

Centrul de Politici Economice al IDIS “Viitorul”

Monitorul Economic: analize și programe trimestriale

Numărul 12

Trimestrul 1, 2008

Pentru orice chestiune legată de acest raport contactați Centrul Politici Economice al Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale “Viitorul”.

Adresa: MD-2005, Republica Moldova, Chișinău, str. Iacob Hancu, 10/14,
IDIS “Viitorul”, pentru CPE;

Telefon: 37322-22-18-44, Fax-telefon: 37322-21-09-32;

e-mail: vi@ase.md și idis_viiitorul@mdl.net

© IDIS Viitorul, 2008

Despre IDIS "Viitorul"

IDIS "Viitorul" este o instituție de cercetare neguvernamentală și neafiliată politic, cu scop ne-comercial din Republica Moldova, deținând calitatea de membru al câtorva rețele internaționale de politici publice. Misiunea sa este de a contribui la formarea unui mediu analitic independent ce ar stimula procesul democratic din Republica Moldova și de a consolida capacitatele societății civile în ceea ce privește participarea la procesul de formulare a politicilor și de monitorizare a guvernării.

Cercetarea economică la IDIS "Viitorul"

În cadrul IDIS "Viitorul" cercetarea economică și educația economică a publicului este efectuată de Centrul de Politici Economice (CPE). CPE este orientat spre analiza politicilor economice, spre educarea publică prin promovarea cunoștințelor economice și spre influențarea procesului de formulare a politicilor, oferind evaluări anticipatorii și integrate asupra unui segment larg de probleme economice.

Domeniile principale de cercetare economică

- Politicile macroeconomice (monetare, fiscale, comerciale);
- Dezvoltare și strategii antisărăcie;
- Competitivitate și analize sectoriale;
- Economie rurală și agrară;
- Economie publică (servicii sociale, infrastructura);
- Politici socio-economice (munca, venituri, sărăciei și inegalitate);
- Dezvoltarea tehnologică și inovațiile;
- Globalizarea și integrarea regională;
- Politici structurale și instituții economice;
- Politica economică a integrării europene.

Tipuri de servicii prestate

- Cercetare și design de politici economice;
- Propagarea cunoștințelor economice;
- Monitorizarea și alertarea asupra tendințelor economice curente;
- Oferire de consultații speciale.

Consiliul internațional

Consiliul național CPE este format din:

1. Dumitru Moldovanu, doctor habilitat, profesor universitar, decan Facultatea Relații Economice Internaționale, Academia de Studii Economice din Moldova
2. Natalia Burlacu, doctor habilitat, profesor universitar, șef catedră Management și Marketing, Universitatea Liberă Internațională din Moldova
3. Wojciech Marchlewski, Expert, Asociația Experților în domeniul Administrației Publice, Warsaw, Polonia

---

CPE depune toate eforturile pentru a asigura o calitate cât mai înaltă a cercetărilor sale economice. În cazul în care o persoană terță a suferit pierderi sau daune ca urmare a utilizării informației din publicațiile CPE, respectiva persoană nu poate să tragă la răspundere IDIS "Viitorul", CPE, experții și consultanții IDIS „Viitorul” precum și membrii Consiliului internațional al CPE.

MULȚUMIRI

Acest număr al publicației *Monitorul economic: analize și programe trimestriale* fost efectuat de Centrul de Politici Economice al Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul”. La elaborarea studiului au contribuit Igor Munteanu, Viorel Chivriga, Victor Parlicov, Corina Gaibu, Sergiu Gaibu, Veaceslav Ioniță, Mihai Bologan, Tatiana Lariușina și Onorica Banciu.

Datorăm mulțumirile noastre tuturor expertilor externi care au oferit comentarii deosebit de pertinente în legătură cu prezentul raport.

Monitorul Economic exprimă opiniile personale ale autorilor care pot să nu coincidă cu cele ale IDIS „Viitorul”. Oricare altă persoană terță, inclusiv IDIS „Viitorul” nu este responsabilă pentru concluziile prezentate în această publicație.

Centrul de Politici Economice al IDIS „Viitorul”

ACRONIME ȘI ABREVIERI

În prezența publicație au fost utilizate următoarele acronime și abrevieri:

"BCRMN" – " Banca Centrală a Republicii Moldovenești Nistrene";

BNM – Banca Națională a Moldovei;

CISR – Centrul pentru Investigații Strategice și Reforme;

CSI – Comunitatea Statelor Independente;

CPE - Centrul de Politici Economice, IDIS Viitorul

BNS - Biroul Național de Statistică al RM

ECE – Europa Centrală și de Est

IPP – Institutul de Politici Publice;

ISD – Investiții străine directe;

MDL – leul moldovenesc;

ME – „Monitorul Economic: analize și prognoze trimestriale”;

MEc – Ministerul Economiei;

MF – Ministerul de Finanțe;

MMPS – Ministerul Muncii și Protecției Sociale;

OIM – Organizația Internațională a Muncii

SBGC – Sondajul Bugetelor Gospodăriilor Casnice;

SCERS – Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei;

H – jumătate a anului;

Q – trimestru al anului;

e – estimări;

p – prognoze;

rmsa - rata medie de schimb anuală;

rca – rata de creștere anuală (sfârșitul anului curent față de sfârșitul anului precedent);

rmca – rata medie de creștere anuală;

ma – medie anuală;

p.p. – puncte procentuale;

CUPRINS:

Indicatorii principali	6
Rezumat	8
Gravitația unei guvernări limitate	13
Agricultura	26
Business	30
Comerțul extern	35
Piața monetară	41
Finanțe publice	44
Prețurile	50
Situația pe piața muncii în Moldova	53
Economia regiunii transnistrene	57
Economia mondială	60
Anexe statistice	66

INDICATORII PRINCIPALI

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007e	2008p
Producția									
PIB, milioane MDL, prețuri curente	16020	19052	22566	27619	32032	37652	44069	53354	63200
PIB / capita, USD, rmsa	354	408	459	549	721	812	890	1250	1700
PIB real, rca	2.1	6.1	7.8	6.6	7.4	7.5	4.8	3.0	6.0
Producția industrială reală, rca	8.0	13.7	10.8	15.6	8.2	7.0	-4.8	1.0	5.0
Producția agricolă reală, rca	-3.3	6.4	3.4	-3.6	20.8	0.8	-1.1	-23.1	7.0
Investiții brute în capital fix, % din PIB	15.4	12.2	12.4	13.3	16.0	20.7	24.8	28.0	29.5
Gospodării casnice									
Venitul personal disponibil pe lună, MDL	186.0	241.0	321.6	422.4	491.4	568.6	839.6	1000.0	1150.0
Venitul disponibil real, rca	6.1	17.7	26.5	17.4	3.5	3.4	5.0	7.0	7.0
Comerț cu amănuntul, rca	27.4	14.8	34.2	18.2	5.6	5.3	6.9	8.0	10.0
Prețuri									
Indicele prețurilor de consum	118.4	106.3	104.4	115.7	112.5	110.0	114.1	113.1	110.8
Indicele prețurilor produse alimentare	123.1	106.1	102.8	120.0	113.1	108.7	109.5	115.4	114.0
Indicele prețurilor produse nealimentare	112.5	107.9	108.2	111.5	111.9	114.9	115.7	111.6	110.0
Indicele prețurilor servicii	111.6	104.5	104.4	112.6	111.6	106.6	120.1	113.0	109.0
Piața muncii									
Populația, mii	3639	3635	3627	3618	3607	3600	3589	3581	3573
Populația ocupată în economie, mii	1515	1499	1505	1357	1316	1319	1301	1390	1320
Rata șomajului, metodologia OIM	8.5	7.3	6.8	7.9	8.1	7.3	7.4	7.1	7.2
Salariul mediu lunar, lei	408	544	692	891	1103	1319	1695	2063	2500
Salariile reale, rca	2.2	21.2	21.1	15.0	10.1	6.9	14.0	12.0	11.0

(Transnistria nu este inclusă)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007e	2008p
Comerț extern și balanță de plată									
Exportul de bunuri și servicii, rca	0.4	19.9	13.8	22.7	24.7	10.8	-3.6	27.6	20.0
Importul de bunuri și servicii, rca	22,3	14.9	16.3	35.1	26.1	29.6	17.5	37.0	32.0
Volumul comerțului extern cu bunuri și servicii, milioane USD	1248.9	1457.7	1681.8	2192.2	2753.7	3383.6	3744.8	5031.7	6700
Contul curent, % of PIB	-9.4	-7.3	-6.2	-7.4	-3.2	-7.8	-11.4	-15.6	-17.0
ISD, milioane USD	127.5	148.5	110.4	39.4	50.0	75.0	60.0	240.5	280.0
Venituri din retribuirea muncii prestate peste hotare, milioane USD									
	126,2	183,7	239,1	258	450	900	1200	1700	2100
Finanțe publice*									
Venituri în bugetul consolidat, % din PIB	25.6	22.7	22.5	24.3	35.6	39.9	38.1	38.2	37.1
Soldul bugetar, % din PIB	-1.0	0.0	-0.5	1.6	1.1	1.9	1.2	0.3	0.3
Datoria publică internă, % din PIB	12.6	12.6	12.5	10.7	11.2	11.1	11.0	11.0	11.0
Datoria publică externă și garantată de guvern, % din PIB	79.3	64.5	59.4	51.5	42.9	24.9	25.0	25.0	23.0
Arierate la energie, % din PIB	24.6	19.4	18.1	15.9	10.9	9.1	9.1	8.9	8.7
Indicatori financiari									
Basa monetară, rca	29.8	27.9	31.1	17.0	39.1	31.8	-0.7	46.4	27.0
Rezerve valutare, milioane USD, sfîrșitul perioadei	222.5	228.5	269.6	302.3	470.3	597.4	650.0	1050	1300
Rata oficială de schimb media anuală MDL/USD	12.4	12.8	13.5	13.9	12.3	12.6	13.1	12.1	10.5
Rata dobânzii pentru credite în MDL, %, ma	33.3	28.5	23.1	19.2	21.0	18.9	18.2	18.9	20.0
Economia internațională									
PIB mondial, rca	4.7	2.4	3.0	3.9	4.8	4.5	5.1	4.9	4.1
Media ponderată a creșterii PIB în principalele țări partenere (2/3 din exporturile Moldovei)	5.3	4.0	2.8	3.8	3.5	3.2	4.1	5.4	5.5

Indicatorii principali (continuarea tabelului)

* De la 2004 se calculează Bugetul Public Național

Surse: BNS, BNM, prognoză de ME

Transnistria, indicatori selectați

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007e	2008p	2009p
PIB regional, milioane USD	281	199	250	309	405	486	586	650	770	890
PIB regional, rca	-20.9	10.0	-2.7	18.1	16.2	11.8	7.7	10.0	12.0	13.0
Producția industrială, rca	16.5	9.0	-18.7	21.4	5.2	0.6	-23.2	7.0	10.0	12.0
Populația, mii (estimări)	651.8	633.6	630.1	621.8	616.5	600	585	570	550	540
Comerț cu amănuntul și servicii, rca	11.9	23.1	18.4	7.6	15.3	18.4	5.2	2.6	5.0	6.0
Investiții în capital fix, rca	3.8	15.6	-9.2	-14.7	22.2	-2.5	4.3	-6.4	-2.0	2.0
Exporturi, milioane USD	328	378	243.4	432.8	535.1	579.7	422.1	610.0	690.0	730.0
Importuri, milioane USD	489	541	449.6	592.9	758.3	855.6	738.4	740.0	1150.0	1300.0
Indicele prețului consumatorilor	190	127	110.6	132.6	120.4	110.8	108.9	110.0	112.0	112.0

Surse: "BCRMN", CISR, estimări de ME

REZUMAT

În căutarea unei poziții favorabile pentru alegerile din 2009, Președintele Voronin recurge tot mai des la serviciile unor „tehnocrați” care-i promit obiective nerealiste, doar ca să se facă utili, pierderea alegerilor din iunie, 2007 fiind un exemplu elocvent în acest sens

Din subvențiile alocate în anul 2007 sectorului animalier, numai 10 la sută au revenit micilor fermieri, care produc peste 90% din producția animalier.

În doi ani-două strategii de dezvoltare a sectorului agricol și 0 obiective realizate.

POLITICĂ. Demisia neașteptată a Guvernului Tarlev răstoarnă multe calcule făcute pentru 2008. Efectul de „criză controlată” a căderii cabinetului de miniștri deschide noi oportunități și tot atâtea riscuri politice pentru cei care au planificat acest transfer de mandat executiv. Congresul al VI-lea al PCRM a eliminat orice speranță de reformare a acestui partid.

În căutarea unei poziții favorabile pentru alegerile din 2009, Președintele Voronin recurge tot mai des la serviciile unor „tehnocrați” care-i promit obiective nerealiste, doar ca să se facă utili, pierderea alegerilor din iunie, 2007 fiind un exemplu elocvent în acest sens. Totodată, acești tehnocrați sunt tot atât de departe de PCRM, ca și competitorii lor politici, ceea ce creează proteste tot mai vizibile printre veteranii partidului. În contextul „schimbării domnilor,” trec aproape neobservate mesajele UE privitor la rezultatele monitorizate ale implementării PAUERM. De la Bruxelles, RM este tratată cu o clemență exemplară, fiind invitată să persevereze, în timp ce la Chișinău, UE este așteptată ca un far miraculos, care ar rezolva peste noapte marile dileme adunate de RM pe parcursul sinuoasei sale tranzitii. Lipsa de progrese vizibile ale PAUER nudezleagă calea spre semnarea unui nou document politic. UE va stăru obsesiv pe angajamentele neîndeplinite în perioada 2005-2008, în timp ce puterea politică de la Chișinău va dori să folosească time-out-ul în relațiile sale cu UE pentru a reveni pe subiectul „guerillei electorale”, chit că liderii PCRM nu duc lipsă de carismă și resurse administrative. Totuși, demisia guvernului reia discuția despre responsabilitățile politice ale guvernării într-un an preelectoral, mai ales, când proiecțiile politice ce se fac pe tema succesorului la cărma Guvernului par să fie într-o mărime absolută legate de calculele electorale ale puterii politice, de reunificarea teritorială cu Transnistria și de un stat social, foarte abstrakte și vagi.

AGRICULTURA. După un an extrem de dificil pentru agricultură există premise clare pentru recuperarea parțială a pozițiilor pierdute în sectorul vegetal în anul 2007. În 2008 continuă procesul de diminuare a efectivului de animale în ritmuri galopante, proces care va pierde din intensitate la finele anului. Prețurile la producția agricolă vor crește continuu pe tot parcursul primei jumătăți a anului 2008, apoi v-a urma o scădere în lunile de vară.

În anul curent se vor produce schimbări vădite în structurile culturilor agricole și a producției agricole globale, care vor fi realizate după un scenariu asemănător cu cel produs în anul 2004. Anticipăm în trimestrul III creșterea accentuată a stocurilor de cereale, care de această dată, spre bucuria țăranilor, nu vor conduce la diminuarea drastică a prețurilor la cerealiere ca în anii 2004 și 2005. După previziunile noastre, recolta globală de grâu din acest an va depăși un milion de tone.

Riscurile, care planează asupra sectorului vegetal și care pot schimba radical situația sunt determinate și ele de creșterea prețurilor la inputurile necesare în activitățile agricole: la materialul semincer, care la o serie de culturi agricole este sub nivelul necesităților pentru anul 2008, la carburanți, care au săltat episodic în ajunul campaniei agricole de primăvară și la fertilizanți și preparatele chimice necesare în agricultură.

După cum se vede, în anul 2008, Guvernul va sprijini în continuare întreprinderile zootehnice de talie mare, în pofida faptului, că acestea sunt în minoritate totală ca volum de producție. Mai mult decât atât, întreprinderile mari sunt în topul agenților economici din sector, cu datorii la creditele interne și externe.

BUSINESS. Din punct de vedere al dezvoltării business-ului, anul 2008 va fi marcat de o particularitate comună pentru majoritatea sectoarelor: va fi un an al „creșterii statisticice” rapide (PIB pînă la +8%), în condițiile ritmuriilor moderate ale creșterii economice reale (PIB +5%), cu alte cuvinte creșterea reflectată în statistică în mare parte se va datora „legalizării” activelor și activităților care deja participau de facto la circuitul economic.

Criza în sectorul industrial continuă, iar creșterea va fi în cel mai bun caz de 1%

În general, mediul de business în R.Moldova în continuare rămâne a fi unul slab atractiv nu doar pentru investitorii străini, ci și pentru concetățenii noștri care au acumulat suficiente mijloace financiare.

În anul 2008 preconizăm o creștere reală a volumului producției industriale la nivel de 5%. Sectorul de servicii de asemenea va crește lent (+5%), iar în sectorul comercial ne putem aștepta la un ritm moderat de creștere, la nivel de aproximativ +8%, epuizând în mare parte rezervele de creștere pe seama remitențelor și introducerii masive a creditelor de consum de către sectorul bancar. De asemenea preconizăm o creștere reală semnificativă la capitolul investiții (+15%), sectorul de construcții, ca parte componentă a investițiilor arătînd aproximativ aceleași performanțe (+15%), va ajunge în faza încetinirii ritmuriilor de creștere în comparație cu anii precedenți.

COMERȚUL EXTERN. La finele anului 2008, balanța comercială va depăși pragul psihologic de 3 miliarde USD. Tendințele în domeniul exporturilor, profilate în 2007, vor continua și în anul curent cu ritmuri de creștere mai intense, datorate majorării volumului exporturilor de vinuri, creșterii exporturilor agricole și a produselor industriale, inclusiv a materialelor textile. Un alt factor ce va influența pozitiv evoluția exporturilor îl constituie introducerea preferințelor comerciale autonome pentru Republica Moldova de către Consiliul de Miniștri al UE. Materialele textile și articolele din acestea (cu o pondere de 22% în totalul exporturilor) vor da un imbold în general exporturilor, crescând în 2008 cu aproximativ 25% și atingând cifra de 345 milioane dolari SUA.

La finele anului 2008, balanța comercială va depăși pragul psihologic de 3 miliarde USD.

În 2008, anticipăm o creștere mai accentuată a importurilor, datorită majorării importurilor de resurse energetice, mărfuri pentru consum și a inputurilor pentru agricultură și industrie. Totodată, în primul semestru al anului curent se vor menține destul de înalte ritmurile de creștere a importurilor de produse alimentare și produse agricole. La creșterea valorică a importurilor vor contribui și măsurile de optimizare a procedurilor de percepere a drepturilor de import. De asemenea, un stimulator puternic pentru importatori rămâne în continuare supraaprecierea valutei naționale față de valuta americană și cea europeană.

2008 - creșteri mai accentuate a importurilor.

În 2008, anticipăm o creștere mai accentuată a importurilor, datorită majorării importurilor de resurse energetice, de mărfuri pentru consum și inputuri pentru agricultură și industrie.

POLITICI MONETARE. Pe parcursul ultimilor 5 ani, rezerva valutară a BNM, față de masa monetară a țării, a crescut continuu, de la 47%(2003) la 55%(2008), asimilând excesul de valută din economia națională. Astfel, BNM s-a pomenit între două focuri: pe de o parte, excesul de valută trebuie procurat pentru a nu permite aprecierea prea rapidă a leului moldovenesc, fapt care ar destabiliza capacitatea de export și aşa slăbirea ale producătorilor naționali; pe de altă parte, acest fapt ar genera o infuzie de lei în economia țării imposibil de a fi absorbită, impunând BNM să măsuri de sterilizare a masei monetare pentru a nu permite creșterea inflației.

Pentru prima dată, masa monetară depășește 50% din PIB.

Leul va avea tendință de apreciere pe parcursul anului 2008 și doar intervenția BNM va permite menținerea lui în corridorul 10,00-10,50 lei/USD

Tara noastră se confruntă cu un surplus de valută de la populație. Acest fapt generează o situație clasică de interdependentă dintre oferta mare de valută străină și aprecierea valutei naționale. În acest context putem spune că leul va avea tendință clară de apreciere, costul unui dolar putând ajunge la mai puțin de 10 lei, doar intervenția BNM va putea să-l mențină pe segmentul de 10-10,5.

Surplusul de lichidități, intrarea capitalului pe piața națională, apariția băncilor străine a contribuit la îmbunătățirea posibilităților de creditare a economiei naționale. Creditarea este însă un instrument insuficient pentru a efectua o difuzie rapidă și eficientă a surplusului de masă monetară în domeniul productiv al economiei naționale, atât de necesar țării.

Oprirea inflației va impune BNM să sterilizeze masă monetară în valoare de până la 3 mld. de lei, iar deservirea acesteia va atinge suma de peste 300 mln. de lei, ceea ce nu va fi o problemă pentru bugetul din 2008.

BNM va procura 400 mln. de dolari SUA pentru a echilibra cererea și oferta valutară.

În acest context credem că rata inflației va fi posibil să fie menținută la nivelul de 10-11%.

Pentru Moldova este oportun introducerea impozitului unic pe venit a persoanelor fizice în mărime de 14% cu scutirii personale anuale de 14 mii lei

FINANȚELE PUBLICE. Anul 2008 va fi marcat de reducerea ponderii economiei tenebre, creșterea veniturilor declarate și reducerea fraudelor la importul de bunuri. Toți acești factori vor alimenta creșterea încasărilor bugetare. Considerăm pronosticul Guvernului privind încasările bugetare pentru 2008, în mărime de 14,5 miliarde lei, destul de rezervate. În opinia CPE, veniturile de bază ale bugetului de stat pentru 2008 se vor executa la nivel de cel puțin 13,4 miliarde lei, iar veniturile totale vor atinge cifra de 15 miliarde lei.

Republica Moldova treptat trece de la impozitarea pe trepte a veniturilor persoanelor fizice la impozitul unic. Astfel în 2008 în loc de trei trepte de impozitare vor rămânea doar 2 trepte.

În anii următori se dorește trecerea la o singură treaptă, însă Guvernul se apropie foarte prudent de acest subiect. Considerăm că prin eforturi minime Republica Moldova poate implementa sistemul unic de impozitare din 2009, care va fi format din scutirea personală de 14 mii lei și cota unică de 14%.

Anticipăm o reducere a ratei inflației în 2008 sub 11%

PREȚURI. Seceta din vara anului 2007 își va face simțit efectul până în luniile august-septembrie, când roada nouă va ajunge la consumatori și la întreprinderile din industria alimentară. Până atunci vom avea parte de prețuri foarte mari la produsele alimentare din cauza deficitului pe piață al produselor autohtone, dar și a prețului în creștere la produsele de import.

Prețul la resursele energetice importate se va majora în mediu cu 20% și va fi catalizatorul de bază a creșterii prețurilor

Republica Moldova importă 98% din resursele energetice, care pe parcursul anului în 2008 se vor scumpi în medie cu 20%. Potrivit datelor Ministerului Economiei și Comerțului Federației Ruse, către finele anului 2008, prețul la gazele rusești livrate în Moldova ar putea ajunge la 225,4 dolari SUA pentru 1000 m³, ceea ce ar însemna o majorare cu 32,6% față de anul 2007. Luând în considerație majorarea cheltuielilor curente de întreținere, estimăm că tariful mediu la gaze se va majora cu 10%.

Pentru prima dată, la începutul anului 2008, prețul petrolului a depășit nivelul de 103 dolari pentru un baril. Consumatorii din Republica Moldova trebuie să se aștepte la creșteri lente ale prețurilor la combusibili.

Pe parcursul anului 2008, anticipăm o majorare cu 10-15% a prețului la energia electrică pentru consumatorii finali.

SFERA SOCIALĂ. În anul 2008 pe piața muncii din Moldova se păstrează o tensiune în urma factorilor precum emigrarea la muncă în masă (până la 600 000¹ de brațe de muncă în anul 2004) și un nivel sporit al angajării neformale (33% în 2007).

Într-același timp, conform estimărilor noastre, utilizarea resurselor forței de muncă în RM este de 2 ori mai joasă față de potențialul său și este cu mult mai joasă decât indicatorii corespunzători pentru alte economii europene (45-46% în comparație cu 65% în UE în 2007).

Rigiditatea pieții muncii în Moldova se caracterizează printr-un nivel înalt al angajării în sectoarele cu o productivitate redusă a muncii și printr-un nivel sporit al angajării în gospodăriile casnice, de asemenea printr-o rată înaltă a angajării în sectorul bugetar.

În pofida faptului că salariile funcționarilor publici, ca rezultat al reformei salariailor bugetarilor, desfășurate de către guvern, cresc succesiv (creșterea a constituit 2,5 ori în perioada anilor 2002-2007), ele rămân în mediu cu 35-40% mai joase decât salariile pentru specialitățile respective în sectorul privat.

Sub influența remitențelor în masă de peste hotare de la migranții pentru muncă (36,2% din PIB în anul 2007) în Moldova continuă să crească înclinația populației spre economii (27-30% din PIB în 2007). Totuși aceste resurse participă slab la creditarea afacerilor (12-15% din remitente în 2007) și sunt investite preponderent în consumul de import și imobil. În același timp, ratele bancare reflectă așteptările inflaționiste înalte ale firmelor și gospodăriilor casnice din RM pe termen mediu și respectiv vor determina înclinațiile lor de consum pe termen mediu.

TRANSNISTRIA. În anul 2007 în economia regiunii transnistrene s-a păstrat dinamica indicilor de bază a producției ai celei de-a doua jumătăți a anului 2006 (7% PIB în 2006 și 10% PIB în 2007).

Venitul bugetului consolidat al Transnistriei în anul 2008 va constitui 200 mln. dolari. (22% PIB), cheltuielile - 270 mln. dolari (29% PIB) jumătate din care (148 mln. dolari) este planificată pentru plăți sociale.

În anul 2007 sectorul real al regiunii a funcționat în condițiile restabilirii producției după auto-blocada din 2006.

Comerțul extern rămâne a fi sursa fundamentală de venit al regiunii, formând peste 80% din balanța de plăți a acesteia. Exportul mărfurilor transnistrene a crescut în anul precedent de 2,2 ori, constituind 727 mln. dolari (442 mln. dolari în 2006) concomitent s-au importat mărfuri în valoare de 1132 mln. dolari, deficitul balanței comerciale constituind 405 mln. dolari.

Datoria externă a Tiraspolului a crescut în 2007 cu încă 200 mln. dolari și

**Utilizarea
resurselor de
muncă în RM este
de 2 ori mai joasă
decât în europa**

**În 2007 a fost
atestată crește
înclinației spre
economii a
populației, însă ele
nu se transformă în
investiții**

**În 2007 datoria
rmn a crescut
cu 200 mln USD
ajungând la 1,8
miliarde USD**

¹ Pentru anii 2003-2004 a revenit unul din vârfurile emigrării la muncă din RM.

a constituit spre finele anului mai mult de 1,8 mrd. dolari, în principal din contul datoriilor față de Gazprom (1,4 mrd. dolari).

Considerăm că în 2008 cursul valutar USD/Euro va oscila în jurul cotei de 1,5 USD pentru un EURO

ECONOMIA MONDIALĂ. După patru ani de creștere economică robustă, evoluția economiei globale din anul 2007 indică o posibilă declanșare, începând cu anul 2008, a unei recesiuni în statele industrializate.

Criza economică din SUA s-a resimțit și asupra dolarului american, care pe parcursul anului 2007 s-a depreciat cu circa 10% față de Euro. Deși nu excludem posibilitatea depășirii, în anumite perioade ale anului 2008, a pragului de 1,50 dolari SUA pentru un Euro, per total eforturile depuse de Sistemul Rezervelor Federale al SUA pentru reducerea ratei dobânzii, precum și de către băncile europene, nu vor permite explozii majore pe piața valutară internațională.

La finele anului 2007, prețurile la petrol au crescut considerabil (atingând nivelul de aproape 100 de dolari SUA pe baril. Pentru anul 2008, FMI prevede creșterea prețului mediu la petrol, până la 75 de dolari SUA pe baril.

Anticipăm o creștere a producției globale de grâu, însă aceasta nu va duce la diminuare prețiurilor, care vor continua să crescă în următorii 3-4 ani de zile

Din cauza condițiilor climaterice devastatoare, recolta de grâu din acest an a fost foarte mică, iar creșterea suprafețelor cultivate cu grâu pentru bio-combustibil și a consumului acestuia au generat majorarea de 1,5 ori a prețului la grâu. În anul 2008, recolta mondială de grâu ar putea atinge 645 milioane de tone, depășind cu 40 milioane de tone recolta din anii 2007-2008. Pe termen scurt însă, prețurile mondiale la grâu vor continua să crească.

GRAVITAȚIA UNEI GUVERNĂRI LIMITATE

Ostateci ai unei ideologii perimate, liderii PCRM se pregătesc febril de viitoarele alegeri, chiar cu prețul abandonării fără regrete a responsabilităților lor directe legate de PND, PAUERM și IPAP. Diminuarea exaltărilor inițiale privind finalitatea acestor documente politice creează o certă desolidarizare a oficialilor de la Chișinău de obiectivul integrării europene. Astfel, oficialii moldoveni sunt înclinați astăzi să explice curențele reformelor interne din RM prin „lipsa de perspective de integrare europeană” și nu invers, idee ce transpare din aproape toate discuțiile oficialilor moldoveni cu diferite delegații ale structurilor UE. În linii mari, lipsa de rezultate este un preț pe care RM l-a plătit sărguincios în ultimii 7 ani de dragul unei preținse stabilități politice, extrem de necesară PCRM. O stabilitate „otrăvită” și discutabilă, de care Președintele Voronin s-a grăbit să scape imediat ce s-a văzut la finalul Congresului al VI-lea al PCRM (15 martie, 2008). Deși luat prin surprindere, Prim Ministrul Tarlev și-a prezentat demisia în stilul său, surâzător și optimist, oferindu-se și mai departe să „asiste cu întreg bagajul său personal de experiență, legături”, etc. Replica, pe care mulți dintre cunoșătorii vieții administrative și economice din RM ar fi fost „mai bine nul”, dar cred că același lucru l-au avut în vedere și cei care au regizat această metamorfoză subită a guvernului „tehnocrat” într-o altă formă, încă nearticulată în termeni politici.

Trei ar putea fi motivele acestei demisii: (1) trecerea de la un guvern tehnocrat spre un guvern politic (și la Congresul al VI-lea al PCRM s-au auzit reproșuri privind marginalizarea unor membri ai partidului și promovarea unor „tehnocrați luncioși”); (2) flagelarea disciplinară a celor care, în opinia șefului statului, sunt vinovați de progresele modeste ale reformelor inițiate în Republica Moldova (în special, cele legate de PAUERM, și (3) crearea condițiilor necesare pentru cooptarea unor elite din Transnistria la formarea Guvernului Central de la Chișinău, ceea ce ar rezolva de la sine o anumită supra-reprezentativitate a Tiraspolului în organele constituționale ale RM. Inițierea procedurii de formare a unui nou guvern (Capitolul al VI-lea, art.98, Investitura guvernului) declanșează o stare de tensiune, pe care liderii PCRM au dorit cu orice preț să o diminueze în ajunul Congresului lor. Presupunem că decizia de a demite Cabinetul de miniștri a fost deliberată, luată cu mult timp în urmă și doar agenda încărcată de la mijlocul și finele anului 2007 nu a permis aplicarea acestei decizii.

Chiar din primele zile ale anului 2008, liderul PCRM a lansat o serie de semnale clare că își adună (ca și în versurile „Internăționalei”) toate puterile pentru „lupta finală”. În pumnul strâns al PCMR au încăput câteva priorități imediate: (1) regruparea SIS-ului, prin numirea în fruntea acestei autoritați nereformate a ex-consilierului juridic al Președintelui Voronin, Artur Reșetnicov; (2) nesiguranța justiției independente prin competența transmisă Procurorului General de a deschide dosare penale judecătorilor, depășind astfel votul Consiliului de Magistrați; (3) schimbarea regulilor de joc politic prin ridicarea plafonului electoral la 5%, interzicerea blocurilor electorale și adoptarea unei legi noi privind finanțarea partidelor politice, dar nu din 2008, ci din 2009.

Desigur, lista pregătirilor inițiate de PCRM este mult mai lungă și include importante mize economice și politice, lansate încă în 2007. Aparent, protestele inițiate de deținătorii de patente nu prea se înscriu logic în aceas-

**Ostateci ai
unei ideologii
perimate,
liderii PCRM se
pregătesc febril
de viitoarele
alegeri**

**Presupunem
că decizia de a
demite Cabinetul
de miniștri a
fost deliberată,
luată cu mult
timp în urmă
și doar agenda
încărcată de la
mijlocul și finele
anului 2007 nu a
permis aplicarea
acestei decizii.**

Vom numi ca fiind populiste amnistiiile de capital și fiscale (aprilie, 2007), care nu reușesc să legalizeze la un an de la lansarea oficială a inițiativelor de „liberalizare” decât o sumă infimă, mai mică chiar decât banii alocați pentru desfășurarea acestei campanii mediatice.

tă reorientare electorală, gestionată energetic de consilierii liderului PCRM. Totuși, dacă urmărим cum s-a modificat mesajul Ministerului Economiei în ultimele 3 luni de zile – de la o poziție neconciliantă, până la una defensivă, maleabilă, ca urmare a presiunilor străzii – ne putem da seama cătă greutate vor avea în 2008 reperele strategiei economice. Vom numi ca fiind populiste amnistiiile de capital și fiscale (aprilie, 2007), care nu reușesc să legalizeze la un an de la lansarea oficială a inițiativelor de „liberalizare” decât o sumă infimă, mai mică chiar decât banii alocați pentru desfășurarea acestei campanii mediatice. Se vehiculează oficial cifra de 100 mln. de lei, capital legalizat, în 2007, față de pierderile reale ale bugetului de stat, ca urmare a eliminării impozitului pe venit și a anulării datoriilor acumulate de rău platnicii autohtonii, estimate la peste 4.5 mld. de lei. Atestăm o inflație de inițiative în absența unei gândiri strategice. Multe dintre aceste decizii au fost elaborate sub presiunea donatorilor externi, fiind adeseori blamate pentru inflația de documente, fără filtre de calitate. Deși Guvernul a muncit din greu la elaborarea unei serii de documente strategice: PAUERM (2005 – 2008), PND (20008-2011), SCERS (2004-2008), „Satul Moldovenesc” (2005-2009), acțiunile sale directe sunt dictate mai degrabă de logica efectelor electorale și de aşa-zisul „efect CNN”, decât de concordarea strategiei cu acțiunile sale politice.

Astfel, presa atestă susținerea acordată de stat unor întreprinderi monopoliste¹ (*Moldtranselectro* obține în acest început de an scutiri de peste 35 mln. de lei). Concomitent, proiectul prevede anularea datoriilor în aceeași mărime față de *Moldtranselectro* pe care le au furnizorii SA *Rețelele Electrice de distribuție Nord* din Bălți (15,06 mln. lei) și SA *Rețelele Electrice de Distribuție Nord-Vest* din Dondușeni (19,83 mln. lei). Proiectul de lege urmează să fie adoptat de Parlament. De asemenea, se propune scutirea întreprinderii municipale „Apă-canal” din Bălți de o datorie în mărime de 15,06 mln. față de SA *Rețelele Electrice de distribuție Nord* și a datoriei de 19,83 mln. lei a Direcției interraionale de exploatare a apeductului Soroca-Bălți față de SA *Rețelele Electrice de distribuție Nord-Vest* din Dondușeni. Această tendință pare să sugereze o stare de spirit relativ opusă cu felul în care PCRM descrie sursele dezvoltării în Republica Moldova.

Un caracter la fel de populist l-au avut în 2007 și acțiunile disperate de a recâștișa încrederea Moscovei privind reglementarea conflictului transnistrean. Reluarea discuțiilor pe problematica transnistreană survine pe un fundal politic tensionat, în care orice referință la un posibil „plan rusesc” este calificată drept paranoică, dar care devine totuși o realitate incontestabilă la începutul lui 2008, atunci când oficialitățile au dat de înțeles că acest plan există, dar că nu se deosebește prea mult de legile adoptate în iulie 2005 de către legislativ. Detaliile pe care chiar șeful statului le-a oferit în cadrul unor emisiuni televizate, la NIT, de exemplu, par să conteste însă calmul olimpic al autorităților. Precipitarea liderului PCRM de a găsi, în al 12 ceas, soluții pentru declinul puternic de imagine pe care-l suferă în prezent actuala guvernare, redefineste spațiul de manevră foarte limitat astăzi pentru PCRM. Majoritatea inițiativelor legislative promovate de partidele din opoziție în ultima jumătate de an au fost blocate ori respinse integral de către PCRM, astfel încât scenă politică a legislativului nu mai are nimic în comun cu deschiderea spre dialog declarată în 2005, revenind la comportamentul nervos, ostil chiar, specific anilor 2001-2004.

În fine, revenirea în forță a Procuraturii peste puterea judecătorilor independenți poate însemna și o escaladare a represiunilor contra unor publicații

¹ 2008-02-28/06:27/ Guvernul continuă să susțină companii de stat cu banii contribuabiliilor

nedorite de autorități². Lipsa de independentă a justiției lipsește Republica Moldova de un corp de administratori luminați, responsabili și pro europeni. Slăbiciunile justiției nu se explică însă numai prin existența unor judecători patronați de puterea politică. Sistemul, în ansamblu, este subfinanțat, după cum arată numeroase studii specializate. Până și reprezentanții executivului admit că justiția ar trebui să primească 1% din veniturile bugetului de stat (după Elena Mocanu, vice-ministrul Justiției). Chiar și atunci când acceptă argumentele opoziției, puterea este tentată în cele din urmă să întreprindă pași cu totul contrar celor așteptați. Astfel, după ce RM a pierdut cel mai costisitor proces economic contra unui agent economic (*Oferta plus*, februarie 2008), pe care Guvernul a încercat să-l lipsească de proprietăți, executivul de la Chișinău s-a alertat pentru prima dată în mod serios. Decizia CEDO prin care obligă RM să achite daune materiale păgubitului în valoare de 2,5 mln. euro, după alte câteva procese pierdute (*Colibaba versus RM* – 14.000 euro, *Corsacov versus RM* – 20.000 de euro) a produs o adevărată furtună de proteste la vârfurile puterii, mobilizându-i pe oficiali la acțiuni de răspuns. Înainte însă ca cineva să dea semn că a înțeles efectele și originile lecției oferite de CEDO, autoritățile au și lansat o nouă cruciadă ideologică prin amendarea legislației, care să permită Procurorului General să deschidă dosare penale contra judecătorilor, fără sanctiunea Consiliului Superior al Magistraturii. Efectele vizibile și invizibile ale acestei inițiative au alertat imediat atât societatea civilă, cât și opoziția politică. Această situație a făcut ca până și răbdătorul Consiliu al Magistraților să se opună deschis acestei inițiative susținând că efectele acestei decizii vor fi resimțite imediat de către judecători, care vor deveni mai dependenți de capriciile executivului și ale procururii, sporind dependența și corupția justiției, în loc să-o vindece. Magistrații spun, astfel, cu text deschis că în urma acestei decizii, agenții economici vor fi nevoiți să recurgă mai rar la remediile legale ale sistemului judecătoresc și, mai des, la cele extra legale de rezolvare a conflictelor.

Pe planul relațiilor sale politice, PCRM a reaționat foarte dureros după pierderea suferită în alegerile locale din iunie 2007. Recunoscând cu jumătate de gură înfrângerea, liderii PCRM au mobilizat toate resursele administrative și de partid din teritoriu pentru a-și lua revanșa. Deși V.Voronin găsește cuvinte de apreciere numai pentru liderul PPCD, relațiile cu această formațiune nu excelează în ultimul timp, pentru că interese mult mai grave plutesc deasupra raporturilor curtenitoare, la nivel interpersonal. Dacă relațiile PCRM cu opoziția s-au deteriorat radical în ultimul an, atunci și relațiile PCRM – PPCD nu au înflorit, revenind la situația de confruntare totală pe orice subiect și la orice oră a zilei, sacrificând orice agenda pentru eliminarea adversarilor ideologici.

Pe această linie de plutire, în Parlament s-au format din nou fluxuri ireconciliabile între fracțiunile politice, care au votat împreună, în aprilie, 2005, *Declarația de Orientare Europeană* a RM, iar apoi, în iulie 2005, *Legea privind Statutul Special al Raioanelor Estice ale RM*. Ar fi neadevărat însă dacă am descrie această stare de „confruntare totală” ca un război purtat în Parlament între două blocuri rivale. Situația curentă arată mai degrabă ca un război de partizani, purtat de un detașament de represalii, coagulat în jurul liderului său autoritar, și o pleiadă de grupuri rebele, fragmentate și slăbite, ripostând pe o geometrie variabilă de acțiuni. Combustia unor inițiative lansate în 2007 pe tema unei liberalizări ambiguie a vieții economice, dar și a unei derive vizibile spre Rusia, având drept miză Transnistria și alegerile, conturează ceea ce unii comentatori au numit, încă acum 4 ani, drept „utilitarism conjunctural” al unei ideologii refulate. Grupul asociat

² De la începutul anului 2008, Procuratura a inițiat procese penale contra publicației *TIMPUL*, postului de radio *Voca Basarabiei*. **Deca-press, 28.02.08**

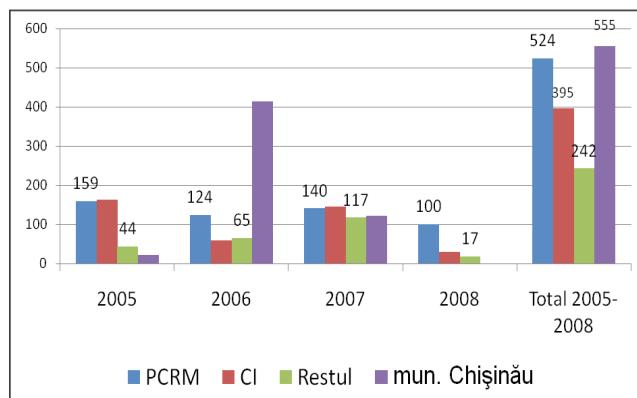
**Slăbiciunile
justiției nu se
explică însă
numai prin
existența unor
judecători
patronați de
puterea politică.**

**Efectele vizibile
și invizibile ale
acestei inițiative
au alertat
imediat atât
societatea civilă,
cât și opoziția
politică.**

**Situația
curentă arată
mai degrabă
ca un război
de partizani,
purtat de un
detașament
de represalii,
coagulat în
jurul liderului
său autoritar,
și o pleiadă de
grupuri rebele,
fragmentate și
slăbite, ripostând
pe o geometrie
variabilă de
acțiuni.**

cursului politic al PCRM nu este percepțut nici pe plan intern, nici în exterior ca o structură reformată, compatibilă cu valorile europene. Legătura sa tardivă cu stânga europeană vine dintr-un instinct de mediatizare, și nu de căutare a unei schimbări. În ciuda unei campanii gălăgioase, făcută pe gratis nouului program al PCRM chiar la Compania „Teleradio-Moldova”, la unison cu posturile loiale NIT, TV4 și TV27, partidul majoritar reușește să-și adopte, fără surprize, noul program politic, revotându-l pe V.Voronin în calitatea sa de lider neschimbat și peren al acestui partid.

Graficul nr.5 Alocarea de investiții capitale pe localități, în corelație cu afilierea politică

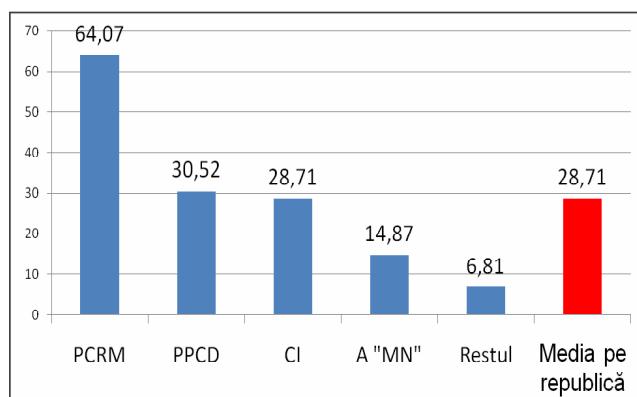

Sursa: Analiza IDIS; date furnizate de bugetele anuale (2005-2008) și datele CEC.

mativ 108 primării (PCRM avea primari în 314 de localități), atunci după pierderea alegerilor în 176 de localități, investițiile au fost reduse până la 45 mln. de lei.

Principalele lor teme sunt, din nou, legate de mize simbolice: (1) problema identitară; (2) interdicția deținerii cetățeniei multiple pentru oficiali; (3) relația dintre biserici și (4) relația cu Rusia și România. Tactica turiei dulci și a biciului este practicată cu sărg, după cum arată și tabloul investițiilor capitale alocate de Guvernul Central autoritatilor publice locale. În mod evident, aceste transferuri sunt influențate de apartenența politică a primarilor și de rezultatele scrutinului local din 2007³. Potrivit unei analize recente, localitățile conduse de primari aleși pe liste PCRM au primit, după alegerile din 2007/2008, circa 64% din totalul investițiilor capitale și circa 98% din totalul investițiilor pentru reparații capitale la nivel național⁴. Astfel, dacă investițiile alocate se cifrau la circa 314 mln. de lei în aproxi-

Graficul nr.7 Investiții pe cap de locuitor în 2008

Sursa: IDIS Viitorul; Bugetul de stat pentru anul 2008; Datele Departamentului de Statistică și Datele CEC

și-au exercitat competențele primarii interimari Vasile Ursu și Veaceslav Iordan în Municipiul Chișinău. Datele pe care le putem analiza în acest context indică sigur asupra unei probabilități extrem de mari că anume resursele alocate de către Guvern din fondul său de rezervă influen-

Una din cele mai populare forme de finanțare directă a primarilor loiali, recruatați pe criterii de clientelă politică, îl servește și modul în care sunt repartizate mijloacele Fondului de Rezervă al Guvernului RM⁵. Analizând datele accesibile privind utilizarea resurselor acestui Fond, constatăm că în anul 2007 (până după alegeri) au beneficiat de sprijin financiar un număr de 48 primării. Dintre acestea, 17 primării erau și sunt conduse de primari afiliați PCRM, 8 localități în care primarii PCRM au pierdut alegerile și 13 localități în care au fost aleși primari PCRM, după care au început să primească transferuri din partea Fondului de Rezervă al Guvernului. Ultima categorie de localități, care au beneficiat de "generozitatea" fondului de rezervă al Guvernului au fost conduse de candidați independenți, cam în aceiași termeni în care

³ Policy Brief #3, IDIS Viitorul „Tabloul finanțărilor pentru investiții capitale în RM”, Martie 2008

⁴ Policy Brief: Factorul politic al finanțării infrastructurii la nivel local, #3, IDIS Viitorul

⁵ Regulamentul special de utilizare a resurselor Fondului de Rezervă al Guvernului RM (nr.1228-XIII din 27.06.97)

țează comportamentul politic al primarilor. Cu alte cuvinte, dacă alte forme de "investiții" pot produce rezultate mai mult sau mai puțin clare, atunci alocarea de resurse directe spre anumite localități este însoțită imediat și în mod obligatoriu de atragerea acestor primari într-o relație de "oportunism calculat", care se finalizează prin trecerea acestora pe lista membrilor activi ai PCRM.

Un alt instrument de „reglare a conturilor” cu opozitia ține de hăituirea administrațiilor locale prin intermediul oficiilor teritoriale ale Guvernului. Aproape că nu există primărie, astăzi ori consiliu raional, asupra căreia să nu planeze scenariul revizuirii rezultatelor obținute la scrutinul din iunie 2007. Putem observa că soluțiile găsite sunt legate fie de acțiuni directe de șantaj, fie prin inițierea unor lungi și anevoie procese judiciare. Sunt scoase de la naftalină tehnici de manipulare post-electorală, cum sunt: renumărarea buletinelor de vot, la Hâncești, în situația în care, responsabil de renumărare este chiar ex-președintele raionului, tot acesta și candidatul PCRM la Hâncești, acum însă aflat în funcția de șef al biroului teritorial. La Chișinău, Ministerul Justiției decide să pună sechestrul pe proprietățile Primăriei Municipiului Chișinău, iar drept motiv servesc decizii care nu au fost îndeplinite ani în sir de către autoritățile municipale, dar care sunt readuse la lumina zilei abia acum, dându-li-se o puternică conotație reparatoare față de grupul activ al combatanților. Și în acest caz, biroul teritorial al Guvernului este implicat în acțiunea de devalidare a alegerii Președintelui Consiliului Municipal Chișinău, printr-o acțiune judiciară. La Hâncești sau Orhei, la Buțeni ori Chișinău, peste tot, birourile teritoriale se manifestă mai degrabă ca redute electorale ale PCRM și, mai puțin, ca autorități chemate să consolideze autonomia locală, sporind calitatea serviciilor desconcentrate, furnizate la nivel local de către agenții guvernamentale. Lipsa de progrese în ceea ce privește adoptarea unei legislații cu privire la finanțele publice locale este utilizată, în aceste condiții, ca o peluză, în care aceste agenții sporesc controlul Guvernului Central asupra afacerilor locale, punând la îndoială conceptul descentralizării administrative între cele 3 niveluri de autoritate publică, inițiate în anul 2006.

Preponderent, acțiunile autorităților centrale sunt orientate întru distrugerea liantului existent între partidele care au ales conduceri raionale necomuniste. Un alt traiect de acțiune a fost conturat de liderul PCRM pe linia organelor de forță, atunci când a cerut să fie contracarate „finanțările ilicite ale partidelor politice și mass-mediei din RM”. Și SIS-ul, și Procuratura Generală au primit instrucțiuni precise în 2008, asupra celor mai apropiati inamici ai puterii. Nu e deloc surprinzător că țintele acestei strategii au vizat mass-media de opozitie: *Vocea Basarabiei* și *Timpul*, ziariștii fiind învinuiți de „acțiuni îndreptate spre atâtarea vrajbei și dezbinării naționale, rasiale și religioase, chemări la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale” (*Deca-press*, 28.02.08). În replică, cei vizăți au sugerat cu ironie șefului statului să-i declare pe ei „responsabili de faptul că RM este cea mai coruptă, cea mai săracă și cea mai prost guvernată țară din Europa”. Comunitatea mass-media a reacționat imediat, taxând aceste acțiuni ca fiind „tentative de intimidare a celor care îndrăznesc să critice guvernarea”, apelând la SUA, OSCE, UE și CoE să sprijine mass-media din RM în efortul acesteia de a întări democrația, independența și pluralismul politic”.

Deși autoritățile au întreprins anumite măsuri întru implementarea reformei APC, în domenii specifice: constituirea unor structuri analitice, reorganizarea internă, instruirea, reducerea unor organe de control, succe-

Un alt instrument de „reglare a conturilor” cu opozitia ține de hăituirea administrațiilor locale prin intermediul oficiilor teritoriale ale Guvernului.

Lipsa de progrese în ceea ce privește adoptarea unei legislații cu privire la finanțele publice locale este utilizată, în aceste condiții, ca o peluză, în care aceste agenții sporesc controlul Guvernului Central asupra afacerilor locale

Deși autoritățile au întreprins anumite măsuri întru implementarea reformei APC, în domenii specifice: constituirea unor structuri analitice, reorganizarea internă, instruirea, reducerea unor organe de control, succesele acestei reforme au fost controversate, lente și, totodată, spontane

sele acestei reforme au fost controversate, lente și, totodată, spontane. Politica lipsei de politici completează paralizia generală, legată de rolul decisiv al Președinției în stabilirea sarcinilor politice pentru executiv, fapt care expune actualul Guvern unor deficiențe strategice, transformând corpul limitat de consilieri prezidențiali într-un cenzor de alternative politice. În ianuarie 2008, Ministerul Economiei anunță o reducere substanțială a cheltuielilor bugetului de stat, fără a preciza direcția și criteriile acestor remanieri. Concepția de optimizare a angajaților din sectorul bugetar (2008-2010) presupune o reducere cu 4,2% a numărului de angajați, atingând circa 218 mln. de lei⁶. Cum era și de așteptat, și această mișcare riscantă a atras critici dure din partea prim-ministrului, care l-a apostrofat în sedință deschisă pe ministrul economiei că „s-a grăbit” și că asemenea pași „nu au fost coordonați”. Drept exemplu ar putea servi în acest sens chiar subiectul dezvoltării regionale, ca o componentă a PND, și care stagnează ca urmare a indeciziei politice, a calculelor inadecvate și a lipsei uluitoare de capacitate de implementare, ceea ce descurajează sprijinul extern și trezește critici meritate din partea mediului neguvernamental. Mai ales, după rezultatele alegerilor locale din 2007, Guvernul Moldovei pare să nu fie dispus să continue procesul descentralizării, pe care-l consideră acum „prea generos” în raport cu autoritățile locale (suspectate de legături strânse cu partidele de opoziție). Politica transferurilor discreționare și avantajarea directă a elementelor loiale PCRM poate continua, în aceste condiții, chiar și în lipsa unei politici a descentralizării.

6 Noutățile reformei RAC, februarie 2008

● PREDIȚII PENTRU A DOUA JUMĂTATE A ANULUI 2008 :

Progresele minime și aparent neașteptate ale PAUERM din 2005-2008 au eliminat posibilitatea unei ancorări a RM pe o traiectorie de „stabilizare și asociere”, după modelul vest-balcanic. Urmează ca alegerile din 2009 să reprezinte, potrivit afirmației lui Bănila Ferrero-Waldner, „testul decisiv pentru relațiile UE și RM pe calea modernizării statului și societății”. În 2008, principala miză a dialogului politic va ține de sporirea asistenței economice, de cooperarea RM cu diverse agenții subordonate Comisiei Europene.

După insuccesele repurtate în ultimii ani, principalele reforme politice și economice vor avea o puternică conotație simbolică, pe plan intern și extern, legitimând definiția puterii politice în RM: autoritare versus democratice, liberale versus totalitare. Totuși, schimbarea regimului politic în anul 2008 va avea ca sinonim erezia.

Alegerile locale din 2007 au fragmentat verticala puterii, dar nu au distrus-o ca mod de găndire și structură de putere. Putem presupune că rezistența la descentralizare manifestată sporadic ori fățuș s-a alimentat din frica de a pierde și ultimele însemne ale controlului unipersonal. În prelungirea acțiunilor din anul 2007, 2008 este indisolubil legat de mobilizarea electorală, astfel accentuându-se conflictele ideologice și politice. Putem spune cu certitudine că PCRM, cu mult înainte de lansarea oficială a campaniei electorale, va căuta să-i anihileze pe principalii săi concurenți electorali, inclusiv pe cei care i-au servit uneori drept aliați conjuncturali.

FINALIZAREA PAUERM-ULUI?

Fiind prin esență să un catalizator pentru schimbarea internă, stimulând reforme instituționale și inspirând așteptări sporite la nivel public, Politica Europeană de Vecinătate creează un cadru larg de instruire socială economică, culturală, politică a elitelor, dar și a oamenilor simpli, cu efecte importante asupra vieții politice și economice⁷. În relațiile sale cu RM, UE insistă asupra stabilirii scopurilor politice și economice, sociale și de altă natură, stabilite de comun acord cu autoritățile centrale, așteptând ca acestea să fie asumate cu multă responsabilitate. Benchmarking-ul și monitorizarea ajută Comisiei Europene să elaboreze rapoarte sistematice asupra situației fiecărei țări, acestea având o influență directă asupra deciziilor UE și a priorităților acesteia. În acest cadru de referință, politica oficială a UE de a „răci” temperamentul noilor săi vecini, care-și doresc aderarea, este și ea motivată de o serie de factori ce se completează: (a) Vecinii estici ai UE „nu ard” ca prioritate pe agendele statelor membre, în sensul în care nu există factori destabilizaitori care să susțină ideea unei poziții comune urgente; (b) nici una din țările care se vede candidat potențial nu este bifat ca un „caz de succes”; (c) alte teme importante domină agenda politică a UE (criza de energie, războiul antiterorist, guvernarea uniunii, etc.).

Asemenea abordare respinge ca fiind primitive și nerelevante orice trimitere la greutățile ori „unicitatea” debutanților, ca motiv pentru neîndeplinirea unor criterii. Candidații nu-și pot descărca propria interpretare a calității de membru UE, ci pot doar să-și downloadeze conținutul exact al instrucțiunilor și criteriilor de aderare prescrise de UE. În acest sens, ei sunt doar consumatori, și nu producători de conținut ai procesului de luare a deciziilor, fiind vorba de o asimetrie acceptată de țările aspirante (Grabbe, 2003). Ceea ce contează este doar *Roadmapul de aderare* sau calea care poate duce spre acest document politic. Consilierea și twinning-ul se referă la schemele de integrare ale consilierii europene în funcționarea instituțiilor publice din statele pe cale de aderare. În mod evident, UE este cea mai importantă sursă de ajutor extern pentru statele Europei Centrale și de Est, acest ajutor vizează transferul de modele europene prin intermediul programelor TACIS/Phare.

În acest moment, așteptările pozitive ale populației sunt cele care mobilizează cel mai mult agenda elitelor politice și administrative. Cetățenii asociază UE cu ideile de: „prosperitatea economică”, „pace”, „locuri de muncă și libertatea de a călători nestingherit în spațiul Schengen”⁸. Atitudinea cetățenilor moldoveni față de UE și NATO contrastează, dar sunt favorabile integrării. Pentru 72.2% din cetățenii RM, statul nostru ar avea mai mult de câștigat, decât de pierdut, în eventualitatea integrării în UE, față de 2,1%, care susțin că integrarea ar aduce dezavantaje RM⁹. Circa 77% din cetățenii RM ar vota, în eventualitatea unui referendum, pentru aderarea țării la UE (14.9% - contra), manifestând un interes deosebit de înalt pentru evoluția UE și relațiile UE-RM.

Politica Europeană de Vecinătate creează un cadru larg de instruire socială economică, culturală, politică a elitelor, dar și a oamenilor simpli, cu efecte importante asupra vieții politice și economice

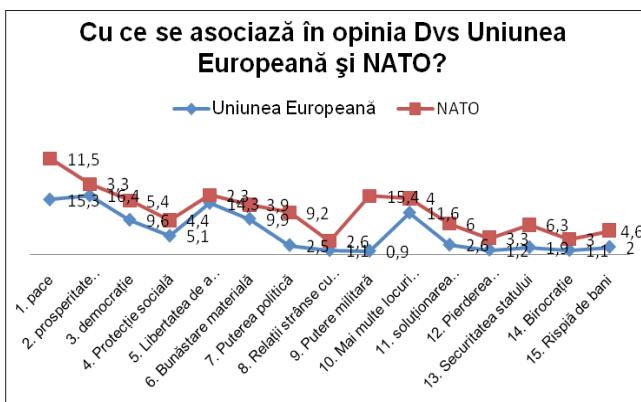
Candidații nu-și pot descărca propria interpretare a calității de membru UE, ci pot doar să-și downloadeze conținutul exact al instrucțiunilor și criteriilor de aderare prescrise de UE.

În acest moment, așteptările pozitive ale populației sunt cele care mobilizează cel mai mult agenda elitelor politice și administrative.

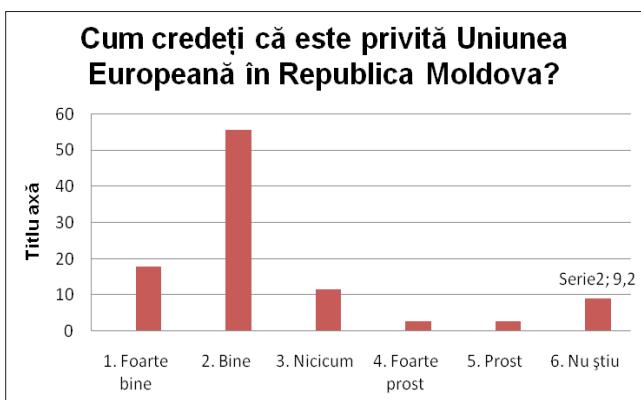
⁷ Grabbe descrie 5 mecanisme ale euopenizării în procesul de aderare la UE: modele, bani, benchmarking și monitorizare, consiliere și twinning, gate-keeping. În calitate de modele, apar formatele legislative și instituționale ale condiționalității care încorporează criteriile cerute pentru aderarea la UE și principiul după care o țară poate adera atunci când le îndeplinește.

⁸ Sondaj efectuat de CBS Axa, la comanda IDIS Viitorul (februarie-martie, 2008) „Evaluarea percepției cetățenilor RM față de implementarea Planului de Acțiuni RM-UE.”

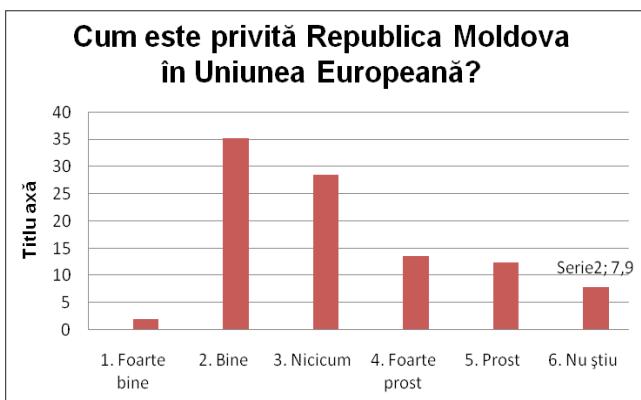
⁹ Ibidem.

Sursa: Sondaj IDIS Viitorul, efectuat de CBS, Axa în februarie – martie 2008

Sursa: IDIS Viitorul, sondaj efectuat de CBS Axa (februarie – martie 2008)

Sursa: IDIS Viitorul, sondaj efectuat de CBS Axa (februarie – martie 2008)

din cei trei ani de implementare a PAUERM decât „nesatisfătoare și discutabile”. Deși au manifestat o preocupare zgomotoasă pentru imaginea procesului de implementare, abia la începutul anului 2008¹⁰, o parte din autoritățile RM au observat spontan că termenul de implementare al PAUERM s-a încheiat. Agitația obișnuită în aceste situații presupune o bună doză de panică, confuzie și, nu în ultimul rând, dorința greu de reprimat de a căuta vinovați în „dulcea” tradiție sovietică. Sacrificarea

10 2008-03-03/16:29/ Academia de Științe constată o creștere cu circa 20 la sută a volumului investițiilor în R. Moldova; VASILE TARLEV: „BNS este principala frână în executarea programului de activitate al guvernului”, Info-prim-new, 18 martie, 2008.

Principiul „status versus standards” este aplicat categoric și Moldovei, ceea ce accentuează decalajul dintre aspirațiile și capacitatele de asumare a valorilor și instrumentelor UE. Si Moldova, și Ucraina sunt vizibil iritate de această interpretare a „vecinătății europene”, deși fiecare dintre ele poate găsi cu multă dificultate evidețe care nu ar fi respinse de către UE. Surprinzător, și Kievul, și Chișinăul uită că are de a face cu o UE post-enlargement, care este esențial diferită de UE din anii 1990 și care este definită drept o „unitate multiculturală, construită pe mai multe nivele de guvernare (multi-level), încheiată pe valori și principii de conviețuire și solidaritate comună. Argumentele ce țin de integrarea determinată de poziția geografică nu mai sunt demult acceptate de UE, ca și cele cu referință la exclavele unor țări sud-balcanice (Albania, Croația, Macedonia, etc.), tocmai pentru că aceste țări nu-și definesc corect agenda de ajustări necesare pentru a contribui la o UE extinsă și puternică. Nefiind o asociație cu scop filantropic, UE pur și simplu ignoră pretențiile nejustificate ale unor state care-și doresc „râuri de lăpte”, eforturile lor fiind nule pe plan intern pe linia aderării.

În ultimii trei ani, Republica Moldova a putut urmări mai degrabă cruciade, în loc de politici eficiente, și ploaie de legi noi, adoptate în absența unor capacitați reale de implementare a legislației în vigoare. Noile legi sunt adoptate într-un orizont destul de îngust de acțiune politică, determinată exclusiv de caracterul superdominant al executivului asupra autoritatii legislative, redusă la tăcere prin existența unei majorități politice manevrate de către șeful țării. UE nu este dispusă să dea crezare raportelor oficiale și se arată a fi mult mai pornită să găsească noi resurse de presiune asupra autoritatilor centrale. Semnalând anumite progrese, Comisia Europeană nu poate califica schimbările

unor miniștri ori flagelarea exemplară a unor agenții guvernamentale, pare să confere momentului actual mult simbolism, dar și o promisiune de revanșă. La începutul lunii martie, Premierul Tarlev a acuzat Biroul Național de Statistică de tergiversarea îndeplinirii Programului de Activitate a Guvernului pentru anii 2005-2009 „Dezvoltarea țării – bunăstarea poporului”, informează AP FLUX, urmând astfel seria de „penalizări publice” aplicate în ultimele două luni mai multor oficiali – Dodon, Moloven, Mihăilescu, Vizant. Probabil că acțiunile s-au impus în ajunul Congresului PCRM din 15 martie, ca o confirmare „a ținerii sub control” a situației. Totuși, Premierul Tarlev și Președintele Voronin nu au ezitat să-i critice dur pe experții independenți pentru că aceștia, în opinia lor, „se fac și nu observă realizările Guvernului, prezentând rapoarte mincinoase partenerilor externi”. În ianuarie și august 2007, mai mulți demnitari de stat au blamat societatea civilă din RM pentru imaginea proastă pe care RM o are în străinătate, chemând la ripostă imediată și mobilizarea instituțiilor finanțate din bugetul de stat. Oglinda însă... NU MINTE.

Trebuie să remarcăm și unele momente pozitive: din luna ianuarie 2008, **RM are acces la piața comună a UE prin intermediul Regimului de Preferințe Comerciale (ATP)**. După aprobarea sa de UE, acest regim va consolida instituțiile și capacitatele interne ale RM, în ceea ce privește creșterea calității produselor pentru export pe piața europeană, impulsivarea reformei certificării de origine a mărfurilor și atragerea întreprinderilor transnistrene în comerțul cu UE, în mod nediscriminatoriu și cu obligațiile de rigoare ale legislației RM. Între timp, după crearea Centrului Unificat de Vize de la Chișinău, diplomații moldoveni admit că și-au cam epuizat temele oficiale de solicitări urgente, iar anticiparea unor răspunsuri negative la întrebarea fundamentală cu privire la „perspectiva europeană” necesită un efort analitic cu totul special și circumstanțe favorabile. Or, exact aceste elemente lipsesc în prezent pentru RM. Ar fi cu totul eronat să se credă însă că Republica Moldova ar trebui să stea în aşteptare, pe bagaje, până la un răspuns favorabil din partea UE pe chestiuni fundamentale, pentru că și mai departe chestiunile cele mai dificile țin de realizările interne nesatisfăcătoare: competitivitatea economică, modernizarea capacitaților administrative, întărirea statului de drept și respectul pentru libertățile și drepturile civile și politice. Din această zonă apar și cele mai grave dificultăți, pentru că de cele mai multe ori, sarcinile de politică internă se pierd în populism electoral și în insuficientă concentrare pe rezultate.

Optimismul cu care ibis măsoară progresele pe plan intern îi face adeseori să nu realizeze uriașul decalaj dintre realitate și promisiuni. De mai mult timp, Republica Moldova nu poate obține suspendarea monitorizării Consiliului European, instituit de APCE în 2002 ca răspuns la declinul instituțiilor democratice de la Chișinău, aşadar, motivul nefind legat de inertia raportorilor europeni. Lipsa de progrese efective în ceea ce privește respectarea independenței justiției, prezarea unei liste de judecători discreditati, din punctul de vedere al CEDO, a condus în septembrie, 2007, la respingerea completului de judecători propus de oficialitate pentru ocuparea unor funcții de judecător. Neacceptarea lor pe criterii profesionale vorbește elovent despre lipsa deficitului de credibilitate al RM în EU. Opiniile exprimate de experții locali sunt la unison cu agenda politică a speakerului M.Lupu, care a accentuat rolul legislativului „de a se concentra nu doar pe adoptarea legilor, dar și pe aplicarea lor”¹¹. Premierul se arăta dispus să împartă sanctiuni tuturor celor care nu vor contribui suficient la implementare, susținând însă că

Semnalând anumite progrese, Comisia Europeană nu poate califica schimbările din cei trei ani de implementare a PAUERM decât „nesatisfăcătoare și discutabile”

În ianuarie și august 2007, mai mulți demnitari de stat au blamat societatea civilă din RM

Acum regimul va consolida instituțiile și capacitatele interne ale RM, în ceea ce privește creșterea calității produselor pentru export pe piața europeană

Sarcinile de politică internă se pierd în populism electoral și în insuficientă concentrare pe rezultate

Lipsa de progrese efective în ceea ce privește respectarea independenței justiției, prezarea unei liste de judecători discreditati, din punctul de vedere al CEDO, a condus în septembrie, 2007, la respingerea completului de judecători propus de oficialitate pentru ocuparea unor funcții de judecător

11 Rom/0409/AP FLUX Chișinău, 12OCT2007

majoritatea prevederilor Planului au fost deja realizate. Puțini ar fi putut anticipa acum câteva luni că la 19 martie, 2008, însuși prim-ministrul Tarlev va fi cel care-și va prezenta demisia șefului statului, acceptând ca un fapt absolut necesar schimbarea sa la guvernare și căutarea de noi energii care să rezolve problemele vechi.

Unii analiști consideră că exact această situație constituie, de fapt, piedica majoră în calea asimilării de norme și instituțiilor compatibile cu cele din UE

E evident că aceste variabile ale reformei sunt anexate de hegemonia unui singur centru de putere, care se manifestă după modelul sistem-monopartid, refractar la pluralism politic și libertăți civile. Unii analiști consideră că exact această situație constituie, de fapt, piedica majoră în calea asimilării de norme și instituțiilor compatibile cu cele din UE¹². În mod categoric, adevărata europenizare se produce nu doar prin instituții, dar și prin cunoașterea publicului, informarea și includerea conștientă a cetățenilor în sprijinul reformelor implementate. Or, exact această componentă subiectivă a integrării europene este, astăzi, cea mai neglijată, pe fundalul unor instituții mediatice cripto-sovietice ori irresponsabile. Sentimentul de a fi lezat în cele mai elementare drepturi, al excluderii din viața politică, în beneficiul unor grupuri oligarhice, pe fundalul unor reguli și habitusuri post-coloniale, delegitimează cursul spre integrare.

Clipa siderală a reglementării conflictului transnistrean se apropie?

Tipul de putere care „tronează” la Kremlin acceptă, ca și pe timpul țărilor, un comportament umil din partea vasililor săi din teritoriile extinse

Președintele Voronin nu a scăpat ocazia de a se afișa public cu Președintele Putin în primele două luni ale anului 2008, tot de atâtea ori de câte s-a întâlnit cu acesta pe parcursul anului 2007. Scopul acestor vizite a fost sugerat de presă: necesitate politică, curtoazie față de președintele rus care-și încheie mandatul, dar și calcul electoral. În fața efectelor create de independența proclamată unilateral, RM ar vrea să se asigure că Moscova nu va începe să-și pună în aplicare amenințările privind recunoașterea unilaterală a Transnistriei, Abhaziei și Osetiei de Sud, ceea ce demonstrează că chiar dacă are un Tratat Politic semnat cu Rusia (noiembrrie, 2001) Chișinăul oficial nu are toată siguranța în tratatele semnate de ruși. Tipul de putere care „tronează” la Kremlin acceptă, ca și pe timpul țărilor, un comportament umil din partea vasililor săi din teritoriile extinse, ceea ce solicită din partea președintelui moldovean pocloane pe cât de dese, pe atât de categorice. În sfârșit, calculul electoral îi face pe liderii PCRM să aștepte apropierea alegerilor cu o preocupare înzecită. În plus față de acțiunile declanșate de opoziție pe plan intern, actualul șef al statului primește semnale tot mai clare că majoritatea actorilor externi și-ar dori un alt interlocutor la Chișinău.

Kremlinul și-a asumat cu plăcere rolul de beneficiar net al unui posibil nou curs politic al Republicii Moldova

Este în firea Președintelui Moldovei să caute motive de a-și afișa loialitatea față de Moscova ori de câte ori se simte vulnerabil și, încrucișat vizitele la Bruxelles nu au dat efectul scontat, iar războaiele ideologice cu statul vecin, România, au trezit numai dezaprobată printre diplomații acreditați la Chișinău, Kremlinul și-a asumat cu plăcere rolul de beneficiar net al unui posibil nou curs politic al Republicii Moldova. Acest curs se înscrise în șlefuirea și repunerea pe agenda politică a Chișinăului oficial a unei reglementări politice de tip federal, în care Transnistria ar obține un plus de independență și un pachet suplimentar de atribuții prin care ar domina structura RM. Probabil, din acest motiv, V.Voronin a căutat să se întâlnească cu omologul său rus de șase ori în 2007, pentru a obține acordul acestuia privind reintegrarea teritorială a RM. Între timp, autoritățile de la Chișinău par să fi acceptat hipnotizate semnalul că Moscova ar fi gata să-l sacrifice pe Smirnov de dragul alianței „strategice” cu RM, primind în contraofertă, mai multe asigurări de „cumințenie” din partea

12 D.Mânzăraři, Implementarea PAUERM: restanțe sau eșec total?

liderilor PCRM (neutralitatea, privatizările efectuate de ruși în enclava separatistă și, eventual, recunoașterea rolului Rusiei în reconstrucția, după încheierea conflictului, a unei Moldove reunificate). Dar pentru ca majoritatea acestor condiții să poată fi respectate, Moscova ar trebui să închidă ochii asupra „disidenței” subversive a liderului PCRM între 2003-2006, admitând că aceste condiții ar putea fi respectate numai dacă PCRM ar rămâne la putere după 2009.

Transnistria ante Portas?

Schimbarea de tonalitate în raport cu Transnistria intervine pe fundalul unor ultimatumuri puse de Gazprom liderilor separatiști, cerându-le să-și achite datoriile la gaze, estimate la 1,7 mld. de dolari SUA. Tiraspolul a căutat să pareze loviturile primite printre o serie de acțiuni care au înveninat și mai mult atitudinea Kremlinului. La 24 decembrie 2007, ministrul industriei P.Stepanov declară că RAOES nu a contribuit esențial la dezvoltarea Hidrocentralei de la Dubăsari și a Centralei de la Kucurgan, livrând energie la prețuri imposibil de mari consumatorilor din regiune și evitând să inițieze programul investițional promis la data privatizării acestor proprietăți. Menționăm că potrivit angajamentelor de privatizare Inter RAO ES ar fi trebuit să investească peste 160 mln. de dolari SUA pentru reconstruirea blocurilor electrice în vederea atingerii unei producții anuale de 6 mld. kw/oră. Contra acestor angajamente, investitorii ruși au menținut utilajele învechite ale acestor centrale, generând pierderi (65% din carburanții folosiți la producerea energiei electrice trec la pierderi) și monopolizând piața locală subdezvoltată. Singurul sprijin efectiv confirmat de către oficialii tiraspoleni a venit sub forma „ajutoarelor materiale” pentru separatism, legate de înființarea din martie 2006 a EUBAM-ului și a unor ajutoare umanitare sezoniere.

Singurul sprijin efectiv confirmat de către oficialii tiraspoleni a venit sub forma „ajutoarelor materiale” pentru separatism, legate de înființarea din martie 2006 a EUBAM-ului și a unor ajutoare umanitare sezoniere.

Dacă pe plan economic, investițiile promise regimului separatist nu prea s-au făcut vizibile, Rusia a încercat să folosească la maximum „cazul provinciei Kosovo” pentru a obține concesii din partea Occidentului, iar după ce acest joc s-a încheiat, Moscova a trebuit să admite că nu este dispusă să se țină de promisiunile sale – recunoscând aceste enclave în mod unilateral, pe teritoriul unor state CSI (Moldova și Georgia), provocând ulterior propriile salte entități federale la o nouă spirală de confruntări. Oscilând între indecizie și tactici de mare risc, Rusia pare să încearcă o nouă politică a diferențelor dintre state – Abhazia, Osetia de Sud și Transnistria – invitându-i pe liderii de la Tiraspol să „se înghesue în cadrul unui stat unic cu RM” și trecându-l pe lista celor indesirabili pe „veteranul separatiștilor transnistreni”, Igor Smirnov, surclasat de speakerul Șevciuc, omul de legătură al Concernului „Şeriff” cu viața politică. Poziția luată de Putin după recunoașterea statului Kosovo (care nu va maimuțări Occidentul, încălcând prevederile dreptului internațional) pare să fi dezechilibrat sau chiar umbrit vizibil strategiile anterioare ale liderilor secesioniști. Cu toate acestea, dacă liderii abhazi și osetini și-au manifestat cu jumătate de gură decepția suferită, Tiraspolul pare să fi luat apă-n gură, chiar și atunci când mai ales independența acestuia pare să fi fost cel mai direct contestată la Moscova, cel puțin oficial. Astfel, speakerul Șevciuc îl cheamă la covor pe așa-zisul Ministrul de Externe, Lițkai, care trebuie să dea seama de rezultatele obținute în urma acțiunilor întreprinse cu scopul recunoașterii internaționale r.m.n., în timp ce Smirnov nu este în general invitat în Duma Rusă, în contextul consultărilor inițiate pe chestiunea independenței Kosovo (în contrast cu liderii Abhaziei și Osetiei de Sud). Aceste contraste noi în politica Moscovei, în raport cu enclavele separatiste, a făcut presa moscovită

să titreze că „Transnistria a fost lăsată orfană, căzând victimă clasificării făcute de Kremlin a entităților din CSI nerecunoscute, între fiice drepte și fiice vitrege”.

Şevciuc nu a ezitat să ceară răspicat Moscovei recunoașterea independenței r.m.n. ca stat independent, justificându-și astfel faima de „înnoitor de formule vechi”

La Moscova a fost invitat totuși speakerul Sovietului Suprem, E.Şevciuc, tot el și liderul partidului *Obnovlenie* (spre deosebire de alte dăți, când era preferat liderul Smirnov). Chiar și Şevciuc nu a ezitat să ceară răspicat Moscovei recunoașterea independenței r.m.n. ca stat independent, justificându-și astfel faima de „înnoitor de formule vechi”¹³. Şevciuc este sfătuit totuși stăruitor să păstreze un spațiu de dialog cu puterea de la Chișinău, pentru ca în orice condiții să-l poată substitui pe I.Smirnov, ca purtător de cuvânt al regiunii secesioniste în eventualitatea unei reunificări „botezate” de Moscova. În februarie 2008, Şevciuc, alături de alți câțiva oficiali transnistreni, este scos de pe lista de persoane indenizabile în țările-membre ale UE. Decizia a stimulat diverse speculații cu privire la avansarea unor târguri între Occident și Rusia pe subiectul conflictului din RM.

Nu este clar însă în ce măsură partenerii occidentali sunt lămuriți asupra implementării planului de reglementare, înțeles de ruși în termenii „stat unificat” (formula Primacov) și de oficialii de la Chișinău în termenii „stat unitar” (Constituția RM și Legea cu privire la statutul special al raioanelor estice).

Nelămuriți asupra contextului în care apare această decizie consulară, politicienii din Parlamentul RM caută explicații, la fel de criptice, privind negocierile secrete ale Președintelui Voronin legate de conflictul transnistrean. Este evident însă că politica de diferențiere aplicată de Moscova Tiraspolului câștigă teren pe măsură ce și Chișinăul adoptă un stil tot mai conciliant și mai docil în raport cu „interesele vitale” ale Rusiei, în zonă. Astfel, liderii RM au reușit aparent să ajungă la o înțelegere asupra unui șir de condiții de loialitate non-negociabile în raport cu Kremlinul. În primul rând, liderii RM au dat asigurări (1) că-și vor asuma datoriile enclavei separatiste; (2) că nu vor revizui rezultatele privatizării în regiune; (3) că vor asigura regiunii separatiste un statut special, garantat internațional, înainte de toate de Rusia, și (4) vor menține un statut de neutralitate permanentă a RM, în condițiile existenței unor garanții externe. Ca gest de fraternizare cu agenda negociatorilor ruși, reprezentanți de Zubacov, oficialii moldoveni (MAEIE) nu au reacționat defel la deschiderea ilegală a 21 de secții de vot pentru desfășurarea alegerilor rusești în regiune, în contrast direct cu alte cazuri¹⁴. Nu este clar însă în ce măsură partenerii occidentali sunt lămuriți asupra implementării planului de reglementare, înțeles de ruși în termenii „stat unificat” (formula Primacov) și de oficialii de la Chișinău în termenii „stat unitar” (Constituția RM și Legea cu privire la statutul special al raioanelor estice).

E incredibil că Moscova afișează atâtă generozitate politică doar în schimbul unei ipotetice „neutralități” și subscrise existenței statului unitar Republica Moldova ca de altminteri și datoriilor transnistrene, pe care Chișinăul, în cazul reintegrării Transnistriei, s-ar arăta dispus să le achite. Trebuie să presupunem că mizele acestui joc se găsesc, aparent, în altă parte, în alt pachet abordat pe linia Occident – Rusia, eventual legat de statutul Rusiei ca Membru al Grupului G8. Între timp, Rusia își folosește din plin redutele sale locale în scopuri electorale și patriotic-spirituale. Alegerile din Rusia, desfășurate în anul 2008 și în regiunea separatistă nu au trezit din amortire MAEIE, care a preferat să asiste neputincios la organizarea celor 21 de sectoare de vot, fără acordul autorităților de la Chișinău, pe teritoriul pe care oficial și de drept îi aparține. Ca și în alte scrutine, autoritățile separatiste s-au dat în petec pentru a mobiliza cei peste 110.000 de cetăteni ruși, locuitori ai Transnistriei în alegerile din 3 martie, 2008, manifestându-și în acest fel loialitatea față

13 Rom/1406/AP FLUX Chișinău, 6FEB2008

14 2008-02-28/06:27/ Securitatea transnistreană în calitate de agitator în campania electorală pentru alegerile din Rusia

de statul „patron și sponsor”. Și securitatea, și organele administrației de la Tiraspol au încercat să mobilizeze populația, ca să-și probeze loialitatea și utilitatea lor în aceste alegeri¹⁵.

Deși mai apătici decât de obicei, liderii regimului separatist au făcut exces de zel pentru a-și exprima admirația față de noul președinte rus, neuitând să amintească ce evenimente minunate au avut loc pe durata mandatului Putin, lor și întregii populații din regiune. Cei peste 110 mii de cetățeni ai Federației Ruse, cîfră oferită de Ministerul Securității Transnistrene (din cei 530.000 de locuitori) au votat destul de pasiv, ceea ce se explică potrivit analiștilor locali, prin plecarea masivă a populației apte de muncă în străinătate. Totuși, succesiunea produsă la Moscova între Președintele Putin și Medvedev are loc pe fundalul unei tensionări a relațiilor cu Tiraspolul. Cîteva desanturi succesive ale Gazprom-ului la Tiraspol au trezit din amortire clasa politică locală, care a început să realizeze, la peste 17 ani de la colapsul URSS, „că gazul costă”. Oficialii de la Tiraspol admit că nu sunt capabili să acopere costul gazului livrat și că Gazprom-ul va ridica prețul de livrare de la 90 la 192 de dolari SUA, în 2008. Conducătorii transnistreni par să se fi împărtit în două grupuri conflictuale pe această chestiune: primul grup, condus de speakerul Șevciuc, care acceptă inevitabilitatea creșterii prețului la gaze, ca o condiție de aderare a Rusiei la OMC, și al doilea grup, asociat în general cu actualul Președinte Smirnov, pentru care Rusia încă nu a făcut suficient pentru r.m.n..

Totuși, succesiunea produsă la Moscova între Președintele Putin și Medvedev are loc pe fundalul unei tensionări a relațiilor cu Tiraspolul.

¹⁵ 2008-02-28/06:27/ Securitatea transnistreană în calitate de agitator în campania electorală pentru alegerile din Rusia

● PREDIȚII PENTRU PRIMA JUMĂTATE A ANULUI 2008

1. Relațiile RM cu UE vor oscila în următoarele luni în funcție de predictibilitatea noului Guvern de la Chișinău, dar și de sarcinile pe care liderul PCRM le-a declarat ca fiind „cu totul noi” și pe care vechiul Guvern, aparent, nu ar fi fost capabil să le rezolve. Oficialii UE vor aminti RM de necesitatea continuării reformelor și de obligațiile neonorate, tocmai în acest moment, în raport cu miza deschiderii pietelor europene pentru producătorii autohtoni.

2. Învestirea noului guvern va permite opozitiei să se regrupeze, fie în aşteptarea unor alegeri anticipate, în care pot participa și alegătorii transnistreni, fie pe valul ciclului electoral obișnuit, în care Guvernul împreună cu întreaga „artillerie” teritorială a PCRM vor căuta să salveze reputația acestui partid și în anul 2009.

3. Miza „reintegrării teritoriale” va urca spectaculos în următoarele luni pe agenda discuțiilor publice. Abia la mijlocul anului 2008 vom putea constata dacă creditul de confidență acordat liderilor „conciliant” de la Tiraspol (Şevciuc și.a.) a fost o investiție înțeleaptă sau nu. Autoritățile de la Chișinău vor insista asupra reluării negocierilor în speranță că liderii transnistreni sunt mai „copți” pentru dialog, decât altădată. Presupunem că discuțiile asupra unui statut special pentru Transnistria, „garantat de puteri externe,” să fie o piatră mult mai grea în negocieri, decât a părut inițial autorităților Republicii Moldova.

AGRICULTURA

Stocuri mai mari de cereale la prețuri favorabile pentru țărani.

După un an extrem de dificil pentru agricultură, există premise clare pentru recuperarea parțială a pozițiilor pierdute în sectorul vegetal în anul 2007. În anul curent se vor produce schimbări vădite în structurile culturilor agricole și a producției agricole globale, care vor fi realizate după un scenariu asemănător cu cel produs în anul 2004. Anticipăm în trimestrul III creșterea accentuată a stocurilor de cereale, care de această dată, spre bucuria țăranilor, nu vor conduce la diminuarea drastică a prețurilor la cerealiere ca în anii 2004 și 2005.

Acestea se vor menține relativ stabile, datorită exporturilor excedentelor din stocuri. O conjunctură favorabilă pentru agricultorii orientați spre piață se conturează și pe piețele externe. Astfel, în anul 2008, prețurile se vor menține înalte la majoritatea produselor agricole și de origine agricolă. Această evoluție este alimentată de volatilitatea piețelor externe, care sunt în creștere.

Prețuri mari la inputurile agricole.

Riscurile, care planează asupra sectorului vegetal și care pot schimba radical situația sunt determinate și ele de creșterea prețurilor la inputurile necesare în activitățile agricole: la materialul semincer, care la o serie de culturi agricole este sub nivelul necesităților pentru anul 2008, la carburanți, care au săltat episodic în ajunul campaniei agricole de primăvară și la fertilizanți și preparatele chimice necesare în agricultură.

Sectorul animalier

Ritmuri galopante în procesul de diminuare a efectivului de animale.

La începutul anului curent, procesul de diminuare a efectivului de animale a continuat în ritmuri galopante. Pierderile efectivului de animale la 1 ianuarie 2008 au constituit 126 mii capete de porcine, 101 mii capete de ovine și caprine, 49 mii capete de bovine, inclusiv 26 mii de vite¹. Diminuarea numărului de animale a provocat reducerea producției de lapte cu 18%, care a fost alimentată suplimentar și de reducerea productivității cu 7%. Totodată s-a redus semnificativ, cu 16%, producția de ouă. Sacrificarea în masă a animalelor și păsărilor a ascuns gravitatea proceselor, care au cutremurat sectorul animalier, prin scoaterea pe prim plan a unor indici, care tocmai au crescut spectaculos din cauza pierderilor cantitative din zootehnie. Merge vorba de creșterea volumul vânzării animalelor și păsărilor pentru sacrificare, care a crescut cu 17%, producția, prelucrarea și conservarea cărnii și a produselor din carne cu 23,9%, tăbăcirea și prepararea pieilor cu 40,5%.

Tabelul nr. 1. Efectivul de animale în perioada anilor 2002-2007, mii la finele anului.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Bovine, total	410	373	331	311	299	251
din care vaci	279	256	231	217	207	181
Porcine	508	446	398	461	532	406
Ovine și caprine	956	938	942	938	947	846
Păsări	14995	15756	17522	22235	22531	-

Sursă: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova.

¹ Pierderile efectivului de animale sunt înregistrate pe parcursul anului 2007.

La finele trimestrului II al anului curent, tendințele profilate în anul trecut de reducere a numărului de animale vor pierde din intensitate. Însă o recuperare rapidă a pozițiilor pierdute este problematică. Mijloacele financiare rezervate pentru sectorul animalier sunt destul de scunde de a motiva agricultorii să depună eforturi pentru revendicarea pozițiilor ratate. Resursele financiare prevăzute în fondul pentru subvenționarea producătorilor agricoli pentru sectorul zootehnic în sumă de 23 milioane lei sunt destinate în mare măsură fortificării întreprinderilor mari. Acestea sunt alocate pentru renovarea tehnologică a fermelor zootehnice de bovine și a abatoarelor (11 milioane lei), stimularea procurării animalelor de prăsilă (4 milioane lei), menținerea fondului genetic al animalelor (8 milioane lei). De resursele prevăzute pentru renovarea tehnologică a fermelor zootehnice de bovine și a abatoarelor vor beneficia fermele cu capacitatea de 20 de vaci, fermele zootehnice de prăsilă de categorie republicană și fermele zootehnice de prăsilă de categorie ordinară și suplimentar abatoarele din țară. Mijloacele prevăzute pentru menținerea fondului genetic al animalelor sunt utilizate la transferurile în scop de producție centrelor (fermelor) republicane pentru selecția și reproducția animalelor de prăsilă. De resursele prevăzute pentru stimularea procurării animalelor de prăsilă pot beneficia solițanții, care dispun de ferme zootehnice în afara localității, cu un efectiv de cel puțin 3 vaci și 5 scroafe și care corespund cerințelor stipulate în art. 5 și 7 din Legea zootehnice nr. 412-XIV din 27 mai 1999² și art. 9 al Legii nr. 371-XIII din 15 februarie 1995 privind selecția și reproducția în zootehnie.

După cum se vede, în anul 2008, Guvernul va sprijini în continuare întreprinderile zootehnice de talie mare, în pofida faptului, că acestea sunt în minoritate totală. În anul 2007, acestea au beneficiat de suport direct din partea statului prin intermediul fondului de subvenționare în sumă de 6794521 milioane de lei, ceea ce constituie 45,8% din valoarea resurselor alocate pentru sectorul animalier. Dacă mai luăm în calcul și faptul, că alte 45% sau 6680604,00 lei revin întreprinderilor de stat, atunci micii fermieri (întreprinderile țărănești de fermier, întreprinderile individuale și persoanele fizice) au beneficiat numai de 1367660,00 lei sau de 10 din suma totală.

La 1 ianuarie 2008, în gospodăriile persoanelor fizice și gospodăriile țărănești (de fermier), în pofida faptului, că aceste entități au fost descurajate la repartizarea subvențiilor, se atesta o creștere usoară a cotei efectivului de animale din totalul înregistrat pe țară. Astfel, la începutul anului 2008, ponderea ovinelor și caprinelor din posesia micii fermieri constituia 96,4% din totalul pe țară, a porcinelor - 85,2%, a bovinelor - 94,1%, din care 96,7% de vaci. Totodată, în 2007, în sectorul individual să produs cea mai mare parte a producției animaliere (producția laptelui - 96,8%, creșterea păsărilor și vitelor - 84,1%, producția de ouă - 66,1%).

Întreprinderile mari din contra sunt primele în topul agenților economici din sector, cu datorii la creditele interne și externe. De exemplu, 6 întreprinderi producătoare de carne de porcine au acumulat la 1 ianuarie 2008 un sold a datorilor pentru creditele externe și interne în sumă de 30168,8 mii lei, iar alte 13, care activează în sectorul avicol - 37824,4 mii lei. Totodată, întreprinderilor corporatiste fașă de bugetele locale au constituit 3776,3 mii lei³.

**Recuperarea
rapidă a pozițiilor
pierdute în anii
2007-2008 sub
semnul întrebării.**

**Statul susține
financiar pe cei
mari și puțini.**

**Din subvențiile
alocate în anul
2007 sectorului
animalier, numai
10 la sută au
revenit miciilor
farmieri.**

**În anul 2008,
ponderea ovinelor
și caprinelor din
posesia miciilor
farmieri constituia
96,4% din
totalul pe țară, a
porcinelor - 85,2%,
a bovinelor -
94,1%.**

**Întreprinderile
mari – lideri în
topul agenților
economici din
sector, cu datorii la
creditele interne și
externe.**

² Art.7. - Construcția și darea în exploatare a fermelor zootehnice se efectuează în baza autorizațiilor eliberate de autoritățile administrației publice locale respective, cu condiția existenței la deținătorii de animale a documentației de proiect, coordonate cu serviciile sanității-veterinare, serviciile de pompieri și autoritatea pentru mediu, și a autorizațiilor eliberate de Inspectoratul de Stat al Construcțiilor.

³ Legea nr.113-XV din 13.03.2003 cu privire la măsurile de redresare a situației economico-financiare a întreprinderilor zootehnice. Monitorul Oficial al R. Moldova nr.60-61/263 din 01.04.2003.

Politici agricole

În doi ani-două strategii de dezvoltare a sectorului agricol și 0 obiective realizate.

Subvenționarea în agricultură-un pas înainte și doi pe loc.

La doi ani după aprobarea Strategiei de dezvoltare a sectorului agroalimentar în perioada anilor 2006-2015 și la un an de la aprobarea planului de acțiuni pentru realizarea acesteia a fost aprobată o nouă strategie, de astă dată, Strategia națională de dezvoltare durabilă a complexului agroindustrial al Republicii Moldova (2008-2015). La intrarea în vigoare a acestui document de politici, vechea strategie a fost abrogată fără să se mai aștepte prezentarea primului raport privitor la realizarea acesteia. Pe de altă parte, prezentarea raportului dat ar însemna și prezentarea unor realizări concrete, care au întârziat să fie obținute la implementarea strategiei, datorită faptului, că nici un obiectiv din document nu a fost atins.

Politici de susținere a agriculturii

Elaborarea regulamentului privind modul de utilizare a mijloacelor fondului pentru subvenționarea producătorilor agricoli pentru anul 2008 se înscrie printre măsurile care țin nemijlocit de reformarea sistemului de susținere a agriculturii. După aprobarea și intrarea în vigoare a Concepției sistemului de subvenționare a producătorilor agricoli pentru anii 2008-2015, Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, în comun cu Ministerul Finanțelor, Ministerul Economiei și Comerțului, la elaborarea actelor normative și legislative, urmău să țină cont de principiile expuse în documentul de politici aprobat la finele lunii noiembrie a anului trecut⁴. Mai mult ca atât, noul regulament urmează să demonstreze consecvența celor care au hotărât se reformeze vechiul sistem de susținere a producătorilor agricoli și suplimentar modul în care se aplică legea în procesul legislativ. La elaborarea proiectului de act legislativ nu au fost asigurate în deplină măsură două principii de bază stipulate în Concepția sistemului de subvenționare a producătorilor agricoli pentru anii 2008-2015 - principiul transparenței și principiul participării, concretizat prin consultarea și participarea reprezentanților comunității de afaceri și societății civile, a altor parteneri sociali în faza de concepere, elaborare. La evaluarea proiectului de act legislativ a lipsit expertiză juridică, anticorupție, economică, finanțieră, științifică, ecologică și de alt gen, inclusiv în ce privește compatibilitatea cu legislația comunitară, în funcție de tipul raporturilor sociale reglementate, precum și o expertiză lingvistică. O parte din direcțiile, care vor beneficia de suport din partea statului prin intermediul fondului de subvenționare a producătorilor agricoli nu sunt prevăzute de direcțiile prioritare și sectoarele din agricultură stipulate expres în Concepția sistemului de subvenționare a producătorilor agricoli pentru anii 2008-2015. Criteriile de eligibilitate obligatorii utilizate în regulament parțial contravin celor prevăzute în Concepția sistemului de subvenționare a producătorilor agricoli pentru anii 2008-2015. Datorită acestui fapt, în regulament sunt prevăzute mai multe cerințe exagerate pe care trebuie să le întrunească țărani, care activează în sectorul animalier. De asemenea, în anexe nu sunt anexate liste detaliate a obiectelor subvenționării pentru fiecare direcție de subvenționare în parte.

Politici funciare

În ultimele luni în atenția opiniei publice sub diferite forme, printre care și de inițiativă legislativă, a intrat un subiect mai vechi, care prevedea oferirea dreptului de procurare a terenurilor agricole cetățenilor străini. Credem, că această problemă poate fi abordată numai în cazul când în joc sunt puse raționamente economice foarte bine fundamentate și ghidate printr-o tactică dirijată într-un mod foarte pragmatic. O inițiativă de acest gen într-un an electoral, cum este anul 2008 riscă să fie politicizată la maximum

⁴ Hotărârea Guvernului nr. 1305 din 28.11.2007 cu privire la aprobarea Concepției sistemului de subvenționare a producătorilor agricoli pentru anii 2008-2015. Monitorul Oficial nr. 188-191/1356 din 07.12.2007.

și peste un an - doi să fie catalogată ca un pas făcut cu stângul. Pași de genul acesta, am avut destui și nu credem, că agricultura, care se sufocă în prezent, să merite să devină i-ar din nou un poligon pentru experiențe. Această inițiativă legislativă vizează direct peste 1,2 milioane de deținători funciari, sau pe fiecare a treilea cetățean al Republicii Moldova. În opinia noastră, această problemă este de o importanță majoră pentru societate și pentru stat și poate deveni o problemă supusă referendumului național. Dacă merge vorba de aspectele legate de evaluarea acestui proiect de act legislativ, atunci un răspuns clar ar putea fi dat ușor de expertizele juridică, anticorupție, economică, financiară, științifică, ecologică și de alt gen. În al doilea rând, aprobarea unei legi de acest gen, ar avea o semnificație deosebită în ulterioarele negocieri cu statele UE și CSI în diferite aspecte, dacă acest lucru va fi condiționat cu unele cedări din partea acestora. Mai simplu spus, aprobarea acestei legi este unul din puținii ași pe care î-i are Republica Moldova și pe care-l poate scoate pe masa negocierilor cu statele menționate mai sus.

BUSINESS

Din punct de vedere al dezvoltării business-ului, anul 2008 va fi marcat de o particularitate comună pentru majoritatea sectoarelor: **va fi un an al „creșterii statistice” rapide (PIB pînă la +8%), în condițiile ritmurilor moderate ale creșterii economice reale (PIB +5%)**, cu alte cuvinte creșterea reflectată în statistică în mare parte se va datora „legalizării” activelor și activităților care deja participau de facto la circuitul economic. Această discrepanță va apărea sub influența a trei factori principali:

- (a) se vor mai resimți efectele înregistrării la Camera de Comerț și Industrie din Chișinău a întreprinderilor exportatoare din stînga Nistrului;
- (b) ca urmare a introducerii taxei zero pe profitul reinvestit, o parte din business va fi „scos din umbră”, ceea ce va avea efecte pozitive pe termen lung asupra creșterii economice și imediate asupra bugetului (vezi *capitolul Finanțe Publice*), însă va reduce ritmurile de creștere a economiei reale în perspectivă scurtă.
- (c) datorită tendinței generale de trecere a comerțului în R.Moldova la forme „organizate” (magazine, mini-marketuri, supermarketuri, etc), amplificată și de problemele funcționării comerțului în baza patentei, încă o parte din activitatea comercială de asemenea va ajunge și în statistică.

În general, mediul de business în R.Moldova în continuare rămîne a fi unul slab atractiv și nu doar pentru investitorii străini, ci și pentru concetărenii noștri care au acumulat suficiente mijloace financiare (vezi *capitolul Piața Financiară*). Pînă acum aceștia, în loc să inițieze o mică afacere de tip familial, preferau să investească în apartamentele din Chișinău. La moment însă se observă deja tendința generală de plecare a banilor de pe această piață (vezi *subcapitolul Construcții*), însă în foarte mică măsură spre inițierea noilor afaceri.

Principalele obstacole în calea dezvoltării business-ului în Moldova sînt:

- (a) riscurile înalte în percepția potențialilor investitori privind garantarea dreptului de proprietate și concurenței echitabile;
- (b) birocratizarea excesivă a activității de business și volatilitatea sporită a cadrului regulatoriu, deși în acest sens s-au obținut deja un sir de progrese și declarațiile de intenții ale reprezentanților Ministerului Economiei sunt optimiste;
- (c) lipsa unei „infrastructuri a calității” în R.Moldova;
- (d) capacitatea joasă a agenților economici autohtoni de a beneficia de regimuri preferențiale de comerț cu alte state;
- (e) funcționarea lentă și neprofesionistă a sistemului de justiție.

Suplimentar, dezvoltarea industriei mai este subminată de tărăgănarea constituirii parcurilor industriale precum și de capacitatea individuală joasă de marketing și promovare a agenților economici autohtoni, înmulțită la capacitatea joasă de asociere reală pentru atingerea scopurilor comune. De

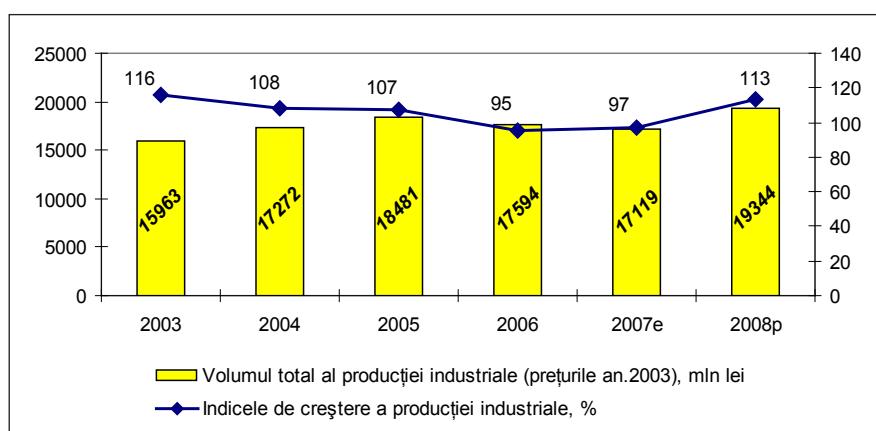
asemenea, dată fiind ponderea de aproximativ 1/3 a industriei alimentare în totalul industriei, suntem foarte vulnerabili la condițiile meteorologice, deoarece acestea reprezintă un factor determinant în agricultură (vezi *capitolul Agricultură*) și afectează direct disponibilitatea materiei prime pentru industria alimentară.

În anul 2008 preconizăm o creștere reală a **volumului producției industriale** la nivel de 5%. **Sectorul de servicii** de asemenea va crește lent (+5%), iar în **sectorul comercial** ne putem aștepta la un ritm moderat de creștere, la nivel de aproximativ +8%, epuizând în mare parte rezervele de creștere pe seama remitențelor și introducerii masive a creditelor de consum de către sectorul bancar. De asemenea preconizăm o creștere semnificativă la **capitolul investiții** (+15%), **sectorul de construcții**, ca parte componentă a investițiilor aratănd aproximativ aceleași performanțe (+15%), va ajunge în faza încetinirii ritmurilor de creștere în comparație cu anii precedenți.

Industria

Volumul real al producției industriale va crește cu circa 5% față de 2007, însă statistica ar putea raporta pînă la 13% creștere (echivalent cu aproape 30 miliarde lei în prețuri comparabile cu 2007).

Diagrama 1. Dinamica indicatorilor industriali

Sursa: Buletinul Statistic, ianuarie-decembrie 2007

Această creștere se va datora mai puțin ameliorării mediului de afaceri din Moldova sau competitivității crescîndă a agentiilor economici locali și poate fi explicată mai degrabă prin factori de conjunctură externă:

- condițiile naturale preconizat mai favorabile în comparație cu anul trecut, respectiv roada așteptată mai înaltă în agricultură, ceea ce va cauza creșteri semnificative în industria alimentară, și în special în **industria conservelor** (aproximativ 20%) ceea ce ar contribui cu 0,8% la sporirea producției industriale totale.
- deblocării pieței rusești de vinuri și recuperării parțiale a acesteia de către producătorii moldoveni, ceea ce ar oferi unei părți a întreprinderilor vinicole resursele financiare necesare pentru procurarea în toamnă a materiei prime și desfășurarea normală a procesului de producție

(vezi mai sus). Astfel, **industria vinului și băuturilor alcoolice tari** ar putea crește cu pînă la 30% (respectiv 2,4% la creșterea producției industriale totale), ajungînd la aproximativ 90% din nivelul anului 2006. De asemenea, această industrie atrage și sporirea volumului producției în alte ramuri ale industriei, asociate producției și exportului băuturilor alcoolice.

- tendinței regionale europene de „migrare” a **industriei de fabricare a articolelor de îmbrăcăminte** din țările noi ale UE înspre est datorită costurilor mai joase legate de remunerarea muncii. Astfel pentru R.Moldova preconizăm o creștere de pînă la 25% a industriei textile și de fabricare a articolelor vestimentare, ceea ce va contribui cu pînă la 0,7% la sporirea volumului total al producției industriale.

O creștere de 0,3% a volumului producției industriale poate să vină din industria de prelucrare și conservare a cărnii (creștere de 10%), pentru că o mare parte din șeptelul de animale a fost sacrificat din cauza insuficienței de nutrețuri pentru întreținerea acestora (vezi *capitolul Agricultură*), însă aceasta ar veni pe seama scăderii producției în ramura de fabricare a produselor lactate. Datorită scăderii producției de lapte cu pînă la 20% față de 2007, această ramură ar putea contribui cu -0,75% la producția industrială totală.

În ramura energetică (producerea energiei electrice și termice) așteptăm o scădere a nivelului de producție cu 4%, pentru că ultima iarnă a fost mai caldă ca precedenta și obiectiv a fost nevoie de mai puțin agent termic, iar producerea energiei electrice în Moldova este rentabilă doar în sezonul de încălzire, cînd CET-urile vînd și agent termic (în jur de $\frac{3}{4}$ din necesarul de energie electrică îl importă din Ucraina). Tendința de scădere a volumului de producție în acest sector mai este accentuată și de conflictele nerezolvate între S.A. „Termocom” și Primăria mun.Chișinău în urma căreia Termocomul a redus semnificativ livrările agentului termic. În plus, scumpirea accelerată a resurselor energetice impune populația să-și reducă consumul. Eventuala creștere a consumului energiei electrice de către agenții economici în cea mai mare parte va fi acoperită prin import.

Industria extractivă plus cea de producere a cimentului, deși ar putea demonstra ritmuri de creștere la nivel de 20% pentru acoperirea cererii pe piața de construcții, însă dată fiind ponderea lor în totalul producției industriale, ar contribui la creșterea celei din urmă doar cu 0,5%.

Comerț interior

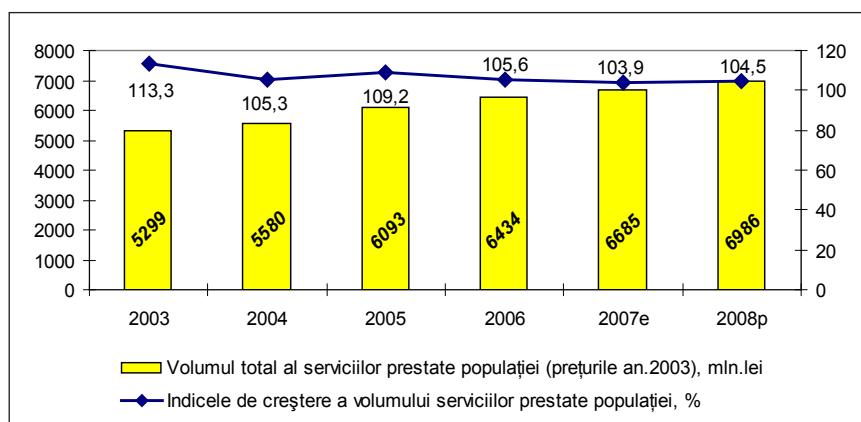
Volumul comerțului cu amănuntul în Republica Moldova pînă în anul 2007 a crescut în strînsă legătură cu volumul remitențelor venite de la compatriotii noștri angajați la muncă în străinătate. Anul trecut însă s-au observat primele simptome de supraîncărcare a economiei naționale cu bani (vezi *capitolul Piața Financiară*), ceea ce înseamnă că în pofida așteptărilor de creștere semnificativă a remitențelor, care cu o probabilitate înaltă vor depăși în anul curent 2,2 miliarde dolari SUA, volumul real al comerțului în prețuri comparabile nu va crește proporțional. Astfel, ne putem aștepta la o creștere de aproximativ 8% a volumului real al comerțului cu amănuntul, în statistică acesta putînd să ajungă și pînă la 32 miliarde lei în prețurile anului 2007. Celalți bani trimiși acasă de către compatriotii noștri parțial vor ajunge în bănci sub forma de depozite ceea ce ar intensifica perturbările pe piața monetară (vezi *capitolul Piața Financiară*), iar parțial vor pleca pe piața autoturismelor, serviciilor și produselor din categoria divertisment („investiții”

în studiile copiilor”), deși această piață tot va fi afectată de plafonul impus de către Guvern asupra numărului de studenți admisibili. De asemenea, preconizăm că o parte relativ mică din surplusul de mijloacele venite din remitențe vor merge la inițierea micilor afaceri de familie, în special cu caracter comercial.

Serviciile prestate populației

Conform datelor statistice, în anul 2007 volumul total de vînzări în acest sector al economiei era de 11,8 miliarde lei, inclusiv 5,4 miliarde lei sectorul de telecomunicații și transport de date și în jur de 1,5 miliarde lei serviciile financiare bancare. În anul curent aşteptăm o creștere de aproximativ 4,5% a acestuia, în primul rînd din contul creșterii de aproximativ 10% din sectorul de servicii de comunicare și transport de date (în special datorită creșterii sectorului de telefonie mobilă și intrării pe piață a serviciilor de telefonie IP). Preconizăm că în anul curent tot mai mulți locuitori ai spațiului rural și centrelor raionale se vor conecta la serviciile de telefonie fixă, iar întărirea concurenței pe piață serviciilor de telefonie mobilă și scăderea prețului acestor servicii vor duce la creșteri (în special în urbe) pe acest segment. În plus în municipii și centre raionale tot mai mulți se conectează la Internet, iar televiziunea prin cablu treptat devine un lucru obișnuit în tot mai multe sate.

Diagrama 2. Dinamica indicatorilor privind serviciile prestate populației

Sursa: Buletinul Statistic, ianuarie-decembrie 2007

De asemenea, datorită investițiilor infrastructurale tot mai mulți cetăteni obțin acces la serviciile de canalizare, deși în general ponderea sectorului de servicii comunale în volumul total de servicii prestate populației este în continuă scădere.

Construcțiile

Această ramură a economiei se află în prezent la etapa de modificare semnificativă a tendințelor anterioare și în cîțiva ani profilul acestora s-ar putea schimba semnificativ:

1. Ponderea Chișinăului în sectorul de construcții scade considerabil.

Dacă în anii precedenți Chișinăul reprezenta 3/4 din piața de construcții, în 2007 aceasta a ajuns deja sub 2/3. Această tendință se explică prin:

Un apartament de 2 odăi (60mp) în Chișinău costă în jur de 40-45 `000 €;

Un apartament de 2 odăi (75mp), 3km de aeroportul Sabiha Gocken, Istanbul, costă 45 `000 €;

Un apartament de 3 odăi (72mp) în Haifa, Israel, costă 49 `000 €;

Apartamentele de 1 odaie (35mp + 25-45mp spațiu pentru extindere) în centrul istoric al Lisabonei, costă 62-75 `000 €;

Un apartament de 2 odăi (64mp) în Berlin, Germania, costă 85000 €

Apartamentele de 1 odaie (44mp) în case noi în Atena, Grecia costă de la 100 `000 €;

Un apartament de 1 odaie (40mp), 100% reparat, 5km de Milano costă 155 `000 €;

Un apartament nou de 4 odăi (100mp) complet reparat și mobilat + 90mp teren aferent, într-un complex locativ de elită (inclusiv parcare, bazin, etc.) în centrul Madridului costă 290 `000 €;

În orașelele mai mici, la distanță de o oră

(cu autoturismul) de urbele sus-menționate prețurile sunt de pînă la 3 ori mai joase.

- finalizarea unui ciclu în sectorul municipal de construcții a blocurilor de locuit: obiectele începute în 2004-2005 datorită boom-ului de cerere au fost finalizate și date în exploatare în 2006 și 2007. Ceea ce a creat o situație de creștere bruscă a ofertei, deși anul trecut în total pe republică deja s-a dat în exploatare cu 16% mai puțin spațiu de locuit, pentru Chișinău această scădere fiind și mai accentuată. Mai mult ca atât, preconizăm că tendința de stagnare va dura încă 2-3 ani, pentru că în prezent companiile de construcții încep un nou ciclu investind o mare parte din resurse în procurarea de noi loturi pentru viitoarele obiecte, iar cele în lucru la momentul actual ar putea fi tăărăgăname datorită modificării unei Hotărâri a Guvernului potrivit căreia blocurile de locuit pot fi date în exploatare numai după efectuarea lucrărilor de finisare. Acestea derulează pe fonul general de scădere bruscă a cererii la apartamentele noi din Chișinău, din cîteva motive: (a) creșterea prețurilor apartamentelor pînă la un nivel comparabil cu țările unde lucrează o mare parte din „generatorii de cerere” pe piața chișinăueană de imobil; (b) în urma crizei imobiliare din SUA, au diminuat așteptările generale de apreciere rapidă a imobilului, respectiv a secat o mare parte din fluxurile „investiționale” pe această piață (cei care procurau apartamente la etapa inițială de construcție a obiectului cu scopul de a le revinde ulterior);
- creșterea cererii pentru construcții în afara Chișinăului, în special la spații comerciale în centrele raionale (market-uri și super-marketuri, magazine de firmă, cafenele, pizzerii), dar și pentru spații de locuit (Bălți, Cahul, Comrat, Edineț, Florești).

2. În Chișinău va crește brusc segmentul de construcție a spațiilor de oficii și comerciale. Pînă în prezent pe piața construcțiilor din Chișinău predomina covîrșitor construcția spațiilor rezidențiale, însă această piață devine tot mai atractivă pentru segmentul comercial din cauza:

- epuizării spațiilor comerciale și de oficii în clădirile existente (ofertă limitată și rigidă);
- consumului crescînd (cerere pentru noi spații comerciale) și dezvoltării business-ului mic (cerere pentru spații de oficii); și, în consecință
- tendinței generale de creștere a prețurilor de arendare a acestora.

Astfel, deja în 2008 se preconizează un aflux semnificativ de finanțare pe aceste piețe, iar în perspectivă de 2-3 ani această piață ar putea atrage companii internaționale specializate pe acest segment.

Astfel, preconizăm că acest sector per ansamblu va continua să crească cu ritmuri considerabile, deși mai înceț ca anii precedenți (în jur de 10%), în special din contul construcțiilor spațiilor comerciale (atât în Chișinău, cât și în restul republicii) și clădirilor pentru oficii în Chișinău. În aşa caz volumul acestei piețe în anul 2008 ar putea atinge cifra de 9,35 miliarde lei în prețuri comparabile cu 2007.

COMERȚUL EXTERIOR

La finele anului 2008, balanța comercială va depăși pragul psihologic de 3 miliarde USD. Tendințele în domeniul exporturilor, profilate în 2007, vor continua și în anul curent cu ritmuri de creștere mai intense, datorate majorării volumului exporturilor de vinuri, creșterii exporturilor agricole și a produselor industriale, inclusiv a materialelor textile. Un alt factor ce va influența pozitiv evoluția exporturilor îl constituie introducerea preferințelor comerciale autonome pentru Republica Moldova de către Consiliul de Miniștri al UE.

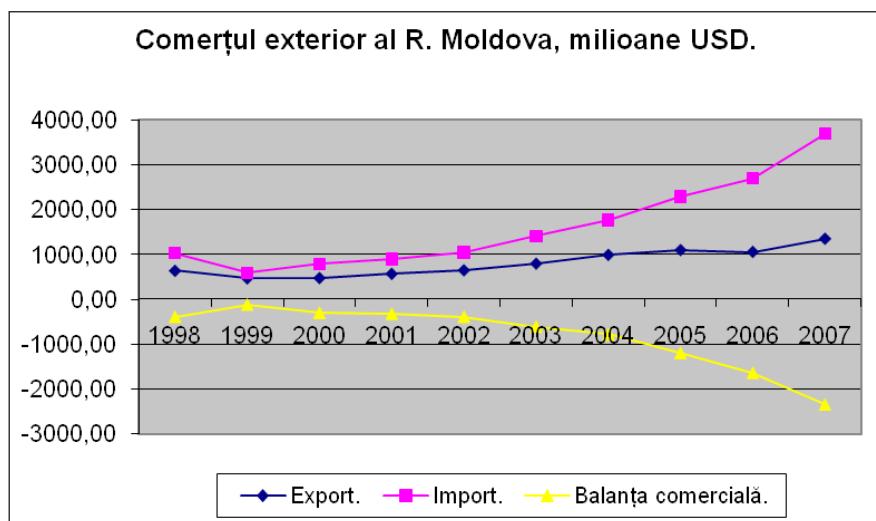
La finele anului 2008, balanța comercială va depăși pragul psihologic de 3 miliarde USD.

În 2008, anticipăm o creștere mai accentuată a importurilor, datorită majorării importurilor de resurse energetice, mărfuri pentru consum și inputurilor pentru agricultură și industrie. Totodată, în primul semestru al anului curent se vor menține destul de înalte ritmurile de creștere a importurilor de produse alimentare și produse agricole. La creșterea valorică a importurilor vor contribui și măsurile de optimizare a procedurilor de percepere a drepturilor de import. De asemenea, un stimulator puternic pentru importatorii rămâne în continuare supraaprecierea valutei naționale față de valuta americană și cea europeană.

2008 - creșteri mai accentuate a importurilor.

Exporturile

În 2007, exporturile au crescut, înregistrând 1,34 miliarde dolari SUA, ceea ce constituie 128%, comparativ cu anul 2006.

Tendințele în domeniul exporturilor, profilate în 2007, vor continua și în anul curent cu ritmuri de creștere mai intense, datorate majorării volumului exporturilor de vinuri (datorită deschiderii treptate a pieței Federației Ruse), creșterii exporturilor de produse agricole, precum și industriale, inclusiv de materiale textile. Un alt factor ce va influența pozitiv evoluția exporturilor îl constituie introducerea preferințelor comerciale autonome pentru Republica Moldova de către Consiliul de Miniștri al UE. Aceasta poate impune o creștere a exporturilor spre această piață de până la 20%. Însă beneficiile noului regim de comerț vor fi resimțite în următorii ani, odată cu creșterea contingentelor tarifare.

Ritmuri mai intense de creștere a exporturilor.

CONSILIUL DE MINIŞTRI AL UE A ADOPTAT REGULAMENTUL PRIVIND INTRODUCEREA PREFERINȚELOR COMERCIALE AUTONOME PENTRU REPUBLICA MOLDOVA.¹

La 21 ianuarie 2008, Consiliul de Miniștri al UE a adoptat Regulamentul de introducere a unor preferințe comerciale autonome pentru Republica Moldova și de modificare a Regulamentului (CE) nr. 980/2005 și a Deciziei 2005/924/CE a Comisiei. În regulaament se menționează „...că în 2006, Moldova și-a reformat legislația vamală și, la începutul anului 2007, a fost atins un nivel satisfăcător de punere în aplicare a noii legislații. Până la aderarea României la Uniunea Europeană, la 1 ianuarie 2007, Moldova avea un regim de liber schimb cu România. În ansamblu, extinderea din 2007 a avut un efect neglijabil pentru Moldova, dar a avut un impact negativ asupra unor produse-cheie de export din Moldova. Nivelul general al importurilor originare din Moldova nu reprezintă decât 0,03 % din totalul importurilor Comunității. Se preconizează că o deschidere mai mare a pieței comunitare ar sprijini dezvoltarea economiei Moldovei, prin creșterea performanței exporturilor, fără a genera efecte negative asupra Comunității.”

Potrivit Regulamentului aprobat, o serie de produse agricole și de origine agricolă (produse animaliere, grâu comun, porumb, orz, zahăr alb și vinuri din struguri proaspeți, cu titru alcoolic volumic existent de maximum 15 %, altele decât vinurile spumoase) vor putea fi exportate în Comunitate cu scutire de taxe vamale, în limitele contingentelor tarifare comunitare stabilite pentru Republica Moldova. Totodată, pentru o serie de produse obținute în sectorul vegetal este operată exonerarea de elementul ad valorem al taxei de import (struguri și o serie de produse din legumicultură și pomicultură).

Sunt remarcabile contingentele tarifare obținute pentru produsele din sectoarele avicol, industria zahărului și cea a vinului. La zahărul alb (codul Nomenclatorului Combinat - 1701 99 10), cota de export pentru anul 2008 constituie 15 mii tone și este aproximativ egală cu cea acordată Moldovei în anii precedenți de statul vecin România. Până în anul 2012, aceasta va crește până la 34 mii tone. Totodată, întreprinderile avicole au obținut cote destul de semnificative la exportul produselor cu codul NC - 0407 00 și 0408, care în prezent constituie circa 40 la sută din volumul producției anuale obținute în țară². Întreprinderile vinicole vor beneficia de cote la exportul vinurilor (codul Nomenclatorului Combinat - 2204 21 și 2204 29) în mărime de 60 mii hl în 2008, 70 mii hl în 2009, 80 mii hl în 2010, 100 mii hl în 2011 și 120 mii în 2012. În anii 2005-2006, România și Bulgaria au beneficiat de cote mult mai mari. La început, statul vecin a beneficiat de o cotă de 300 de mii de hl, care în scurt timp a crescut până la 345 de mii de hectolitri, iar Bulgaria, respectiv, de 680 de mii hl.

**Contingen-
te tarifare
nesemni-
flicative la
export în
UE.**

Pe altă parte, contingentele tarifare obținute pentru unele produse din sectorul vegetal sunt mici. De exemplu, pentru grâul comun (codul Nomenclatorului Combinat 1001 90 91), cota de export va constitui: în anul 2008 - 25 mii tone, în 2009 - 30 mii tone, în 2010 - 35 mii tone, în 2011 - 40 mii tone și în 2012 - 50 mii tone. Pentru orz (codul Nomenclatorului Combinat - 1003 00 90), contingentele de export vor crește în anii 2008–2012 de la 20 mii tone până la 45 mii tone, iar pentru porumb (codul Nomenclatorului Combinat - 1005 90) - de la 15 mii tone până la 40 mii tone. Cotele de export acordate pentru produsele menționate în anul 2008 reprezintă circa 2,91% din recolta medie de grâu obținută în anii 2004 – 2006, și, respectiv, 8,81%.

Materialele textile și articolele din acestea (cu o pondere de 22% în totalul exporturilor) vor da un imbold în general exporturilor, crescând în 2008 cu aproximativ 25% și atingând cifra de 345 milioane dolari SUA. Aceasta se va datora, în special, creșterii investițiilor străine în acest sector, dar și creșterii productivității întreprinderilor existente. Exporturile acestor produse vor fi în majoritatea cazurilor direcționate spre UE.

Principalii parteneri comerciali în derularea exporturilor, în anul 2007, au fost România, care a înregistrat cea mai mare creștere față de 2006 - de peste 55 milioane USD, Federația Rusă - 50,8 mil. USD, Ucraina - 39 mil. USD, Germania - 35,5 mil. USD, Italia - 23,4 mil. USD. Toate aceste țări au avut, în total, o creștere cu peste 204 milioane USD și au asigurat mai mult de 70% din creșterea exporturilor Republicii Moldova.

¹ Regulamentul (CE) nr. 55/2008 al Consiliului, din 21 ianuarie 2008, privind introducerea unor preferințe comerciale autonome pentru Republica Moldova și modificarea Regulamentului (CE) nr. 980/2005 și a Deciziei 2005/924/CE a Comisiei.

² Ouă de pasăre, în coajă, și ouă de pasăre, fără coajă, și gălbenușuri de ouă, altele decât cele improprii consumului alimentar.

POSIBILITĂȚILE DE EXPORT ALE INDUSTRIEI ZAHĂRULUI

**În 2008,
posibi-
lități de
export
șubrede
pentru
întreprin-
derile
procesa-
toare de
zahăr.**

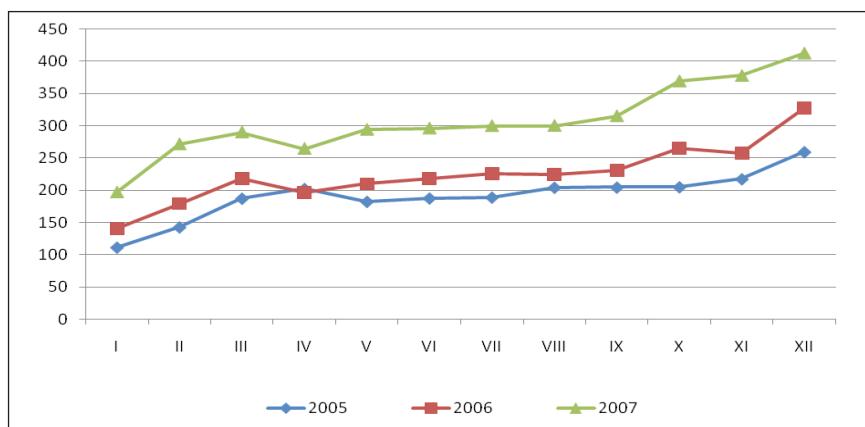
Posibilitățile de export ale acestui sector, contrar aşteptărilor legate de preferințele comerciale autonome acordate de UE Republicii Moldova, sunt destul de șubrede. Întreprinderile procesatoare moldovenești nu vor putea să valorifice rapid această șansă, datorită necompetitivității zahărului moldovenesc, ca urmare a costurilor mari de producere. Piața Federației Ruse, care este privită de exportatorii de zahăr cu interes, în timpul apropiat nu va mai fi dependentă de importuri. Iar concurența de pe piața regională va deveni tot mai acerbă, deoarece problemele pe care le au producătorii de zahăr din Moldova sunt identice cu cele pe care le au principalii concurenți din regiune: Ucraina, cu cele peste o sută de fabrici de zahăr funcționale; România, care acordă subvenții în schimbul renunțării la cotele de export, și Belarus, care în anul trecut încerca disperat să expore materie primă, adică sfeclă de zahăr.

În anul 2008, există toate premisele ca o bună parte din producătorii de sfeclă de zahăr să abandoneze sectorul, datorită prețurilor mici de achiziție, care au fost oferite până în prezent de procesatori, și datorită sistării susținerii de către stat a cultivatorilor de sfeclă în anul curent. Prețul de achiziție a sfecliei de zahăr de 400 lei/tona, operat în anul 2007, a fost unul foarte mic pentru condițiile destul de dificile înregistrate în anul trecut, iar subvențiile acordate de către stat au fost derizorii - 200 de lei pentru fiecare hectar înșământat și, în cel mai bun caz, 200 de lei pentru fiecare hectar recoltat. În România, unde, aproape „Marr Sugar” este prezent pe piață, sectorul a beneficiat în anul 2007 de următorul sprijin: 50.50 € /ha plată unică pe suprafață (SAPS), 34.42 € / ha Top-up, plăți naționale complementare, 145.00 € plăți naționale, cuplate de producție pentru suprafețele contractate cu fabricile de producție, 77.20 €/ha plată separată pentru zahăr pentru suprafețele contractate cu fabricile de producție și 30 Ron/tonă producția marfă.

Din grupurile de mărfuri exportate de agenții economici din Republica Moldova, ponderea cea mai mare au avut-o materialele textile, produsele alimentare, băuturile, produsele vegetale, metalele comune, mașinile și aparatelor, echipamentele electrice, grăsimile și uleiurile animale sau vegetale. În 2008, această grupă de mărfuri își va fortifica pozițiile, în mare măsură, datorită avansului care va veni din industrie și agricultură, în care anticipăm, după un an de recesiune, creșteri a producției.

Importurile

În 2007, importurile au crescut substanțial, înregistrând 3690 milioane USD, ceea ce constituie 137% față de anul 2006. Aproape 2/3 sau 65,8% din importuri au revenit din tranzacțiile comerciale realizate cu firmele exportatoare din Ucraina, Federația Rusă, România, Germania, Italia și China.

Ceea mai mare contribuție la creșterea importurilor au avut-o următoarele state: Ucraina - 170,5 milioane USD, Germania – 105,3 milioane USD, România – 103,1 milioane USD, Rusia – 81,7 milioane USD, Italia - 73

milioane USD. În total, aceste state au înregistrat o creștere cu peste 617 milioane USD și au asigurat aproximativ 62% din creșterea importurilor Republicii Moldova.

În comerțul cu statele UE, ritmurile de creștere a importurilor au fost destul de intense. În 2007, importurile de mărfuri din această zonă au constituit 1681,3 milioane USD, cu o creștere cu 38% față de 2006. Statele CSI au însumat 1333,7 milioane dolari SUA, ceea ce constituie o creștere cu 30,7% față de anul 2006, alte state – 674,9 milioane USD, mai mult cu 48,7% față de 2007.

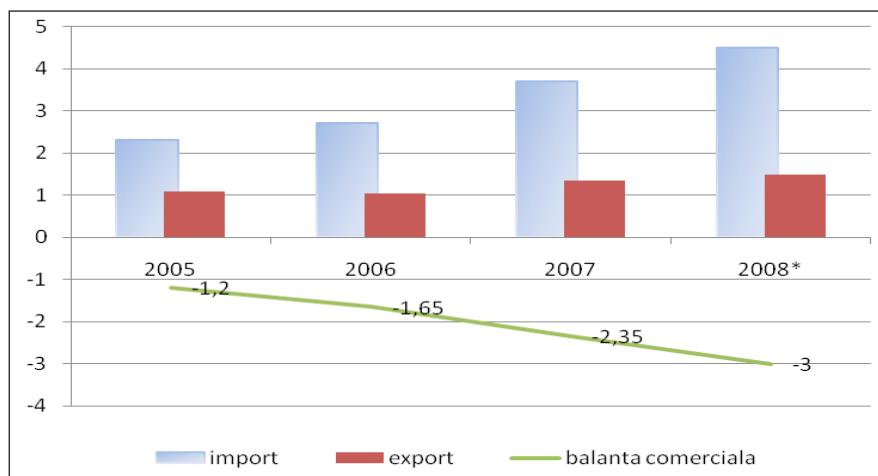
Creșterea valorică a importurilor este influențată și de optimizarea procedurilor de percepere a drepturilor de import.

În 2008, anticipăm o creștere mai accentuată a importurilor, datorită majorării importurilor de resurse energetice, de mărfuri pentru consum și inputuri pentru agricultură și industrie. Totodată, în primul semestru al anului curent se vor menține destul de înalte ritmurile de creștere a importurilor de produse alimentare și produse agricole. La creșterea valorică a importurilor vor contribui și măsurile de optimizare a procedurilor de percepere a drepturilor de import. De asemenea, un stimulator puternic pentru importatori rămâne în continuare supraaprecierea valutei naționale față de valuta americană și cea europeană.

Pe parcursul anului 2007, din grupurile de mărfuri importate de agenții economici din Republica Moldova ponderea cea mai mare au avut-o producția minerală, mașinile și aparatele (echipamentele electrice, aparatele de înregistrat sau de reproducere sunetul și imaginile), metalele comune și articolele din acestea, produsele chimice, mijloacele și materiale de transport, materialele textile și articolele din acestea, produsele alimentare, băuturile și tutunul, materialele plastice, cauciucul și articolele din acestea, produsele vegetale. Comparativ cu anul 2006, importurile de produse vegetale au crescut de 2,1 ori, de mijloace și materiale de transport - de 1,8 ori, iar de metalele comune și articolele din acestea - de 1,5 ori.

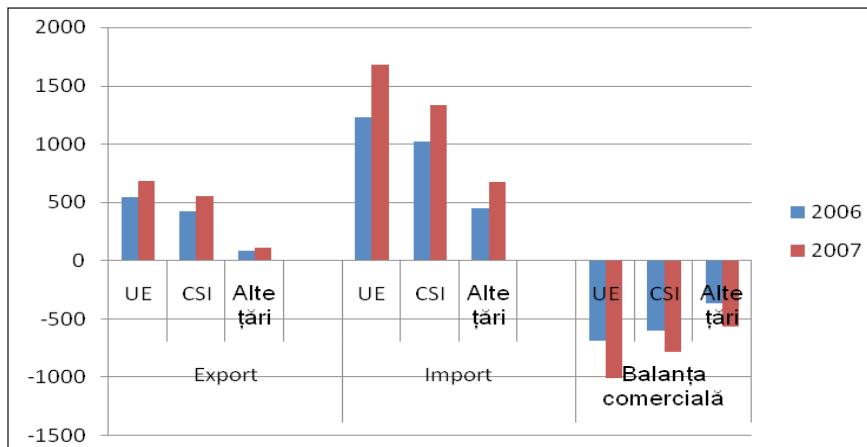
Balanța comercială

Provoacă îngrijorare creșterea deficitului balanței comerciale înregistrat în comerțul bilateral cu principale state partenere în derularea tranzacțiilor comerciale externe. La finele anului 2008 balanța comercială va depăși pragul psihologic de 3 miliarde USD.*prognозă

Cea mai mare parte a deficitului balanței comerciale se datorează comerțului cu țările UE. În 2007, aceasta a constituit 1002 milioane USD cu UE, 783,4 milioane USD cu țările CSI și 562,7 milioane USD cu alte țări. În anul curent, deficitul balanței va avea o creștere semnificativă în raport cu țările CSI, datorată, în special, creșterii prețurilor la produse minerale (creșterea prețului la gazele naturale pentru Republica Moldova, în special, și creșterii prețului la petrol pe piața mondială, în general).

Deficitul balanței comerciale în anul 2008 va depăși pragul psihologic de 3 miliarde dolari USA.

POLITICI DE SUSTINERE ȘI DE PROMOVARE A EXPORTURILOR.

- Conform Strategiei de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2006-2015, pentru dezvoltarea exporturilor de mărfuri și servicii competitive, Guvernul va promova următoarele acțiuni:
- dezvoltarea și extinderea regimurilor comerciale preferențiale cu țările occidentale - prioritare la export;
- extinderea comerțului cu mărfuri și servicii cu țările-membre ale UE și Europei Centrale și de Sud-Est;
- menținerea piețelor tradiționale în țările CSI și diversificarea exportului de mărfuri și servicii pe aceste piețe, prin crearea unor rețele de distribuție eficiente;
- consolidarea bazei juridice și tehnico-materiale în domeniile standardizării și certificării mărfurilor orientate la export, prin ajustarea la cerințele și normele europene;
- dezvoltarea infrastructurii sectorului de servicii;
- favorizarea apariției unor noi tipuri de servicii destinate pentru export;
- asigurarea competiției în domeniul prestării serviciilor;
- continuarea acțiunilor de promovare a imaginii țării în străinătate, precum și a produselor și serviciilor autohtone orientate la export.

Toate aceste acțiuni sunt plauzibile și în prezent generează unele rezultate. Acestea sunt extinderea regimurilor comerciale preferențiale cu statele UE și CEFTA, creșterea serviciilor destinate exporturilor, îmbunătățirea politicilor de promovare a exporturilor, consolidarea bazei juridice și tehnico-materiale în domeniile standardizării și certificării mărfurilor orientate la export. În mod special pot fi menționate optimizarea procedurilor de control și de vămuire a mărfurilor exportate, prin introducerea ghișeelor unice la posturile vamale și de trecere a frontierelor, prin concentrarea tuturor serviciilor abilitate cu controlul și monitorizarea fluxurilor de mărfuri, instituirea sistemului informațional în sistemul vamal, reformarea structurilor abilitate în certificarea mărfurilor etc. Totodată, există multiple probleme trecute cu vederea la trasarea măsurilor care pot să impulsioneze creșterea exporturilor și, implicit, diversificarea acestora.

**Deficiențe
în explora-
rea poten-
țialului de
export.**

In primul rând, ne referim la problemele legate de sectoarele economice care produc pentru export – industria și agricultura. În ambele sectoare există mari rezerve nexplorate pentru creșterea producției pentru export. De exemplu, în agricultură productivitatea este una din cele mai scăzute în regiune. De asemenea, în anii 2006-2007, producția agricolă a cunoscut o diminuare drastică. La fel, și potențialul de producere este unul sub orice critică. La începutul anului curent, procesul de diminuare a efectivului de animale a continuat în ritmuri galopante (Vezi capitolul Agricultura). În opinia noastră, statul, prin măsuri stimulative, ar putea determina schimbări calitative și durabile în sector. De exemplu, stimularea financiară a agenților economici care realizează rezultate similare cu indicii superiori de productivitate din regiune.

**Cadrul nor-
mativ de
reglemen-
tare, după
ritmurile
de apariție
a regle-
mentărilor,
nu „cedează” în fața
celui de
creștere a
importuri-
lor.**

In al doilea rând, un impediment pentru exportatori este cadrul normativ de reglementare în domeniul, care este umflat peste măsură și, după ritmurile de apariție a reglementărilor, nu „cedează” în fața celui de creștere a importurilor. Calitatea multor acte lasă de dorit: ca exemplu poate servi o prevedere mai veche din Codul Vamal, preluată din Codul Vamal rusesc, abrogat în prezent, - articolul 199: „Termenul de verificare a declarației vamale, a documentelor, de control al mărfurilor și mijloacelor de transport: (1) Verificarea declarației vamale, a documentelor, controlul mărfurilor și mijloacelor de transport le efectuează organul vamal în cel mult 10 zile din momentul primirii declarației, a documentelor și informațiilor necesare controlului vamal, iar verificările privind mărfurile indicate la art.1383 - în cel mult 3 zile. (2) În cazul în care se cere prezentarea mărfurilor și mijloacelor de transport, termenul de verificare curge din momentul prezentării. (3) Termenul de verificare nu include timpul necesar efectuării controlului de către alte autorități publice”. Este straniu, cum poate fi admisă situația ca procedurile enumerate în articolul de mai sus să dureze până la trei zile la introducerea sau scoaterea din Republica Moldova a mărfurilor necesare în caz de calamitate naturală, catastrofă și accident, precum și a animalelor vii, mărfurilor ușor alterabile, substanțelor radioactive, materialelor de informare în masă. De asemenea, restituirea TVA la export pare mai mult o măsură de susținere a bugetului de stat decât a exportatorilor. Divizarea exportatorilor în subiecți impozabili cu grad înalt de credibilitate, cu grad mediu de credibilitate și cu grad mic de credibilitate pare o măsură discriminatorie față de acești agenți economici. Conform instrucțiunii IPFS, restituirea TVA se efectuează în rezultatul controlului, cu excepția subiecțiilor impozabili atribuți la Grupa I de credibilitate la care controlul sumelor TVA restituite se efectuează o dată în an sau subiecțiilor impozabili atribuți la Grupa II de credibilitate la care controlul sumelor TVA restituite se efectuează o dată în jumătate de an. Până la momentul efectuării controlului, subiecțiilor impozabili atribuți la Grupa I de credibilitate li se restituie integral suma TVA solicitată, subiecțiilor impozabili atribuți la Grupa II de credibilitate li se restituie maxim 80% din suma TVA pasibilă restituirii pentru perioadele fiscale corespunzătoare. Restituirea sumei TVA se efectuează în termen de 45 de zile din data depunerii cererii de restituire. În opinia noastră, restituirea TVA necesită a fi efectuată în momentul repatrierii TVA. Totodată, susținerea exportatorilor este sub nivelul așteptărilor acestora și este net inferioară practicilor respective din statele concurente (România, Ucraina, Rusia, Belarus etc.). Procedurile simplificate de export nu constituie o practică largă pentru instituțiile de stat abilitate cu funcții de control și de monitorizare a fluxurilor comerciale, iar susținerea exportatorilor după frontierele de stat ale R. Moldova este destul de rigidă. Datorită acestui fenomen și în ciuda faptului că sunt constituite o mulțime de comisii guvernamentale, coridoarele verzi instituite pentru transportarea loturilor de marfă moldoveni sunt, deseori, ineficiente. În opinia noastră, toate aceste probleme, care constituie numai o parte din contrăngerile existente în domeniul exportului, necesită a fi plasate în vizorul autorităților publice centrale pentru a fi luate în considerație la actualizarea documentelor de politici.

**Modalitățea de
restituire a
TVA la ex-
port pare
mai mult o
măsură de
susținere
a bugetu-
lui de stat
decât a
exportato-
rilor.**

3 Articolul 138. Vămuirea simplificată

(1) La introducerea sau scoaterea din Republica Moldova a mărfurilor necesare în caz de calamitate naturală, catastrofă și accident, precum și a animalelor vii, mărfurilor ușor alterabile, substanțelor radioactive, materialelor de informare în masă se efectuează vămuirea simplificată.

(2) Cazurile și condițiile în care se efectuează vămuirea simplificată sunt stabilite de Serviciul Vamal.

PIAȚA MONETARĂ

Contragă predicțiilor noastre, în trimestrul întâi al acestui an, BNM a ajuns la o rată de refinanțare de 16,00%. Operațiunile masive de sterilizare a masei monetare, desfășurate în luniile de iarnă au avut însă efectul scontat, păstrând inflația în proximitatea valorilor planificate de către Guvernul Republicii Moldova.

Masa monetară

Chiar de la începutul anului BNM a redus numerarul în circulație pentru a menține o inflație redusă pe parcursul anului 2008 (astfel la sfârșitul lunii ianuarie, anul curent, masa monetară sterilizată constituia 1,2 mld. de lei).

La începutul trimestrului I, anul curent, masa monetară a ajuns la limita de 27.820 mln. de lei, față de 19.558 mln. de lei, anul precedent, înregistrând o creștere de 42%.

Masa monetară în circulație crește mult mai repede decât PIB-ul, indicând faptul că economia națională întâmpină greutăți în asimilarea eficientă a influxului de masă monetară. Circulația banilor în economie scade, provocând așa-numitul fenomen de „expansiune neproductivă a datoriei”.

În același timp, pe parcursul ultimilor 5 ani, rezerva valutară a BNM, față de masa monetară a țării, a crescut continuu, de la 47%(2003) la 55%(2008), asimilând excesul de valută din economia națională. Astfel, BNM s-a posibilitate de a nu permite aprecierea prea rapidă a leului moldovenesc, fapt care ar destabiliza capacitatele de export și așa slăbirea ale producătorilor naționali, pe de altă parte, acest fapt ar genera o infuzie de lei în economia țării imposibil de a fi absorbiți, impunând BNM să măsuri de sterilizare a masei monetare pentru a nu permite creșterea inflației.

Pe lângă instrumentul monetar tradițional de sterilizare a masei monetare prin intermediul vânzării de certificate, BNM a apelat recent la alte două instrumente regulatorii:

- majorarea rezervei obligatorii a băncilor comerciale, de la 10% la 15%;
- transferarea conturilor trezoreriilor la BNM.

Prin urmare, BNM-ul a obținut un răgaz de aproximativ 6-9 luni până să atingă volumul masei monetare sterilizate de 2 mld. de lei, înregistrată în octombrie 2007.

În aşteptarea relansării economiei, BNM suportă costuri de deservire a datoriei create, care a constituit pe parcursul anului 2007 - 198 milioane de lei.

În lipsa unor reforme de structură, este greu să anticipăm că economia țării va îndreptaște așteptările BNM pe parcursul 2008. Piața valorilor mobiliare este nedezvoltată, cu reglementări foarte restrictive, fapt care nu-i permite să devină un instrument mobil de finanțare a necesităților de producție și in-

**Pentru prima dată,
masa monetară
depășește 50% din
PIB.**

vestiționale ale agenților economici. De aceea, creditele băncilor comerciale și, în ultima perioadă leasingul finanțier, reprezintă una filieră semnificativă prin intermediul căreia sunt absorbite în economie lichiditatele, dar și acestea au o serie deficiente, cum ar fi: participarea cu un procent suficient de înalt de resurse financiare proprii (25-30% din proiectul investițional); asigurarea creditelor prin gaj material, cea mai răspândită formă fiind imobilul. Astfel, apare ca o tendință absolut normală, prin care riscul e minim, când băncile acordă credite în limita de 50-70% din patrimoniul „lichid” al agentului economic.

În acest context, capacitatea de absorbție a resurselor financiare în cadrul economiei este limitată la această valoare subestimată al patrimoniului „lichid”. În cupaj cu o climă investițională controversată, BNM va fi impusă să sterilizeze pe parcursul anului 2008 un surplus total de până la 3 miliarde de lei, cu un cost de deservire de peste 300 milioane de lei. Este o valoare acceptabilă pentru bugetul național și BNM va fi capabilă să menționă inflația sub control, în limitele a 10-11%.

Aprecierea leului continuă

Rezervele valutare ale BNM depășesc 50% din masa monetară

Țara noastră se confruntă cu un surplus de valută de la populație. Acest fapt generează o situație clasice de interdependență dintre oferta mare de valută străină și aprecierea valutei naționale.

După cum am mai menționat în unul din numerele precedente ale *Monitorului Economic*, există câțiva agenți potențiali care ar influența negativ situația cursului valutar:

1. carry traderi, speculanții valutari, a căror infuzie de valută poate produce perturbații pe o piață valutară mică ca cea din Republica Moldova;
2. străinii care au decis convertirea valutei în lei și depunerea acestora în depozite, la o dobândă avantajoasă, fapt care demonstrează că Moldova e privită ca o țară cu riscuri reduse, prin urmare, visul „Discover us” pentru aceștia este realizat;
3. populația Republicii Moldova, care ar decide să depună economiei în bănci, în lei, obținuți în urma convertirii valutei străine.

În pofida faptului că nu poate fi exclusă nici una din variantele prezentate mai sus, cu certitudine, influența cea mai puternică asupra influxului de valută în țară o are populația Moldovei, prin afluxul de remitențe de peste hotare, astfel BNM e nevoită să preia aceste resurse și să majoreze rezervele valutare pentru a echilibra cererea de valută cu oferta.

În același timp, *Federal Reserve* din SUA pune accentul pe atenuarea crizei ipotecare și menținerea unei creșteri economice moderate, aplică instrumente monetare (inclusiv cu prețul unei inflații mai ridicate), micșorând, astfel, rata de refinanțare de la 5,2%, în septembrie, 2007, la 3%, în anul curent. În consecință, pe parcursul anului 2008, se așteaptă o descreștere a dolarului față de euro, deprecierea fiind estimată de la 5% la 10%.

În acest context putem spune că leul va avea tendință clară de apreciere, costul unui dolar putând ajunge la mai puțin de 10 lei, doar intervenția BNM va putea să-l mențină pe segmentul de 10-10,5.

Depozitele și creditele oferite

Surplusul de lichidități, intrarea capitalului pe piața națională, apariția băncilor străine a contribuit la îmbunătățirea posibilităților de creditare a economiei naționale. Creditarea este însă un instrument insuficient pentru a efectua o difuzie rapidă și eficientă a surplusului de masă monetară în domeniul productiv al economiei naționale, atât de necesar țării. În prezent, asistăm la un surplus de resurse financiare și la o lipsă de capacitate structurală a economiei de a utiliza resursele existente, atât ca instrument finanțier-economic, cât și ca mediu investițional. Dacă această luptă contra surplusului de lichidate va continua doar cu forțele BNM, eșecul este inevitabil.

Piața creditelor din RM dă naștere la un fenomen curios - un surplus de lichidități, în condițiile insuficienței de lichidități.

Resursele financiare disponibile și concurența pe piața finanțieră duc la reducerea marjei de profitabilitate, impunând băncile comerciale să păstreze o rată de creditare relativ constantă, de 19% anual în valută națională și de 10,7% în valută, cu o ușoară creștere a dobânzii în dolari SUA din cauza deprecierei.

Balanța de plăti

Reducerea inflației este un factor care nu motivează creșterea economică.

Sursele de acoperire a deficitului balanței bugetare sunt:

- ✓ investițiile;
- ✓ remitențe (în 2007=1,7 mld.=1,2 mld., oficial,+0,5 mld., partea neoficială și economiei);
- ✓ credite externe.

Concluzii și pronosticuri

În condițiile create și expuse mai sus, tendințele generale sunt următoarele: spre sfârșitul anului 2008, un dolar va valora mai puțin de 10 lei, iar BNM va menține valuta națională pe segmentul, acceptabil, de 10-10,5 lei pentru un dolar SUA.

BNM va avea toate prerogativele să majoreze în anul curent rata de refinanțare, până la 16%-16,5%.

Oprirea inflației va impune BNM să sterilizeze masă monetară în valoare de până la 3 mld. de lei, iar deservirea acesteia va atinge suma de peste 300 mln. de lei, ceea ce nu va fi o problemă pentru bugetul din 2008.

BNM va procura 400 mln. de dolari SUA pentru a echilibra cererea și oferta valutară.

Considerăm că BNM va avea toate prerogativele să majoreze în anul curent rata de refinanțare, până la 16-16,5% pentru a steriliza masa monetară și a menține inflația la un nivel acceptabil.

În acest context credem că rata inflației va fi posibil să fie menținută la nivelul de 10-11%.

FINANȚE PUBLICE

Tendințe generale

Republica Moldova este gata pentru introducerea cotei unice la impozitul pe venit a persoanelor fizice

Introducerea cotei zero la impozitul pe venit a persoanelor juridice va avea un impact pozitiv atât asupra încasărilor veniturilor bugetare, cât și asupra economiei în general. Astfel, considerăm că datorită politiciei fiscale noi, va crește esențial volumul investițiilor în economie și agenții economici vor avea posibilitatea și interesul să accelereze creșterile salariale.

Considerăm că în prezent este extrem de importantă continuarea reformei fiscale, prin introducerea cotei unice la impozitul pe venit a persoanelor fizice. Republica Moldova are cu mult mai mici dificultăți să implementeze noul sistem de impunere, comparativ cu țările bogate, unde diferențele de impuneri fiind mult mai mari.

Introducerea cotei unice la impozitul pe venit a persoanelor fizice va fi un semnal pozitiv pentru mediul businessului, va crește competitivitatea economiei, va simplifica administrarea fiscală și va stimula legalizarea salariailor.

Locomotiva creșterii încasărilor bugetare va fi procesul de legalizare a economiei

Procesul de legalizare a economiei, datorită cotei zero la impozitul pe venit a persoanelor juridice va stimula creșterea investițiilor și majorări de salarii

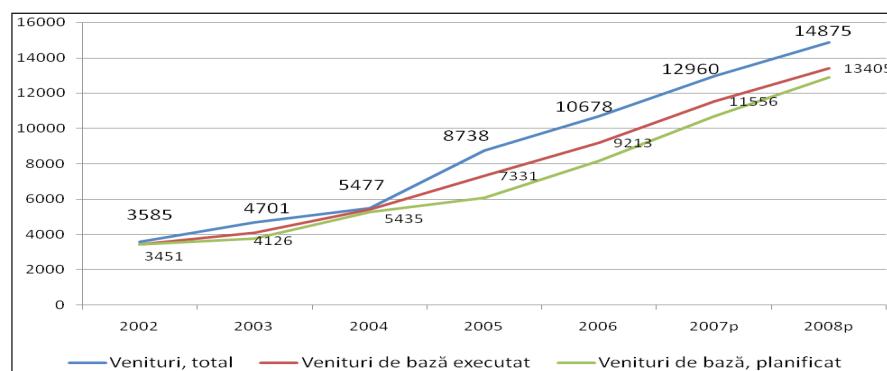
Paradigma creșterii veniturilor bugetare alimentate de consumul populației și-a epuizat capacitatea.

Anul 2008 va fi marcat de reducerea ponderii economiei tenebre, de creșterea veniturilor declarate și de reducerea fraudelor la importul de bunuri. Toți acești factori vor alimenta creșterea încasărilor bugetare.

Cota zero la impozitul pe venit și înăsprirea pedepsei pentru fraudă fiscală va crește considerabil profiturile declarate, care fiind reinvestite, vor majora încasările din TVA și alte plăți.

Întărirea organelor fiscale (serviciul vamal) și lupta cu fraudele la importul de bunuri va duce la creșterea prețului declarat la mărfurile importate, ceea ce de asemenea va duce la majorarea încasărilor din TVA.

Graficul 1. Dinamica veniturilor bugetului de stat

Sursa: Legea bugetului de stat 2002-2008, Pronosticul expertilor CPE

Împreună cu alte încasări bugetare, efectul fiscal al cotei zero va fi pozitiv, altfel spus, veniturile bugetare vor depăși cu cel puțin 10-15% încasările de până la introducerea acestui impozit.

Considerăm pronosticul Guvernului privind încasările bugetare pentru 2008, în mărime de 14,5 miliarde lei, destul de rezervate. În opinia CPE, veniturile de bază ale bugetului de stat pentru 2008 se vor executa la nivel de cel puțin 13,4 miliarde lei, iar veniturile totale vor atinge cifra de 15 miliarde lei.

Tab. 1. Încasările bugetare pentru 2008

	2008 prognoză Guvern	2008 prognoză CPE
Venituri total, rectificat	14.458.000	14.974.417
Venituri de bază	12.887.683	13.404.100
Impozit pe venit persoane juridice	158.000	150.000
TVA, total	8.800.000	9.000.000
TVA, intern	2.960.000	2.500.000
TVA, import	7.300.000	7.700.000
TVA, restituire	-1.460.000	-1200000
Accize, total	1.375.000	1.605.000
Taxe rutiere	96.150	96.000
Taxa de licență	107.804	90.000
Taxa revitalizarea viticulturii	67.960	70.000
Impozite, comerț extern	911.300	912.000
Venituri activități și proprietate	242.000	320.000
Taxe și plăți administrative	512.069	550.000
Amenzi și sancțiuni	34.500	30.000
Alte venituri bugetare	16.800	15.000
Granturi	1.010.188	1.010.188
Venituri speciale	1.126.229	1.126.229

Pentru majoritatea încasărilor, programele CPE corespund cu cele ale Guvernului, exceptii majore constituind:

1. Încasările din TVA pe teritoriul țării au fost supraestimate. Considerăm că efectul cotei zero se va face simțit la acest capitol nu mai devreme de 2009. Din acest motiv am redus veniturile la acest articol cu 460 mln lei.
2. Încasările din TVA la mărfurile de import vor fi accelerate și de importul de utilaje și echipamente, grație scoaterii din umbră a profiturilor. Anticipăm o majorare a încasărilor cu 400 mln lei peste așteptările guvernului.
3. Evoluțiile în comerțul extern ne fac să credem că ritmul de creștere în 2008 va fi destul de mic. Moldova nu va reuși să-și recupereze exporturile ratate în 2006 și respectiv, conform programei CPE, restituiriile de TVA vor fi cu 260 mln lei mai mici.

Impozitul unic pe venit: impactul asupra economiei și populației

Republica Moldova treptat trece de la impozitarea pe trepte a veniturilor persoanelor fizice la impozitul unic. Astfel, în 2008, în loc de trei trepte de impozitare vor rămâne doar 2 trepte.

Tab.2, Cotele de impozitare

	2004	2005	2006	2007	2008p	2009p
Salariul mediu	1103,1	1318,7	1697,1	2100	2500	3000
Scutirea personală	3600	3960	4500	5400	6300	7200
Cota minimă	10%	10%	8%	7%	7%	7%
Cota medie	15%	14%	13%	10%		
Cota maximă	22%	20%	20%	20%	18%	18%
Venituri impozitate la cota minimă	16200	16200	16200	16200	25200	25200
Venituri impozitate la cota medie	21000	21000	21000	21000	25200	25200

Sursă: CCTM, DSS, Prognoze CPE

În anii următori se dorește trecerea la o singură treaptă, însă Guvernul se apropie foarte prudent de acest subiect.

În opinia experților CPE, introducerea cotei unice la impozitul pe venit a persoanelor fizice va avea un impact pozitiv asupra sistemului de administrație fiscală și asupra economiei la general.

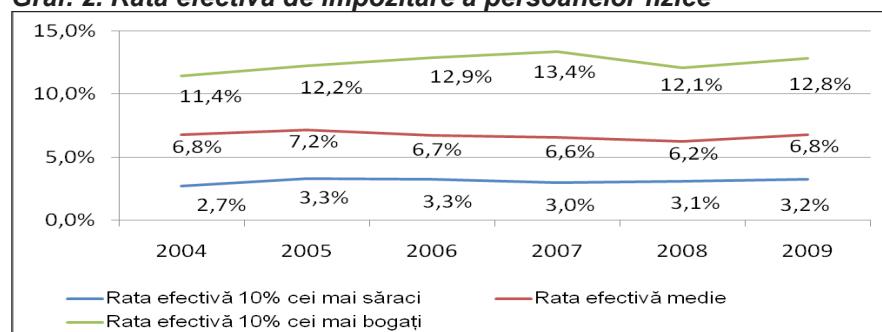
Cota unică va simplifica esențial administrarea fiscală și evidența contribuabililor.

Pe de altă parte, cota unică va stimula creșterile salariale.

Discuția care se duce în prezent ține de perioada de implementare, cota de impunere, existența sau nu a scutirilor individuale.

Pentru a determina politica de introducere a cotei unice, este necesar de analizat care a fost cota efectivă de impozitare (în dinamică) sau care a fost impozitul real plătit de salariați. Pentru aceasta am împărțit toți angajații în 10 categorii salariale (decile) și am estimat care a fost impozitul real plătit de ei, raportat la salariu. Astfel am obținut cota efectivă pe fiecare grup salarial, din care am dedus cota medie efectivă pe țară.

Graf. 2. Rata efectivă de impozitare a persoanelor fizice

Sursă: CCTM, DSS, Calcule și estimări CPE

Observăm că cota efectivă a variat de la 6,6% în 2007 la max. 7,2% în 2005. Pentru anul 2008 anticipăm o reducere a cotelor, condiționată de modificarea esențială a politiciei fiscale în domeniul impozitării persoanelor fizice. Îar în 2009 cota efectivă se va majora datorită creșterii veniturilor populației și reducerii influenței scutirilor personale și creșterea ponderii veniturilor de peste 25.200 lei.

Tab.3 Cota efectivă de impozitare pe grupe de salariați

Anul \ Grup de salariați	2004	2005	2006	2007	2008p	2009p
I	2,71%	3,30%	3,26%	2,98%	3,06%	3,25%
II	4,49%	4,93%	4,42%	3,96%	4,02%	4,16%
III	5,49%	5,85%	5,07%	4,51%	4,56%	4,68%
IV	6,10%	6,41%	5,46%	4,85%	4,89%	4,99%
V	6,69%	6,95%	5,85%	5,17%	5,21%	5,30%
VI	6,98%	7,22%	6,04%	5,48%	5,37%	5,45%
VII	7,44%	7,64%	6,55%	6,30%	5,74%	7,36%
VIII	7,84%	8,02%	7,57%	8,47%	7,68%	9,04%
IX	8,36%	9,05%	9,83%	10,53%	9,52%	10,64%
X	11,41%	12,21%	12,87%	13,36%	12,06%	12,84%
Rata efectivă medie	6,75%	7,16%	6,69%	6,56%	6,21%	6,77%

Sursă: CCTM, DSS, Calcule și programe CPE.

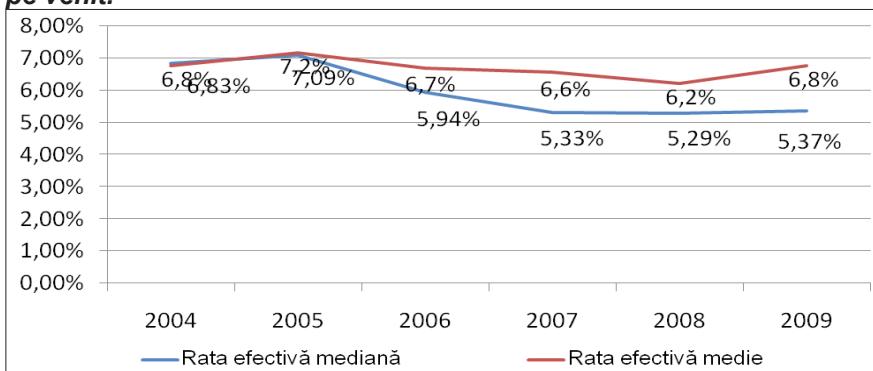
Observăm că cei mai săraci 10% din angajați plătesc în mediu 3% din veniturile lor sub formă de impozit pe venit. Cei mai bogăți 10% achită în jur de 12-13% din veniturile lor. Astfel cota efectivă la cei mai bogăți este de 4 ori mai mare decât la cea mai săracă categorie.

Cei mai bogăți 10% plătesc de 23 de ori mai multe impozite decât cei mai săraci 10% de salariați

În volum cei mai bogăți 10% au salarii de 6 ori mai mari decât cei mai săraci 10%, însă plătesc impozite de 23 de ori mai mult decât cei mai săraci 10%.

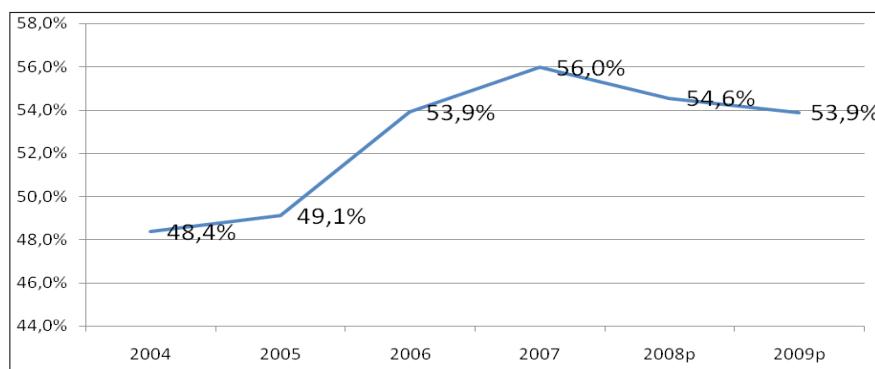
Însă această diferență de plată se accentuează foarte clar în timp. Lucrul acesta poate fi demonstrat, dacă analizăm rata efectivă medie și mediană.

Graf. 3. Raportul dintre rata efectivă medie și mediană a impozitului pe venit.

Observăm că până în 2005 ele erau aproape egale, iar din 2005 se acelerează diferența. Lucrul acesta însemnă că crește povara fiscală pe segmentul celor bogați. Altfel spus, prin politica sa statul penalizează creșterea salarială.

Graf. 4. Ponderea încasărilor bugetare de la 20% din cei mai bogați salariați.

Sursa: CCTM, DSS, Calcule și estimări CPE.

Cei mai bogați 20% de salariați asigură peste 50% din totalul încasărilor bugetare din impozitul pe venit a persoanelor fizice

Din graficul de mai sus observăm că cea mai bogată quintilă (20% din salariați) asigură peste 50% din totalul încasărilor bugetare. Cea ce în fapt este un lucru normal, însă este necesar de elaborat o astfel de politică fiscală, astfel ca creșterea veniturilor ultimii quintile să nu ducă la majorarea poverii lor fiscale de peste 60%.

Avantajul Republicii Moldova față de țările dezvoltate, constă în faptul că avem o politică fiscală de impozitare a persoanelor fizice relativ echilibrată. Repartizarea poverii nu este foarte dispersată. Diferența dintre cotele minime și maxime nu sunt foarte mari. Numărul de salariați este foarte mic și respectiv este foarte ușor în comparație cu alte țări dezvoltate (spre exemplu SUA) să implementezi cota unică de impozitare.

Sugestia IDIS/CPE este ca noul sistem de impozitare a persoanelor fizice să protejeze pe cei mai săraci și să stimuleze pe cei mai bogați.

În acest context, propunem existența unei cote unice de impozitare la nivel de 14% și scutiri personale în mărime echivalentă cu veniturile anuale a celei mai săraci decile (10% din cei mai prost plătiți salariați). Astfel, cei mai săraci 10% vor fi scuțiți de impozit, pentru următoarele categorii impozitul va crește lent. Iar pentru ultimii 20% va fi un stimulent. Deci, cota maximă de 14% este puțin mai mare decât cota efectiv plătită de cei mai bogați în prezent, însă existența ei va stimula creșterea salarială. În modelul actual, majorarea de salarii se penalizează prin creșterea cotei efective, care din 2009 va tinde spre 18% (cota maximă de impozitare).

Tab. 5. Analiza comparativă a sistemelor de impozitare Guvern vs IDIS/CPE

Grupe de salariați	Veniturile salariale anuale în 2009	Cota efectiva de impozitare	
		Guvern	IDIS/CPE
I	13437,5	3,25%	0,00%
II	17765,5	4,16%	2,97%
III	21688,1	4,68%	4,96%
IV	25080,4	4,99%	6,19%
V	29565,8	5,30%	7,37%
VI	32421,0	5,45%	7,95%
VII	38220,2	7,36%	8,87%
VIII	45422,2	9,04%	9,68%
IX	55284,3	10,64%	10,45%
X	78888,4	12,84%	11,52%
Total	36000,0	6,77%	7,00%

În modelul propus de IDIS/CPE volumul încasărilor bugetare din impozitul pe venit vor fi puțin mai mari decât în Modelul propus de Guvern, însă sunt câteva avantaje:

1. Se simplifică esențial administrarea fiscală
2. Sunt protejați mai bine grupurile cele mai sărace de salariați, la care se reduce esențial povara fiscală
3. Sunt stimulați cei cu venituri ridicate și dispare penalizarea intenției de majorare a salariilor.

Considerăm că cu eforturi minime Republica Moldova poate implementa sistemul unic de impozitare din 2009, care va fi format din scutirea personală de 14 mii lei și cota unică de 14%.

Pentru Moldova este oportun introducerea impozitului unic pe venit a persoanelor fizice în mărime de 14% cu scutiri personale de 14 mii lei anual

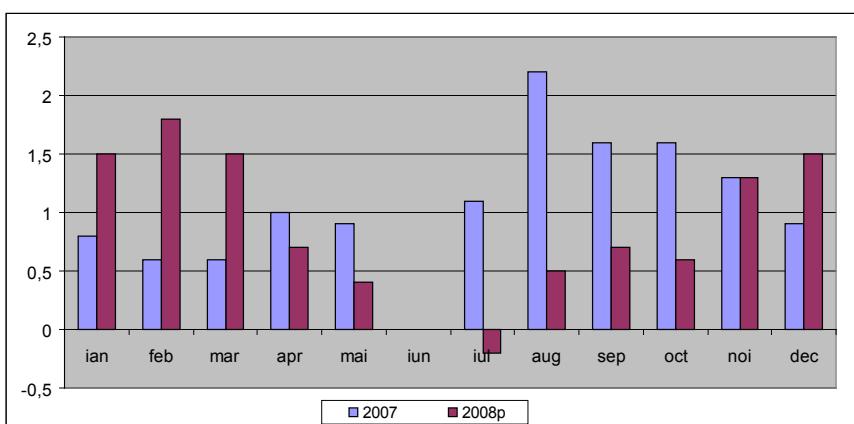
PREȚURILE

Pronosticuri

În anul 2008 se așteaptă majorări importante ale prețurilor, în special, în prima jumătate a anului, cauzate, în primul rând, de creșterea prețurilor la produsele alimentare și la servicii, explicabile prin majorarea prețurilor la principalele resurse energetice. În perioada de vară a anului curent se prevede o stabilizare a situației, anticipăm o creștere semnificativă a prețurilor abia în ultimul trimestru al anului, provocată de scumpirea gazelor naturale, a agentului termic și a energiei electrice. Acțiunile ferme ale BNM și ale Guvernului: sterilizarea masei monetare, trecerea conturilor trezoreriale de la băncile comerciale la BNM, ridicarea ratei rezervelor minime obligatorii ale băncilor comerciale vor contribui semnificativ la reducerea și la stoparea creșterii prețurilor. Prin urmare, anticipăm că nivelul final al inflației va fi în limita de 10-11%.

**Pentru 2008,
pronosticăm o rată
anuală a inflației în
limitele 10-11%.**

Graficul nr. 1. Ratele lunare ale inflației în 2007 și pronosticurile pentru 2008

Sursa: BNS, estimările ME

Prețurile la produsele alimentare

**Efectele secetei
din 2007 vor fi
resimțite până
în vara anului
2008.**

Seceta din vara anului 2007 își va face simțit efectul până în luniile august-septembrie, când roada nouă va ajunge la consumatori și la întreprinderile din industria alimentară. Până atunci vom avea parte de prețuri foarte mari la produsele alimentare din cauza deficitului pe piață al produselor autohtone, dar și a prețului în creștere la produsele de import. Pentru a face față necesităților interne de consum, locuitorii din mediul rural au tăiat masiv animalele, ceea ce va duce, în final, la deficitul de carne pe piață și, implicit, la ridicarea prețurilor la produsele animaliere, atât la cele directe, cât și la cele indirekte(lactate, ouă și.a.).

Întreprinderile ce comercializează produse alimentare au declarat o stare nesatisfăcătoare de business și anticipatează o creștere mare de prețuri, pentru a-și acoperi propriile cheltuieli. Acest lucru este valabil pentru majoritatea a întreprinderilor comerciale, care vor întreprinde majorări pentru a se proteja împotriva creșterii prețurilor la produselor de intrare¹. În a doua jumătate a anului se așteaptă o echilibrare a prețurilor datorită

¹ Conform datelor din „Indicele încrederii comerțului”, nr.3, Vol.1, Ianuarie 2008, cercetare efectuată de către IDIS Viitorul în rândul unităților comerciale, pe un eșantion național reprezentativ; face parte din ciclul de produse „Sentimentul Național.”

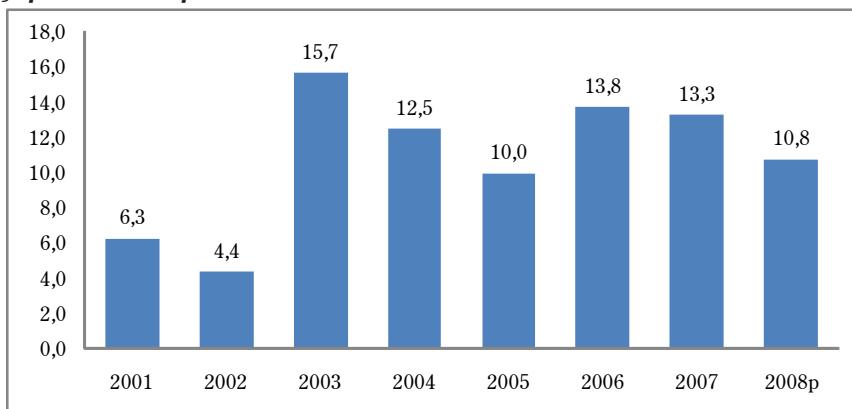
apariției pe piață a produselor autohtone. În final, aceasta va duce la diminuarea inflației, comparativ cu prima jumătate a anului.

Starea de pesimism a consumatorilor

Conform studiului *Indicele Încrederii Consumatorilor*², efectuat în decembrie 2007, consumatorii se află într-o stare financiară ceva mai bună decât acum şase luni, dar au aşteptări foarte pesimiste pentru viitor, în primul rând, aşteptând majorări considerabile de prețuri. De asemenea, consumatorii nu sunt dispuși să facă niște cumpărături importante, cu toate acestea, indiferent de venitul lor, au un nivel satisfăcător de consum. Acest fapt demonstrează că cetățenii de rând sunt pregătiți pentru scumpiri și indiferent de schimbarea nefavorabilă a prețurilor, ei vor fi găsi posibilități pentru a-și satisface necesitățile de consum.

**Consumatorii
procură bunuri,
indiferent de
venituri.**

Graficul nr. 2. Ratele anuale ale inflației în perioada 2001-2007 și pronosticul pentru 2008

Sursa : BNS, calcule experți ME

Prețul la gaze sau noi scumpiri

Potrivit datelor Ministerului Economiei și Comerțului Federației Ruse, către finele anului 2008, prețul la gazele rusești livrate în Moldova ar putea ajunge la 225,4 dolari SUA pentru 1000 m³, ceea ce ar însemna o majorare cu 32,6% față de anul 2007. Creșterea prețurilor la gaze îi va afecta atât pe consumatorii privați, cât și pe agenții economici și va duce la scumpirea serviciilor comunale (apă caldă, încălzire, aragaz, centrale autonome cu gaz natural și.a.) și a serviciilor agenților economici, care vor suporta costuri mai mari în cazul majorării prețurilor la serviciile comunale. Credem că aceste scumpiri nu ne vor afecta imediat și în aceeași măsură, efectul lor va fi resimțit de consumatori abia la sfârșitul anului 2008.

**Prețul la gaze
îi va afecta pe
consumatori abia
în trimestrul al IV-
lea.**

Dacă la sfârșitul anului, prețul la gaze va atinge 225 de dolari SUA și cursul valutar va fi cu cel puțin 10% sub cursul de referință, în baza căruia a fost stabilit tariful la gaz pentru 2008, atunci considerăm că următoarea majorare va avea loc nu mai devreme de trimestrul al IV-lea, iar, cu o mai mare probabilitate, în primul trimestru din 2009. Luând în considerație majorarea cheltuielilor curente de întreținere, estimăm că tariful mediu la gaze se va majora cu 10%. Datorită politicii ANRE-ului de echilibrare a tarifelor, considerăm că povara creșterii tarifului mediu va fi suportată de către CET-uri, pentru care tariful va crește cu minimum 15%, și de către populația care

2 Publicație ce face parte din „Sentimentul Național”, nr.3, Vol.1, Martie 2008. IDIS Viitorul.

consumă până la 30 m³, în acest caz tariful egalându-se cu celorlalți consumatori.

Prețul petrolului

Pentru prima dată, la începutul anului 2008, prețul petrolului a depășit nivelul de 103 dolari pentru un baril. Din cauza conflictelor internaționale și a situației instabile, combinată cu cererea crescândă pentru acest produs, nu se așteaptă o scădere semnificativă a acestui preț maxim. Consumatorii din Republica Moldova trebuie să se aștepte la creșteri lente, dar controlate ale prețurilor la combustibili.

Energia electrică

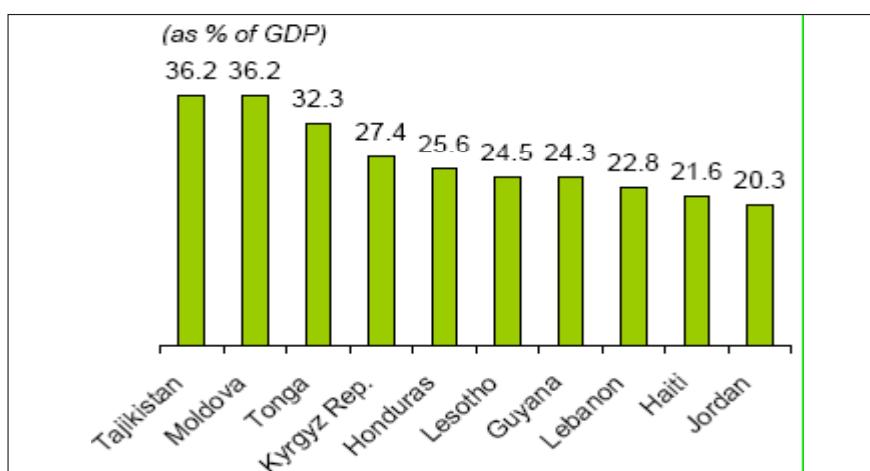
Republica Moldova importă 98% din resursele energetice, care pe parcursul anului în 2008 se vor scumpi cu 20%. În acest context, energia autohtonă se va scumpi din cauza scumpirii gazelor și a modificării politicii tarifare. Pe parcursul anului 2008, anticipăm o majorare cu 10-15% a prețului la energia electrică pentru consumatorii finali, deoarece costurile de distribuție vor crește mai puțin și modificarea metodologiei de calcul a tarifului prevede o reducere considerabilă a pierderilor și a profiturilor companiilor de distribuție care de asemenea vor contribui la diminuarea creșterii prețurilor.

SITUATIA PE PIATA MUNCII ÎN MOLDOVA

MIGRAȚIA

În anul 2008 pe piața muncii din Moldova se păstrează o tensiune în urma factorilor precum emigrarea la muncă în masă (până la 600 000¹ de brațe de muncă în anul 2004) și un nivel sporit al angajării neformale (33% în 2007). Cota-parte a migrantilor la muncă din Moldova este supusă oscilațiilor sezoniere considerabile, deși noi aşteptăm stabilizarea ei în 2008-2009 la nivelul de 250-350 mii brațe de muncă. Acest factor, ca și până acum, va influența negativ dinamica și calitatea creșterii economice prin creșterea dependenței economiei naționale de transferurile bănești de peste hotare (36.6% din PIB în 2007) și creșterea deficitului brațelor de muncă calificate în sectoarele economiei ce se dezvoltă cel mai dinamic.

Fig.1. În anul 2007 ponderea înaltă a remitențelor în PIB a asigurat pentru Moldova poziția de lider printre cele 10 țări recipiente

Sursa: Remittance Trends 2007, World Bank Migration and Development Brief 3

Într-același timp, conform estimărilor noastre, utilizarea resurselor forței de muncă în RM este de 2 ori mai joasă față de potențialul său și este cu mult mai joasă decât indicatorii corespunzători pentru alte economii europene (45-46% în comparație cu 65% în UE în 2007).

OCUPAREA ȘI ȘOMAJUL

La sfârșitul anului 2007 au fost marcate simptome de stabilizare a indicatorilor de micșorare a populației economic active. Totuși, disproportiile structurale ce se păstrează, denotă o inelasticitate înaltă a pieței forței de muncă în Moldova.

Emigrarea la muncă în masă creează riscuri pentru creșterea economică...

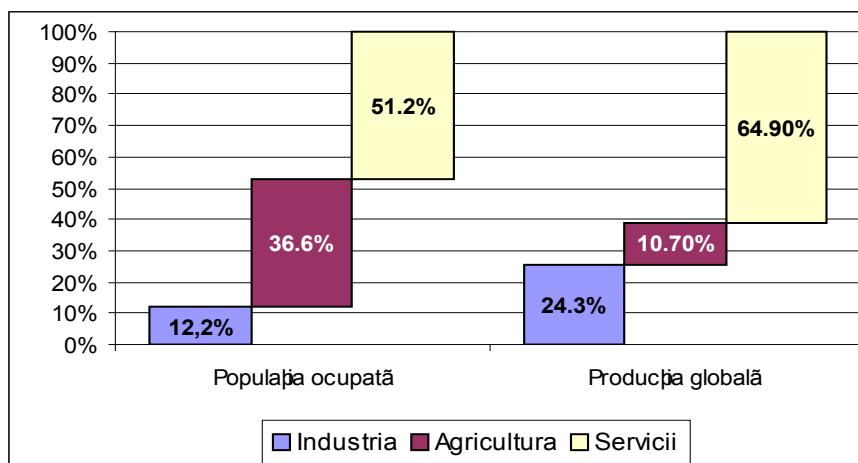
...prin intermediul unui deficit în creștere al brațelor de muncă...

... și în urma dependenței în creștere de transferurile bănești ale gastarbeiterilor

Rigiditatea pieții muncii în Moldova reflectă disproportiile structurale adânci ale economiei naționale

1 Pentru anii 2003-2004 a revenit unul din vârfurile emigrării la muncă din RM.

Figura 2. Structura populației ocupate și producției globale, 2007

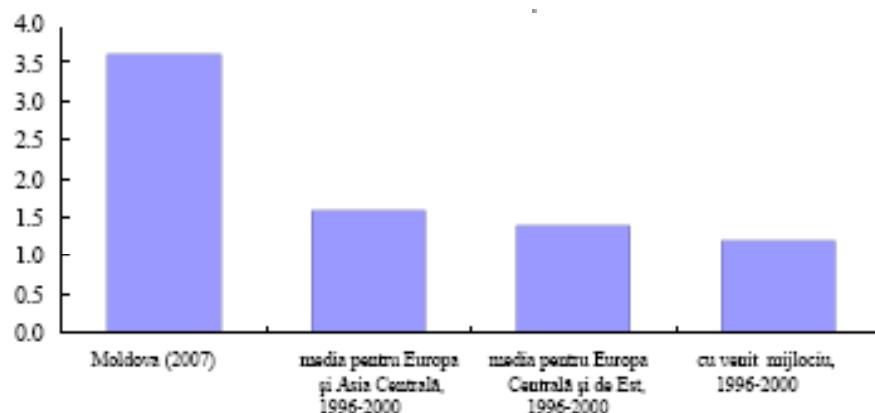
Sursa: BNS, estimările CPE

În Moldova este unul dintre cele mai mari fonduri de salarii pentru sectorul public...

...și cele mai mici salarii în regiune pentru bugetari...

Rigiditatea pieței muncii în Moldova se caracterizează printr-un nivel înalt al angajării în sectoarele cu o productivitate redusă a muncii în primul rând în agricultură (36,6% contra 12,2% în industrie, 2007) și prin un nivel sporit al angajării în gospodăriile casnice (38,2%, 2007), de asemenea printr-o rată înaltă a angajării în sectorul bugetar către PIB. Astfel, numărul bugetarilor angajați în învățământ în Moldova depășește mai mult decât de 2 ori indicatorii corespunzători în alte țări.

Figura 3. Numarul lucratorilor bugetari în invatamant (cota din populația totală)

Sursă: Analiza instituțională și a cheltuielilor publice pentru educație efectuată de Banca Mondială, (2006) și Ministerul Economiei și Conșerșului al Republicii Moldova

În același timp, piața forței de muncă din RM se caracterizează prin legăturile caracteristice în mod general și pentru alte economii în tranziție din regiune. Astfel, productivitatea muncii este mai înaltă în ramurile sectorului privat și, respectiv, salariile sunt mai mari în ramurile cu o productivitate înaltă a muncii.

În pofida faptului că în primele luni ale anului 2008 nivelul șomajului deschis a crescut în comparație cu perioada respectivă a anului 2007 (5.4% în comparație cu 5.1% respectiv), acești indici modești nu reflectă situația reală pe piața forței de muncă.

În Moldova, nivelul jos al şomajului oficial (4,2% în 2007, 7,4% în 2006) nu este atât rezultatul creşterii ocupării, cât rezultatul eliminării forţei de muncă excesive de pe piaţa autohtonă prin emigrare în masă, ocuparea vastă nedeclarată şi o auto-angajare înaltă în gospodăriile casnice.

Ocuparea neformală în sectorul formal în perioada curentă, conform datelor oficiale, constituie mai mult de 30% (32,3% în 2007), dar conform estimărilor CPE acest indice e cu mult mai mare şi constituie cca. 45-50%.² Există ramuri de activitate în care cota braţelor de muncă ocupate neformal este deosebit de înaltă: construcţii – 58,2%, agricultura – 57,3% şi comerç – 50%.

Sistemul naţional de învăţământ este rău adaptat la cererea de pe piaţa internă a muncii, din cauza nedezvoltării sectorului secundar al serviciilor educaţionale (învăţământul post-universitar, cursuri şi training-uri de calificare şi recalificare). Ca rezultat, numărul posturilor vacante în RM rămâne a fi înalt; în 2007 fiecare al treilea post vacant rămânea nesolicitat.

Se intensifică „Scurgerea de creieri” şi emigrarea forţei de muncă calificate în ţările vecine, ce concurează cu Moldova pe piaţa regională a factorilor de producţie. Ca rezultat, în ţară va creşte deficitul de cadre calificate în sectoarele ale economiei naţionale cu cele mai dinamice tempouri de dezvoltare, în primul rând în industrie şi construcţii.

În anii 2008-2009 se va intensifica încă una din particularităţile anilor precedenţi; o atenţie tot mai mare va fi acordată condiţiilor de muncă.

După părerea noastră, guvernul trebuie să se focuseze nu atât asupra reglementării salariului, cât asupra elaborării, introducerii şi implementării standardelor de muncă corespunzătoare.

**Moldova se află
într-o concurență
aprigă cu statele
vecine pentru
proprietile resurse
de muncă**

SALARIUL

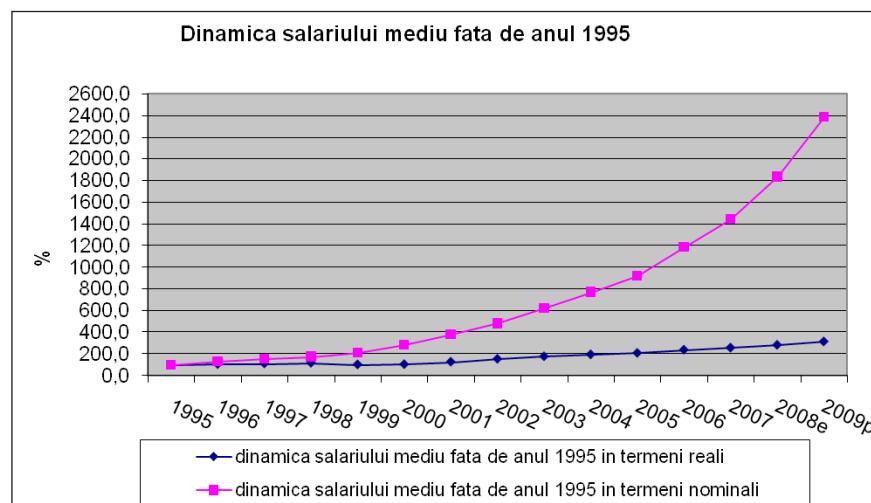
În general, piaţa forţei de muncă în Moldova se caracterizează prin diferenţiere sporită a salariului în ţară, ceea ce coreleză cu diferenţa în productivitatea muncii. În pofida faptului că salariile funcţionarilor publici, ca rezultat al reformei salariilor bugetarilor, desfăşurate de către guvern, cresc succesiiv (creşterea a constituit 2,5 ori în perioada anilor 2002-2007), ele rămân în mediu cu 35-40% mai joase decât salariile pentru specialităţile respective în sectorul privat. Noi considerăm că această diferenţă se va mări în 2008-2009 în urma liberalizării salariilor în sectorul privat, în conformitate cu hotărârea guvernului din 20 februarie 2008.

Aceste soluţii vor permite angajatorilor să stimuleze mai mult munca productivă, deşi aceste măsuri în mod evident nu sunt suficiente pentru a înfrunta stagnarea continuă pe parcursul a multor ani a creşterii salariului real.

**Diferenţele de
salarii reflectă
în general
deosebirile de
productivitate a
muncii**

² Studiul CPE/IDIS Viitorul Sistemul Impozitarii Neoficiale în Moldova, februarie 2007

Figura 4. Stagnarea salariului real continuă în urma prețurilor înalte pentru produse alimentare și tarife

Creșterea prețurilor la produsele alimentare și servicii oferite populației este un adevarat impozit pe veniturile celor săraci

Unul din principaliii factori ce depreciază veniturile populației rămâne a fi creșterea înaltă a prețurilor, în primul rând pentru produsele alimentare și tarife, ceea ce ne permite să facem concluzia că în perioada curentă, în pofida creșterii economice, inegalitatea și respectiv, sărăcia continuă creșterea sa.

Sub influența remitențelor în masă de peste hotare de la migranții pentru muncă (36,2% din PIB în anul 2007) în Moldova continuă să crească înclinația populației spre economii (27-30% din PIB în 2007). Totuși aceste resurse participă slab la creditarea afacerilor (12-15% din remitențe în 2007) și sunt investite preponderent în consumul de import și imobil. În același timp ratele bancare reflectă așteptări inflaționiste înalte ale firmelor și gospodăriilor casnice din RM pe termen mediu și respectiv vor determina înclinațiile lor de consum pe termen mediu.

ECONOMIA REGIUNII TRANSNISTRENE

În anul 2007 în economia regiunii transnistrene s-a păstrat dinamica indicatorilor de bază a producției ai celei de-a doua jumătăți a anului 2006 (7% PIB în 2006 și 10% PIB în 2007). Conform așteptărilor Ministerului Economiei Transnistriei în 2008 tempoul de creștere al PIB va atinge nivelul de 12-14% (până la 930 milioane dolari), anume în contextul acestor indicatori este calculat bugetul regiunii pentru acest an.

Venitul **bugetului** consolidat al Transnistriei în anul 2008 va constitui 200 mln. dolari. (22% PIB), cheltuielile - 270 mln. dolari (29% PIB) jumătate din care (148 mln. dolari) este planificată pentru plăți sociale. Finanțarea deficitului de buget (70 mln. dolari) se planifică a fi realizată în contul creditelor băncii republicane, împrumuturilor de la SRL "Tiraspoltransgaz" și a celor externe, totodată pentru întoarcerea datoriei de stat în contul propriilor resurse bugetare ale regiunii sunt planificați 4,5 mln. dolari.

În anul 2007 **sectorul real** al regiunii a funcționat în condițiile restabilirii producției după auto-blocada din 2006. Conform datelor administrației rnm volumul producției industriale în anul 2007 a constituit 6836,8 mln. ruble (574 mln. dolari), totodată, în modul cel mai dinamic își recuperau pozițiile companiile orientate spre export (Uzina Metalurgică Moldovenească, CERS „Moldovenească”, întreprinderile industriei ușoare și electrotehnice).

Comerțul extern rămîne a fi sursa fundamentală de venit al regiunii, fără peste 80% din balanța de plăți a acesteia. Exportul mărfurilor transnistrene a crescut în anul precedent de 2.2 ori, constituind 727 mln. dolari (442 mln. dolari în 2006) concomitent s-au importat mărfuri în valoare de 1132 mln. dolari, deficitul balanței comerciale constituind 405 mln. dolari.

**Tab. 1. Dinamica volumului comerțului extern
al rnm, mln. dolari**

	2003	2004	2005	2006	2007	2008e
VOLUMUL COMERȚULUI EXTERN	1031,8	1293,4	1435,3	1160,5	1410,0	1940,0
Exportul mărfurilor	432,2	535,1	579,7	422,1	727,0	790
Importul mărfurilor	599,6	758,3	855,6	738,4	1132	1250
BALANȚA COMERCIALĂ	-167,4	-223,2	-275,9	-316,3	-405,0	-560

Sursa: Anexa la hotărârea SS rnm, №1245 din 19 decembrie 2007, calcule CPE

Utilizarea de către exportatorii transnistreni a cotei R.Moldova în comerțul cu UE în cadrul **regimului de preferințe comerciale autonome al R.Moldova** va contribui în continuare la ameliorarea indicatorilor economici externi ai regiunii. Se așteaptă ca în anii 2008-2009 toti indicatorii blocului economiei externe să continue o creștere stabilă.

Lungirea traseului transporturilor de mărfuri ocolind Transnistria a dus în anii 2006-2007 la scumpirea lor semnificativă, ceea ce s-a reflectat în majorarea de 5 ori a soldului negativ al **serviciilor** de transportare în prima jumătate a anului 2007 (până la 31 mln. dolari). În general, spre sfîrșitul anului, importul de servicii a depășit de 2 ori exportul, constituind 114 mln. dolari și respectiv 57 mln. dolari.

Economia Transnistriei continuă să se reabiliteze după şocul cauzat de auto-blocada din martie – mai 2006.

În anul 1990 cota PIB a Transnistriei (12,4% teritoriu și 15,2% populație) a constituit 40% RSSM.

Comerțul extern rămîne a fi factorul principal ce determină creșterea economică...

...exportatorii transnistreni utilizează în mod activ cota RM în comerțul cu UE

Disputele cu Moldova cu privire la transport au costat Transnistria 30 mln. dolari.

**Federația Rusă
își înăsprește
condițiile susținerii
financiare
tradiționale
acordate bugetului
de stat al rnm.**

**Creșterea
consumului intern
stimulează alertă
a comerțului cu
amănuntul și
serviciilor acordate
populației.**

**Creșterea tarifelor
și prețurilor la
servicii și producție
alimentară creează
riscuri de acutizare
a sărăciei și a
inegalităților.**

**Tarifele adecvate
pentru gaze și
achitarea plenară
a consumului
curent – principala
condiție a
restructurizării
datoriilor față de
Gazprom.**

**Gazpromul
a anunțat în
repetate rânduri
că nu există preț
regional la gaze
pentru Moldova
și Transnistria
separat...**

Deși, în general, **bilanțul transferurilor curente** în anul 2007 rămânea pozitiv (150 mln. dolari), se atestă reducerea transferurilor bănești în rnm, preponderent către structurile „de stat” (175 mln. dolari în 2007 în raport cu 203 mln. dolari în 2006).

Principalul factor de creștere cu 25% (378 mln. dolari) în 2007 a **volumelor de comerț cu amănuntul și a serviciilor serviciilor prestate populației** îl constituie restabilirea în continuare a consumului intern. Totodată livrarările mărfurilor de import au depășit aproape de 2 ori nivelul anului 2006, aducînd aportul lor la sporirea presiunii inflației asupra pieței de consum a rnm. Creșterea cererii interne este stimulată de transferurile de peste hotare, de creșterea salariilor (30% în sectorul real, 13% în sectorul „de stat”) și a pensiilor (cu 5%).

În anul precedent **salariul mediu lunar** al angajaților din sfera bugetară a rnm (120 dolari) rămânea în urma salariului lucrătorilor analogi din sectorul real (187 dolari) cu 30%. **Pensia** medie în rnm, luând în considerație toate suplimentele, a constituit, în anul 2007, 53,3 dolari lunar, depășind puțin coșul minimal de consum al pensionarului. În general, se atestă în continuare reducerea numărului populației angajate pe **piața muncii** din regiune (de la 180 mii persoane pînă la 160 mii, în perioada 2003-2006), ca rezultat al migrării forței de muncă, în primul rînd din contul exodusului de cadre calificate și din contul angajării neoficiale.

Tab. 2. Dinamica resurselor forței de muncă în rnm
(pt. sfîrșitul anului, mii pers.)

	2004	2005	2006	2007	e2008
Resursele forței de muncă, total	342,3	340,4	337,3	336,0	332,7
Populație activă din perspectiva economică	176,4	171,9	163,6	162,7	161,0
- :populație angajată	172,6	168,6	161,0	159,8	158,1
- şomeri	3,2	2,7	2,1	2,3	2,3
- în căutare de serviciu	0,6	0,6	0,5	0,6	0,6
Populație pasivă din perspectiva economică	165,9	168,5	173,7	173,3	171,7

Sursa: Hotărîrea SS rnm, №1245 din 19 decembrie 2007

Inflația pentru anul precedent a constituit mai mult de 14%, în principal din cauza creșterii rapide a tarifelor pentru servicii (cu 32%) și a prețurilor la producția alimentară (14%). Cea mai rapidă majorare de tarife s-a atestat pentru energie electrică și servicii comunale. Se așteaptă că această tendință să se manifeste și mai mult în 2008-2009 în rezultatul corecției forțate a politicii tarifare și a creșterii prețurilor pentru producția alimentară și resursele energetice pe plan global. Inflația înaltă în condițiile completării reduse a bugetului rnm creează riscul acutizării sărăciei și a inegalităților.

Necesitatea majorării **tarifelor** la gaze este cauzată în primul rînd de volumul considerabil al datoriei în rezultatul promovării în anii precedenți a unei politici tarifare și valutare neadecvate. Achitarea la timp a facturilor pentru consumul de gaze reprezintă condiția de bază a înghețării datoriilor istorice ale rnm în fața Gazpromului și a restructurizării lor ulterioare.

Datoria externă a Tiraspolului a crescut în 2007 cu încă 200 mln. dolari și a constituit spre finele anului mai mult de 1,8 mld. dolari, în principal din contul datoriilor față de Gazprom (1,4 mld. dolari). În anul 2008 livrările de gaze în regiune se vor efectua la prețul de 195 dolari pentru 1000 m³, (170 dolari în 2007 și 135 dolari în 2006). Se planifică o ulterioară majorare de

preț la gaze naturale (cu 15%) pentru consumatorii din rnm, efectuată în două etape, pînă la atingerea nivelului de contract, în ianuarie și iulie 2008. Împreună cu creșterea prețului la gaze naturale se vor majora și tarifele la energia electrică, în mediu cu 11%.

Tab. 3. Datoria externă a rnm în 2007-2008, mln. dolari.

	01.01.2007	01.01.2008
Cerințe	381,5	360,6
1.1. Investiții directe și de portofoliu peste hotare	71,7	53,9
1.2. Credite comerciale	107,8	125,5
1.3. Credite și împrumuturi	95,8	51,4
1.4. Conturile corespondente ale băncilor rnm	97,0	116,2
1.5. Conturi valutare peste hotare	2,0	1,6
1.6. Alte active	7,2	11,9
Obligații	1983,5	2216,4
2.1. Investiții directe și de portofoliu în rnm	201,9	212,7
2.2. Credite comerciale	162,2	204,6
2.3. Credite și împrumuturi	179,3	269,8
2.4. Conturi și depozite ale nerezidenților în băncile rnm	159,1	46,9
2.5. Datoria pentru gaze naturale	1281,0	1482,5
Datoria externă pură a rnm	-1602,0	-1855,8

Sursa: Hotărîrea SS rnm, №1245 din 19 decembrie 2007

În anii precedenți autoritățile rnm au utilizat activ **politica valutară** pentru menținerea tarifelor reduse la gazele consumate. Considerînd faptul că mai mult de 70% din toate operațiunile comerțului extern ale agenților economici din Transnistria se efectuează în dolari SUA, inclusiv cu Gazpromul, principala direcție a unei astfel de politici reprezentă, în mod tradițional, raportul de curs valutar "rubla rnm/dolar SUA". În afară de asta, aproape 50% din activele de rezervă ale sistemului bancar al Transnistriei sunt păstrate în aceeași valută. Toate acestea, în condițiile dolarului slab și a noii politici tarifare, creează riscuri suplimentare stabilității macroeconomice a regiunii.

... ceea ce înseamnă că în 2008 prețul la gazele livrate de Gazprom către Moldova și Transnistria va constitui mai mult de \$200.

* În primele nouă luni ale anului.

ECONOMIA MONDIALĂ

Tendințe globale

După patru ani de creștere economică robustă, evoluția economiei globale din anul 2007 indică o posibilă declanșare, începând cu anul 2008, a unei recesiuni în statele industrializate. Acest fenomen este cauzat, în principal, de situația economică din State Unite ale Americii, care, în al doilea semestru al anului 2007, s-a confruntat cu probleme serioase pe piața ipotecară, criza creditelor suscitantă o anumită incertitudine privind piețele financiare internaționale, în special, pe cele din Europa de Vest, pentru care SUA constituie un partener principal. Aceste probleme, cuplate cu deprecierea dolarului și cu dezechilibre mondiale semnificative, nesoluitionate până în acest moment, vor diminua ritmurile de creștere economică mondială.

În același timp, pe fundalul acestei incertitudinii care a cuprins marile economii ale lumii, în 2008, țările în curs de dezvoltare vor înregistra în continuare o creștere economică. Acest lucru va permite compensarea eșecurilor țărilor dezvoltate, menținând economia mondială pe o traiectorie ascendentă, deși mai moderată decât în anii precedenți. Deja în anul 2007, aproape jumătate din creșterea economică globală (4,9%) s-a datorat unor astfel de țări ca Rusia, China și India. Țările din cadrul CSI au fost și ele subiectul unei expansiuni solide, înregistrând în anii 2005-2007 o creștere de 6,6%, 7,7%, și 7,8%.¹ Fenomenul respectiv explicându-se prin creșterea consumului și a investițiilor. Țări ca Azerbaijan, Kazahstan și Rusia și-au asigurat creșterea economică, în special, prin exportul semnificativ al resurselor energetice. Totodată unele țări ca Republica Moldova, Armenia, Tajikistan și-au asigurat creșterea economică prin asimilarea unui volum mai mare al remitențelor. Deși mai puțin semnificativă decât în țările CSI, economia statelor din Europa Centrală și de Est a fost, de asemenea, în creștere. În special datorită majorării creditelor și a salariilor reale, a fluxului considerabil de capital din exterior și, similar țărilor din CSI, datorită intrării pe piață a unui volum homeric de remitențe. Evoluția aparent pozitivă a creșterii economice în toate aceste țări, creează și ar putea crea în continuare presiuni inflaționiste, care, dacă nu vor fi contracarate la timp, vor conduce ladezechilibre economice și sociale semnificative.

Tab. 1. Dinamica creșterii economice mondială

	2006	2007 est.	2008 prog.
Creșterea economică mondială	5,0	4,9	4,1
Economii avansate, printre care:	3,0	2,6	1,8
SUA	2,9	2,2	1,5
Zona euro (15 țări)	2,8	2,6	1,6
Japonia	2,4	1,9	1,5
Alte economii avansate	3,7	3,8	2,8
<hr/>			
Țările emergente și în dezvoltare	7,7	7,8	6,9
Africa	5,8	6,0	7,0
Europa Centrală și de Est	6,4	5,5	4,6
CSI	8,1	8,2	7,0
Asia, în dezvoltare, printre care:	9,6	9,6	8,6
China	11,1	11,4	10,0
Estul Mijlociu	5,8	6,0	5,9
Emisfera vestică	5,4	5,4	4,3

¹ Cifrele pentru anul 2007 sunt estimate de FMI.

În luna ianuarie, FMI a revizuit pentru a treia oară pronosticul pentru anul 2008 (Tabelul nr.1). Astfel, pentru acest an, FMI progronează un ritm de creștere a economiei mondiale în mărime de 4,1%, comparativ cu 4,4%, prevăzute în luna octombrie 2007. Or, după părerea noastră, în pofida eforturilor pe care le vor întreprinde SUA și țările din Europa de Vest, amploarea crizei care a condus la pierderi considerabile², va genera o încetinire a ritmului de creștere economică, atingându-se o rată care ar putea depăși 4%³. Similar anilor precedenți, la menținerea creșterii economice vor contribui în cea mai mare măsură țările din Asia emergentă, CSI și Africa, a căror creștere medie va depăși 7%. Creșterea economică din SUA și din zona euro nu va depăși 1,6%.

Deși nu este întotdeauna corect să extrapolăm anumite procese, de scurtă durată, asupra unor durate medii sau lungi, evoluția economiei mondiale din ultimii ani arată gradul înalt de vulnerabilitate în care se află țările lumii, inclusiv al celor dominante din punct de vedere politic și economic. Crizele cu care se confruntă statele-lidere în economia mondială ar putea cauza pe termen lung un dezechilibru de influență mondială, în favoarea țărilor care la etapa actuală au statut de emergente. *Pe termen scurt, cataclismele economice din Occident nu vor avea impact simțitor asupra economiei Republicii Moldova, care nu a stabilit relații economice temeinice cu SUA. Pe termen lung însă, în cazul în care efectele crizei nu vor fi diminuate, situația s-ar putea schimba. Totodată, credem că SUA și statele europene vor interveni energetic pentru redresarea dezechilibrului economic mondial și rezolvării dificultăților de pe piețele de schimb, către anul 2009, economia mondială va reveni la traectoria anterioară de creștere.*

Valoarea dolarului SUA față de moneda europeană

1. Criza economică din SUA s-a resimțit și asupra dolarului american, care pe parcursul anului 2007 s-a depreciat cu circa 10% față de Euro. Deprecierea dolarului american, deși pe termen scurt îi avantajează pe exportatorii din SUA, va influența negativ economia acestei țări, provocând presiuni inflaționiste. În schimb, pentru zona euro, deprecierea dolarului deja este resimțită prin scumpirea exporturilor. Pentru anul 2008, FMI progronează o rată de schimb a dolarului SUA față de Euro în mărime de 1,37. În situația în care, pe parcursul anului 2007, în anumite momente, cursul a depășit nivelul critic de 1,49 dolari SUA pentru un Euro, după părerea noastră, dolarul american se va deprecia mai mult decât a prevăzut FMI, excedând nivelul de 1,41 dolari SUA pentru un euro, dar se va aprecia comparativ cu anul precedent. Deși nu excludem posibilitatea depășirii, în anumite perioade, a pragului de 1,50 dolari SUA pentru un Euro, *per total* eforturile depuse de Sistemul Rezervelor Federale al SUA pentru reducerea ratei dobânzii, precum și de către băncile europene, nu vor permite explozii majore pe piața valutară internațională.

² Doar Sistemul Rezervelor Federale al SUA a pierdut în urma crizei ipotecare circa 150 miliarde de dolari SUA. Deși nu au fost făcute publice, presupunem că pierderile sistemelor financiar-bancare ale SUA și ale țărilor europene, depășesc această cifră de câteva ori.

³ Acest pronostic este compatibil și cu cel oferit de Banca Mondială (3,3%) și ONU (3,4%).

Aprecierea dolarului în raport cu euro, care la rândul său duce la deprecierea leului față de dolar, are un impact eterogen pentru economia Republicii Moldova. Pe de o parte, acest fenomen este benefic pentru exportatorii și mai puțin favorabil pentru importatorii. Deci, ceteris paribus, aprecierea dolarului contribuie la creșterea competitivității produselor moldovenești și la reducerea deficitului balanței comerciale. [Din întregul spectru al valutelor străine cele mai multe tranzacții (mai mult de 60%) se efectuează în dolari SUA. Partea preponderentă a tranzacțiilor sunt de import]. Pe de altă parte, aprecierea dolarului are efecte adverse asupra economiei, materializate în: (1) creșterea poverii datoriei externe, exprimată în lei; (2) majorarea prețului carburanților, care sunt în cea mai mare parte achiziționați în dolari și (3) creșterea presiunilor inflaționiste.

Creșterea prețului la grâu pe plan mondial a fost determinat preponderent de 3 factori: diminuarea productivității, creșterea cererii și diminuarea stocurilor de cereale

Piața mondială a petrolului

La finele anului 2007, prețurile la petrol au crescut considerabil (atingând nivelul de aproape 100 de dolari SUA pe baril), în mare parte, din cauza majorării cererii pe fundalul ofertei reduse. În perspectivă, în absența modificării politicii vizând cotele de export sau a încetinirii expansiunii economiei globale, o ofertă insuficientă și o cerere sporită (în special, din partea unor țări ca Japonia, China și SUA) ar putea conduce la menținerea prețurilor înalte la petrol. Pentru anul 2008, FMI prevede creșterea prețului mediu la petrol, până la 75 de dolari SUA pe baril. În același timp, FMI consideră că pe piața petrolului, privitor la preț, se menține gradul înalt de incertitudine, existând probabilitatea de 1 la 6 ca prețurile petrolului să depășească 95 de dolari SUA pe baril.

Producerea biocombustibilului, care în ultimii ani a luat ampoloare, diminuă din presiunile de pe piața petrolieră și încetinește ritmul de creștere a prețului la petrol. Menționăm că posibilitățile de producere a biocombustibilului sunt actualmente însă limitate, în special din cauza necesității de a păstra echilibrul dintre politicile economice și cele sociale. Din considerentele de menținere a securității alimentare și nu doar a celei energetice, nu există suficiente oportunități și capacitați de substituire a petrolului prin biocombustibil și, respectiv, de moderare a prețurilor. *În absența soluțiilor alternative, considerăm că actuala conjunctură internațională va impulsiona majorarea prețurilor la petrol, depășind în anul 2008 nivelul de 100 dolari SUA pe baril.*

Deși piața petrolieră din Republica Moldova s-ar părea că reacționează relativ prompt la fluctuațiile prețurilor internaționale, începând cu anul 2008, aceasta ar putea fi, de asemenea, influențată considerabil de politicile promovate de Guvern, și anume, prin creșterea accizelor la carburanți. Potrivit autorităților, această măsură va conduce la sporirea mijloacelor financiare interne necesare reconstrucției drumurilor⁴.

Piața mondială a grâului

Din cauza condițiilor climaterice devastatoare, recolta de grâu din acest an a fost foarte mică, iar creșterea suprafețelor cultivate cu grâu pentru biocombustibil și a consumului acestuia au generat majorarea de 1,5 ori a prețului la grâu. În perioada mai-septembrie 2007 prețul mondial al grâului a crescut de la 200 la 400 USD/ tonă. Rezervele mondiale de grâu au coborât până la cel mai scăzut nivel din ultimii 25 de ani. În schimb prețurile mondiale la grâu au mai crescut dinamic de circa trei ori, într-un mod similar perioadei de după cel de-al doilea război mondial, și tot din cauza condițiilor climaterice nefavorabile. În 2007, majorarea prețurilor a fost determinată, în cea mai mare măsură, de cererea la grâu care a prevalat asupra ofertei.

Cultivatorii de grâu vor reacționa la creșterea prețurilor și, prin urmare, în anii 2008-2009 vor extinde cu circa 4% terenurile pentru cultivarea grâului. În anul 2008, recolta mondială de grâu ar putea atinge 645 milioane de tone, depășind cu 40 milioane de tone recolta din anii 2007-2008. *Pe termen scurt însă, prețurile mondiale la grâu vor continua să crească, fapt explicabil prin revenirea anevoieasă în urma secetei, a cererii care devansează în continuare oferta și a măsurilor protecționiste efectuate de un număr mare de țări, materializate prin impunerea taxelor la exportul grâului sau prin majorarea celor deja existente.* Astfel, țările cele mai mari produ-

⁴ Strategia infrastructurii transportului terestru în perioada 2008-2017

cătoare de grâu , Rusia, China și Argentina, întreprind măsuri de rigoare pentru asigurarea securității alimentare: majorarea taxelor la export de la 10%, dar nu mai puțin de 22 Euro/tonă, până la 40%, dar nu mai puțin de 105 Euro/tonă în Rusia, introducerea unei taxe de 20% la export în China, stoparea înregistrărilor pentru export până la estimarea situației interne cu privire la grâu în Argentina, etc. Acestea sunt acțiuni protecționiste care însă contribuie la majorarea prețului mondial la grâu.

Anterior, piața alimentară și cea energetică erau separate, în prezent, utilizarea grâului pentru producerea biocombustibilului a condiționat intersecțarea acestora. În cazul în care valoarea alimentară a grâului este inferioară valorii sale în formă de carburant, piața va conduce la utilizarea grâului în scopuri energetice. Astfel, o dată cu majorarea prețului la petrol va crește și prețul la grâu. Conform Băncii Mondiale, majorarea cu un procent a prețului la produsele alimentare are impact negativ asupra persoanelor sărace, reducând necesarul caloric cu 0,5 procente. Prin urmare, către anul 2025, peste un miliard de oameni vor îndura foame.

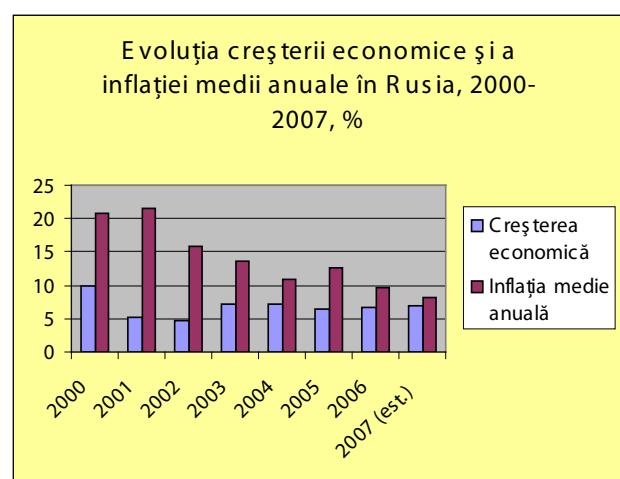
Cresterea prețurilor internaționale/regionale la grâu și impunerea unor restricții/taxe adiționale vor avea un impact nefast atât asupra statului și al producătorilor, cât și asupra consumatorilor din Republica Moldova, care în cele din urmă vor resimți cel mai mult majorarea prețurilor internaționale la grâu. Pe de altă parte, creșterea prețurilor internaționale la grâu va genera o în Republica Moldova o mărire a exporturilor și, ulterior, a importurilor (la prețuri mult mai înalte), în vederea completării rezervelor necesare. Necesitățile interne de grâu ale Moldovei sunt de circa 350-400 mii de tone anual. În același timp, în anul 2007 recolta de grâu estimată a fost de 15 chintale pe hectar, sau cu 40 procente mai puțin decât în ultimii trei ani⁵. Aceasta înseamnă că Republica Moldova va fi nevoită să importe grâu pentru majorarea rezervelor de aproape două ori, de la 30 mii de tone până la 60-70 mii de tone, însă este necesar de ținut cont de faptul că o bună parte din cantitatea dată va intra în calitate de ajutor umanitar.

Evoluția economică a principalilor parteneri comerciali ai Republicii Moldova

Rusia este țara în care Republica Moldova exportă cel mai mult (în anul 2007, 232,7 milioane de dolari SUA) și al doilea partener la capitolul importuri (489,6 milioane dolari SUA, în anul 2007). Rusia este un exportator net al resurselor energetice, asigurând cea mai mare parte din necesitățile energetice ale Republicii Moldova. În perioada 1999-2006, Rusia a avut o creștere economică medie, de 6,7%. Pentru anul 2007, se prevede că PIB-ul va depăși 7%, iar pentru anul 2008, FMI progronează o creștere economică de 6,5%.

În anul 2007, Rusia a avut de suferit de pe urma inflației de 11,9% care a depășit cifra pronosticată. Aceasta a fost cauzată, în special, de majorarea prețurilor la petrol și la produsele alimentare și de dublarea, comparativ cu anul 2006, a volumului de capital intrat în țară, care a atins nivelul de 80 miliarde de dolari SUA. În perspectivă scurtă, Rusia intenționează să-și extindă piața de desfacere a

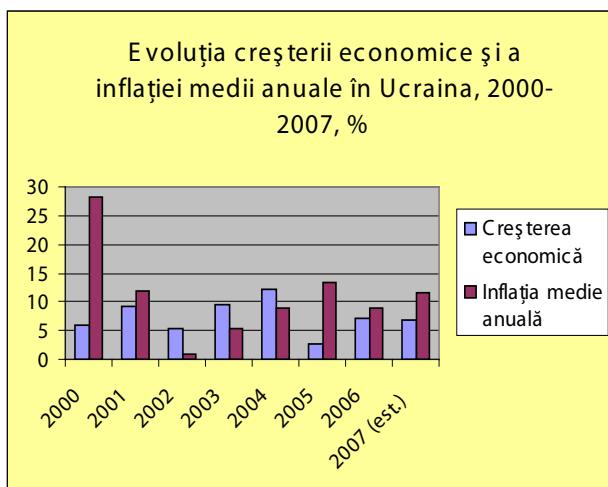
Ca urmare a implementării Strategiei infrastructurii transportului terestru, aprobată recent, în perioada 2008-2010, taxele la carburanți ar putea să se majoreze mai mult de trei ori – de la 0,93 lei/l, în medie (preț care se practică în prezent), până la 3,00 lei/l, stabilirea prețurilor finale la carburanți ar putea fi cuprinse între 10,6 și 13,0 lei pentru motorină și între 12,7 și 14,2 lei/l pentru benzină. Suplimentar la aceste politici, intensificarea concurenței pe piața de carburanți internă prin lărgirea rețelei de distribuitorii de carburanți, precum și construirea unei noi rafinării de petrol cu o capacitate de 50 mii de tone, nu vor contribui substanțial la menținerea prețului scăzut la carburanți, în cazul în care necesitățile economiei sunt în creștere.

⁵ Misiunea FAO/WFP pentru evaluarea culturilor și aprovizionării cu produse alimentare în Moldova, 2007

resurselor energetice spre Asia, în special China, Coreea de Sud și Japonia, precum și în SUA. Acest fapt ar contribui în mod inevitabil la creșterea prețurilor la resursele energetice, ceea ce ar putea afecta în mod direct Republica Moldova. De asemenea, deși Republica Moldova a reușit să obțină anularea restricțiilor la importul vinurilor în Rusia, iar anterior a fructelor și legumelor, aceste schimbări nu vor aduce un beneficiu imediat exportatorilor autohtoni, deoarece cerințele sunt mult mai mari, ca și cheltuielile suportate. În același timp, începând cu anul 2008, Rusia a majorat prețul la gazele naturale importate în Republica Moldova de la 170 de dolari SUA pentru 1000 m³, până la 192 de dolari SUA, în primul trimestru, și 220-240 de dolari SUA, ulterior. Acest lucru va cauza menținerea în continuare a balanței comerciale negative cu Rusia.

Ucraina este pentru Moldova a treia piață a exporturilor (167,9 milioane de dolari SUA, în anul 2007) și țara din care Republica Moldova importă cel mai mult (687,0 milioane de dolari SUA). În perioada 2000-2006, economia ucraineană a crescut în medie cu 7,4% anual. FMI a prognozat un ritm de creștere a PIB-ului de 6,7% și 5,4% în 2007 și, respectiv, 2008.

și prin creșterea dependenței de piețele internaționale, fapt care ar putea spori semnificativ presiunile inflaționiste. Ucraina se confruntă actualmente cu o inflație înaltă, care în ianuarie 2008 a atins un nivel fără precedent - cu 19,4% mai mult, decât în aceeași lună a anului 2007.

De anularea restricțiilor la import în Ucraina va beneficia și Republica Moldova. Aceasta se referă în special la anularea tarifelor pentru o gamă de produse, aşa ca pieile neprelucrate și ferul uzat. La rândul său Republica Moldova va trebui, probabil, să anuleze restricțiile la importul alcoolului etilic.

Ramurile metalurgică și chimică vor avea de câștigat mai mult, deoarece țările membre ale OMC vor trebui să anuleze cotele sau restricțiile la importul acestor produse din Ucraina. În timp ce sectorul agroalimentar va fi în scădere (din cauza obligativității de a anula restricțiile protecționiste la import stabilite anterior aderării), fapt care va genera o abundență de produse alimentare pe piață (în special, de lactate și de produse din carne) la prețuri mai scăzute, dar de o calitate mai înaltă. Va avea de suferit și producția de textile, care va fi substituită, în special, de cea chinezescă, care deși e de o calitate mai proastă, are un preț mult mai mic.

România este al doilea partener privind volumul de export al Republicii Moldova (211,2 milioane de dolari SUA, în 2007) și al treilea partener privind volumul de import (449,1 milioane de dolari SUA, în 2007). După o lungă perioadă de declin economic, în anii 2000-2006, creșterea medie a economiei românești a constituit 5,5% anual. FMI a prognozat un ritm

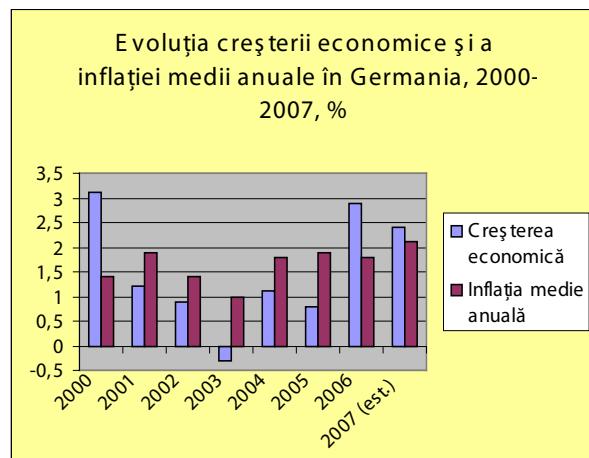
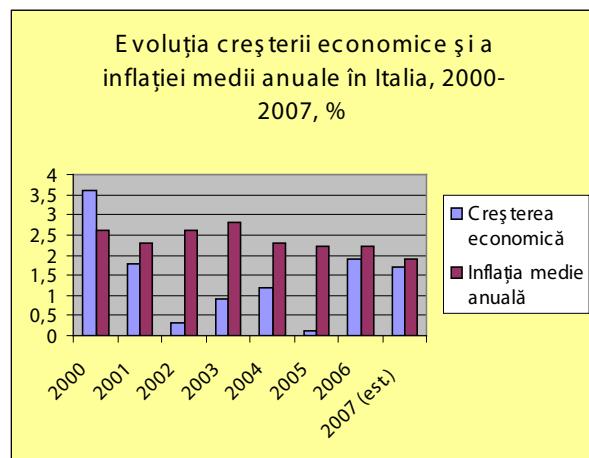
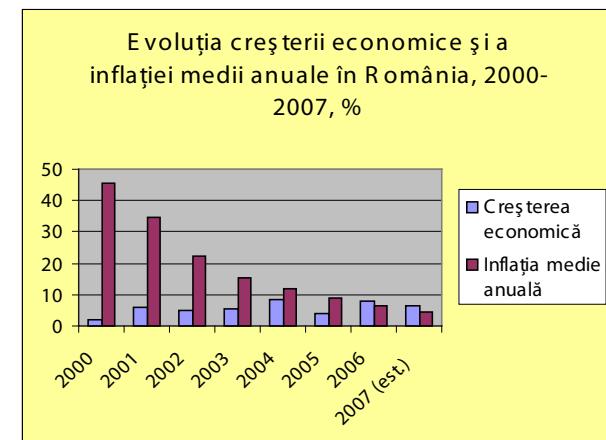
⁶ De exemplu, China, care cu două decenii înaintea aderării la OMC înregistra o creștere anuală a exporturilor de circa 15% anual, o dată cu obținerea statutului de membru al OMC a reușit să sporească ritmul de creștere a exporturilor de două ori.

de creștere a PIB-ului în anii 2007 și 2008 de 6,3% și, respectiv, 6,0%⁷. La sfârșitul anului 2006, inflația a constituit 4,9%, pentru anul 2007 FMI preconizând o inflație mai scăzută - de 4,5%. Începând cu 1 februarie 2008 prețul la gazele naturale a crescut cu 8,5%, ceea ce va conduce la creșterea în continuare a inflației, care în anul 2007 a fost alimentată în cea mai mare măsură de secată.

Italia este al patrulea partener al Republicii Moldova în ceea ce privește exporturile (140,2 milioane de dolari SUA, în 2007) și al cincilea partener la capitolul importuri (269,3 milioane de dolari SUA, în 2007). Pe parcursul anilor 1999-2006, economia Italiei a crescut în medie cu 1,5% anual. Pentru anul 2007, FMI a prevăzut o creștere economică de 1,7%, iar pentru anul 2008 -1,3%, deși s-ar putea ca această creșterea economică să încetinească, neajungând nici până la 1%. Acest fapt poate fi se explicat prin creșterea prețurilor la produsele alimentare și la petroli, precum și prin întărirea monedei Euro, față de dolarul SUA. Italia este o țară dependentă de exporturi, iar aprecierea monedei Euro nu favorizează expansiunea acestora. Italia este țara europeană care deține cea mai mare cotă de capital în întreprinderile mixte din Republica Moldova. Recesiunea economică din Italia ar putea afecta și relațiile economice cu Republica Moldova.

Germania este a cincia piață de export a Republicii Moldova (86,3 milioane de dolari SUA, în 2007) și a patra țară după nivelul importurilor (319,4 milioane de dolari SUA, în 2007). Pe parcursul anilor 1999-2006, economia Germaniei a crescut, în medie, cu 1,5% anual. Pentru anul 2007, FMI a prevăzut o creștere economică de 2,4%, iar pentru 2008 un ritm mai redus - de 2,0%. Germania se confruntă cu o cerere internă scăzută și, prin urmare, depinde într-o măsură semnificativă de exporturi. Partenerii de bază ai Germaniei sunt țările din Europa de Vest, care în anul 2008 se vor confrunta cu probleme similare, determinate de recesiunea din SUA, totodată, o mare parte din exporturi fiind direcționate spre țările din Europa Centrală și de Est. În acest context, creșterea economică în Germania depinde de creșterea economică și de cererea din aceste țări. Pentru anul 2008, FMI prevede o creștere economică a acestor țări în mărime de 4,6%, cu 1,8% mai puțin, decât în anul 2006. Acest fapt demonstrează că există toate premisele să constatăm că, în anul 2008, creșterea economiei germane ar putea să nu atingă nivelul de 2%.

⁷ Economist Intelligent Unit și Comisia EU prognozează rate mai joase de creștere economică pentru anul 2008, de 5,5% și, respectiv, de 5,9%.

ANEXE STATISTICE

Tabelul 1. PIB după utilizări, milioane MDL, prețuri curente

Anul	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007e
PIB	16020	19052	22556	27619	32032	37652	44754	53354
Consum final	16503	19263	23289	29706	33298	41368	50972	60104
gospodării	14031	16385	18493	24417	28125	34694	41360	48826
administrație publică și privată	2472	2878	4796	5739	5173	6674	9612	11278
Formarea brută de capital	3836	4436	4886	5916	8443	11607	14656	20368
formarea brută de capital fix	2472	3190	3682	4668	6787	9258	12691	17764
modificarea stocurilor	1364	1246	1204	1248	1656	2349	1965	2604
Exporturi nete de bunuri și servicii	-4319	-4647	-5619	-8325	-9936	-14042	-21004	27118
exporturi de bunuri și servicii	7946	9536	11834	14487	16398	19526	20591	24176
importuri de bunuri și servicii	-12265	-14183	-17453	-22812	-25107	-33568	41595	51294
Memo: PIB în milioane USD, rsm	1288	1481	1663	2007	2520	2895	3356	4484

Surse: BNS; estimări și prognoze de ME

Tabelul 2. Structura PIB după utilizări, %

Anul	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007e
PIB	100	100	100	100	100	100	100	100
Consum final	103.0	101.1	103.3	110.3	103.9	109.9	113.9	134.3
gospodării	87.6	86.0	82.0	89.5	87.8	92.1	92.4	109.1
administrație publică și privată	15.4	15.1	21.3	20.8	16.1	17.7	21.5	25.2
Formarea brută de capital	23.9	23.2	21.7	23.2	26.4	30.8	32.7	45.5
formarea brută de capital fix	15.4	16.7	16.3	18.6	21.2	24.6	28.4	39.7
modificarea stocurilor	8.5	6.5	5.3	4.6	5.2	6.2	4.4	5.8
Exporturi nete de bunuri și servicii	-27.0	-24.3	-24.9	-33.5	-30.3	-37.3	-46.9	60.6
exporturi de bunuri și servicii	49.6	50.1	52.4	53.3	51.2	51.9	46.0	54.0
importuri de bunuri și servicii	76.6	74.4	77.3	86.8	81.5	89.2	92.9	114.6

Surse: BNS; estimări și prognoze de ME

Tabelul 3. Modificarea reală anuală a componentelor PIB pe utilizări, %

Anul	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007e
Consum final	17.2	4.4	9.7	15.4	2,0	13.8	8.0	3.8
gospodării	20.7	6.1	5.9	18.5	6.2	13.7	7.8	3.4
administrație publică și privată	0.4	-5.8	31.4	3.2	-16.2	14.3	9.1	5.6
Formarea brută de capital	11.9	5.2	1.1	13.5	10.5	18.1	12.2	20.3
formarea brută de capital fix	-8.7	17.3	5.7	18.6	8.2	14.4	-21.3	22.7
modificarea stocurilor	97.6	-16.8	-10.9	-5.3	-7.0	13.9	-15.4	-5.3
Exporturi nete de bunuri și servicii	124.6	-1.5	9.1	37.7	32.2	38.2	19.8	29.1
exporturi de bunuri și servicii	9.5	17.2	19.0	19.2	4.7	14.7	2.8	17.4
importuri de bunuri și servicii	32.3	10.6	15.7	28.7	-1.7	23.4	10.3	23.3

Surse: BNS; estimări, calcule și prognoze de ME

Tabelul 4. Contribuțiile componentelor de utilizări la modificarea reală a PIB, %

	Anul	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007e
Consum final		15.4	4.5	9.8	13.8	16.4	14.3	7.4	9.5
gospodării		15.4	5.4	5.1	13.9	16.1	12.0	6.5	7.4
administrație publică și privată		-0.2	-0.9	4.5	0.7	-3.6	2.3	0.9	1.1
Formarea brută de capital		2.7	1.2	0.2	1.9	1.4	4.8	4.7	4.7
formarea brută de capital fix		-1.6	2.7	1.0	2.2	1.7	3.1	4.3	4.5
modificarea stocurilor		4.3	-1.4	-0.7	-0.3	-0.3	1.7	0.4	0.9
Exporturi nete de bunuri și servicii		-16.1	0.4	-2.2	-9.4	-9.8	-11.6	-8.1	-15.4
exporturi de bunuri și servicii		5.0	8.5	9.5	9.9	12.1	7.5	1.4	2.1
importuri de bunuri și servicii (-)		21.1	8.1	11.7	19.3	21.9	19.1	9.5	10.5
Variatia PIB		2.1	6.1	9.8	14.8	8.0	9.3	12.6	13.1

Surse: BNS; estimări, calcule și programe de ME

Tabelul 5. PIB pe tipuri de activități, milioane MDL, prețuri curente

	Anul	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007e
Valoarea adăugată		14022	16773	19689	23523	27518	31616	36669	44305
Agricultură, vânăt, silvicultură și piscicultură		4066	4261	4730	5062	5633	6175	6636	7053
Industria		2307	3041	3402	4859	5469	5936	6327	6838
Energie electrică, gaze și apă		308	523	499	524	712	775	795	815
Construcție		433	584	665	812	1102	1257	1730	2250
Comerț angro și cu amănuntul		2003	2287	2488	2967	3384	3929	4583	5163
Transport, depozitare și comunicării		1528	1974	2255	2977	3780	4604	5343	5945
Alte activități		3377	4103	5650	6322	7438	9145		16241
							11255		
Impozite nete pe produs și import		1998	2278	2867	4096	4514	6036	7400	9049
PIB		16020	19052	22566	27619	32032	37652	44069	53354

Surse: BNS; estimări, calcule și programe de ME

Tabelul 6. Producția industrială, milioane MDL, prețuri curente

	Anul	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007e	2008p
Total industrie		8168	10428	12624	15963	17591	20770	22371	26187	30100
Industria extractivă		62	74	101	127	206	286	434	415	578
Industria prelucrătoare		6755	8108	10066	13311	14665	17627	18718	16738	21070
Energie electrică, gaze și apă		1351	1902	1974	1989	2069	2235	2368	2415	2614

Surse: BNS; estimări și programe de ME

Tabelul 7. Produsul agricol brut, milioane MDL

	Total	Modificarea anuală reală, %	Producția vegetală	Modificarea anuală reală(%)	Producția animală	Modificarea anuală reală, %	Servicii	Modificarea anuală reală
1999	8184	-8.4	5401*	-11.7	2783	-3.5	n/a	n/a
2000	8268	-3.3	5790	-1.0	2202	-7.8	276	n/a
2001	8646	6.4	5727	8.8	2655	1.2	264	-4.3
2002	9474	3.4	6298	2.5	2870	5.7	306	15.9
2003	10354	-13.6	7086	-17.3	2937	-4.9	331	8.1
2004	11819	20.8	7900	29.3	3524	4.0	395	19.3
2005	12688	0.8	8449	-2.2	3851	8.4	388	1.3
2006	13734	-1.1	8864	-3.4	4521	4.0	310	5.0
2007e	12550	-23.1	7280	-33.4	4884	-1.8	386	-

Surse: BNS; estimări și programe de ME

Tabelul 8. Principalele produse agricole

Perioada	Cereale și leguminoase boabe, mii tone	Struguri, mii tone	Fructe și pomușoare, mii tone	Legume, mii tone	Carne(greutate vie), mii tone	Ouă, milioane	Lapte, mii tone
1999	2200	465	136	489	147	555	589
2000	1935	704	255	364	123	575	574
2001	2628	505	317	448	115	618	579
2002	2587	641	327	397	120	671	604
2003	1613	677	617	361	118	620	593
2004	2994	686	430	315	119	668	628
2005	2838	518	384	389	121	762	659
2006	2298	465	460	478	135	766	628
2007e	901	598	310	221	142	704	603

Surse: BNS; estimări de ME

Tabelul 9. Bugetul consolidat*, % of PIB

Anul	2001	2002	2003	2004*	2005*	2006*	2007e*	2008p*
Total venituri	22.7	22.5	24.3	35.6	39.9	38.1	38.2	37.1
Venituri fiscale	18.0	19.0	21.0	29.3	31.7	32.8	32.2	31.3
Impozite directe (fără BASS și FAOAM)	4.6	5.0	4.1	5.6	4.9	4.9	4.6	3.6
Impozitul pe profitul corporațiilor	1.8	1.9	1.7	2.4	1.9	2.0	2.0	1.0
Impozitul pe venitul persoanelor fizice	1.8	2.1	1.7	2.5	2.4	2.4	2.2	2.2
Impozitul pe proprietate	1.0	1.0	0.7	0.7	0.6	0.5	0.5	0.5
Incăsări în bugetele speciale BASS și FAOAM	-	-	-	8.6	9.2	9.5	9.5	9.6
Contribuții de asigurări sociale de stat obligatorii	-	-	-	7.7	8.0	8.3	8.1	8.0
Primele de asigurări medicale	-	-	-	0.9	1.2	1.2	1.4	1.6
Impozite indirekte	12.7	13.4	15.2	15.1	17.6	18.4	18.1	18.1
TVA	7.9	9.0	10.2	10.7	12.6	14.1	14.2	14.1
Accize	3.6	2.9	3.3	2.8	3.2	2.4	2.4	2.3
Impozite pe comerțul extern	1.2	1.5	1.7	1.5	1.8	1.9	1.4	1.7
Venituri nefiscale	3.9	3.2	2.9	2.5	3.0	2.3	2.4	2.5
Taxe rutiere	0.2	0.2	0.3	0.3	0.2	0.3	0.2	0.2
Venitul net al BNM	1.2	0.6	0.5	-	0.6	0.3	0.2	0.3
Venituri din operații cu capital	0.5	0.5	0.4	0.2	0.5	0.2	0.1	0.2
Taxele locale	-	-	-	0.3	0.3	0.2	0.2	0.2
Alte venituri nefiscale	2.2	2.1	2.0	1.5	1.4	1.3	1.6	1.6
Alte venituri	-	-	-	3.6	4.5	3.2	3.7	3.5
Granturi	-	-	-	0.4	1.3	0.8	1.3	1.3
Pentru susținerea bugetului	-	-	-	0.3	0.6	0.3	0.7	0.6
Pentru proiecte investiționale	-	-	-	0.1	0.7	0.5	0.6	0.7
Venituri speciale	-	-	-	3.2	3.3	2.5	2.4	2.3
Veniturile fondurilor speciale	-	-	-	0.3	0.4	0.3	0.3	0.3
Veniturile din mijloacele speciale	-	-	-	2.9	2.9	2.2	2.1	2.0
Total cheltuieli	22.7	23.0	22.6	35.1	37.9	37.5	38.2	36.6
Serviciile de stat cu destinație generală	1.8	1.9	1.8	2.3	2.5	2.1	2.3	2.2
Activitatea economică externă	0.4	0.4	0.5	0.5	0.7	0.6	0.5	0.5
Justiția și jurisdictia constitutională	-	0.2	0.3	0.3	0.3	0.4	0.4	0.4
Menținerea ordinil publice, apărarea și securitatea statului	2.2	2.8	2.5	2.8	2.9	2.3	2.7	2.6
Cheltuieli de ordin social	10.8	12.5	12.1	22.0	24.0	29.1	25.1	23.5
Învățământul	4.8	5.5	4.8	6.8	7.3	8.9	7.7	7.3
Cultură, artă, sport și acțiuni pentru tineret	0.5	0.6	0.6	0.8	0.9	0.9	0.8	0.7
Ocrotirea sănătății	2.8	3.5	2.6	4.2	4.3	5.7	5.0	4.8
Asistență și susținerea socială	2.6	2.9	2.7	10.2	11.5	13.6	11.7	10.7
Știință și inovare	-	0.2	0.2	0.3	0.4	0.4	0.5	0.5
Cheltuieli de ordin economic	1.7	1.8	1.9	4.2	5.5	4.1	4.7	5.3
Deservirea datoriei de stat	4.2	2.2	2.1	2.4	1.3	1.4	1.1	1.0
alte cheltuieli	1.6	0.9	0.9	0.4	0.6	0.6	1.1	0.7

Surse: BNS; estimări și calcule de ME

* De la 2004 se calculează Bugetul Public Național

Tabelul 10. Indicatori monetari, sfârșitul perioadei

	Numerar în circulație		Reservele băncilor		Baza monetară		Agregatul M2		Agregatul M3		Multiplicatori		Reserve valutare ale BNM, milioane USD	MDL/USD media perioadei
	milioane MDL	creștere %	milioane MDL	creștere %	milioane MDL	creștere %	milioane MDL	creștere %	milioane MDL	creștere %	M2	M3		
Q1'02	1751.4	-4.5	776.1	18.5	2527.4	1.5	3450.9	-0.4	4852.7	1.4	1.37	1.92	225.0	13.2
Q2'02	1826.7	4.3	690.4	-11.0	2517.0	-0.4	3560.7	3.2	5187.0	6.9	1.41	2.06	220.0	13.6
Q3'02	2246.7	23.0	755.0	9.4	3001.7	19.3	4346.0	22.1	6126.7	18.1	1.45	2.04	279.3	13.6
Q4'02	2288.5	1.9	974.2	29.0	3262.7	8.7	4517.6	3.9	6511.5	6.3	1.38	2.00	269.6	13.8
Q1'03	2193.1	-4.2	944.0	-3.1	3137.1	-3.8	4455.1	-1.4	6885.7	5.7	1.42	2.19	250.4	14.2
Q2'03	2364.1	7.8	915.3	-3.0	3279.4	4.5	4749.5	6.6	7300.7	6.0	1.45	2.23	260.1	14.4
Q3'03	2907.5	23.0	797.3	-12.9	3704.9	13.0	5384.6	13.4	8199.0	12.3	1.45	2.21	285.9	13.9
Q4'03	2740.5	-5.7	1078.4	35.3	3818.9	3.1	5621.9	4.4	8509.2	3.8	1.47	2.23	302.3	13.3
Q1'04	2632.8	-3.9	1233.6	14.4	3866.5	1.2	5800.9	3.2	8659.2	1.8	1.5	2.2	309.6	12.9
Q2'04	2853.4	8.4	1350.5	9.5	4203.8	8.7	6130.1	5.7	9099.1	5.1	1.5	2.3	295.7	11.9
Q3'04	3320.9	16.4	1675.5	24.1	5000.4	18.9	7140.9	16.5	10384.9	14.1	1.5	2.3	391.6	12.0
Q4'04	3699.9	11.4	1611.4	-3.8	5313.1	6.3	8137.0	13.9	11719.6	12.9	1.5	2.3	470.3	12.4
Q1'05	3656.1	-1.2	1969.7	22.2	5626.4	5.9	8432.9	3.6	12103.3	3.3	1.5	2.2	461.2	12.5
Q2'05	3895.2	6.5	2102.0	6.7	5997.2	6.6	9692.0	14.9	13345.7	10.3	1.6	2.2	482.6	12.6
Q3'05	4350.0	11.7	2559.6	21.8	6320.6	5.4	10505.9	8.4	14932.7	11.9	1.6	2.2	582.1	12.6
Q4'05	4571.2	5.1	2761.9	7.9	7002.9	10.8	11125.5	5.9	15826.8	6.0	1.6	2.2	597.4	12.7
Q1'06	4541.2	-0.7	2451.1	-11.3	5978.4	-14.6	11050.5	-0.7	16299.6	3.0	1.9	2.3	587.7	12.9
Q2'06	4924.0	8.4	2748.1	12.1	6339.7	6.0	11592.5	4.9	17790.0	9.1	1.9	2.3	632.7	13.2
Q3'06	4744.7	-3.6	2839.6	3.3	6203.6	-2.1	11308.1	-2.4	17835.4	0.3	1.9	2.4	647.0	13.3
Q4'06	5145.8	8.5	3122.4	10.0	6512.3	5.0	12485.2	10.4	19558.0	9.7	1.9	2.4	775.3	13.2
Q1'07	4856.1	-5.6	3090.8	-1.0	6497.1	-0.2	12715.6	1.8	19948.3	2.0	1.9	2.5	750.0	12.5
Q2'07	5421.6	11.6	3260.0	5.5	6912.0	6.3	14230.6	11.9	22110.0	10.8	1.9	2.6	745.2	12.4
Q3'07	5928.4	9.3	3380.0	3.7	7499.2	8.5	15867.1	11.5	24767.2	12.0	1.9	2.6	950.6	12.0
Q4'07	6664.9	12.4	3460.0	2.4	9537.2	27.2	18396.7	15.9	27344.2	10.4	1.9	2.6	1050.0	11.9
Q1'08p	6740.0	1.1	3610.0	4.3	9430.0	-1.1	18900.0	2.7	29100.0	6.4	1.9	2.5	1100.0	10.8
Q2'08p	6980.0	3.6	3850.0	6.6	9650.0	2.3	20500.0	8.5	31050.0	6.7	1.9	2.6	1250.0	10.5
Q3'08p	7130.0	2.1	3960.0	2.9	10000.0	3.6	21900.0	6.8	32900.0	6.0	1.9	2.6	1300.0	10.5
Q4'08p	7450.0	4.5	4150.0	4.8	11000.0	1.1	23100.0	5.5	34500.0	4.9	1.9	2.6	1400.0	10.5

Surse: BNM; calcule și programe de ME

Tabelul 11. Indicatori creditari, milioane MDL, dacă nu este indicat altceva, sfârșitul perioadei

	Depozite la termen în MDL	Rata medie a dobânzii pentru total depozite în MDL, %	Depozite la termen în valută	Rata medie a dobânzii pentru total depozite în valută, %	Credite BNM acordate guvernului	Credite BNM acordate băncilor	Rata de refinanțare a BNM, %	Credite acordate economiei de bănci	Rata dobânzii la credite în lei, %	Rata dobânzii la credite în valută, %
Q1'02	1038.3	16.5	958.2	3.3	1984.0	178.1	13.0	3202.5	24.9	12.8
Q2'02	1058.2	14.1	1089.9	3.0	2007.1	86.8	12.0	3392.1	24.5	12.6
Q3'02	1211.6	14.3	1177.4	3.3	2007.1	84.8	10.0	3782.2	22.5	11.9
Q4'02	1172.1	12.6	1306.6	3.3	2144.0	81.4	9.5	4165.7	19.3	11.9
Q1'03	1211.9	12.3	1544.1	3.0	2144.0	79.6	10.5	4675.2	19.5	11.0
Q2'03	1280.1	11.9	1654.7	2.9	2144.0	76.7	10.5	4878.9	19.6	10.8
Q3'03	1330.4	12.2	1741.6	2.8	2144.0	92.4	12.0	5615.5	18.7	10.2
Q4'03	1469.6	13.8	1813.0	3.7	2144.0	72.3	14.0	5999.7	19.4	11.2
Q1'04	1725.9	15.0	1806.0	4.5	2143.6	67.96	14.0	6168.1	20.8	11.5
Q2'04	1856.3	14.8	1909.0	4.9	2635.8	67.96	14.0	6290.0	21.1	11.3
Q3'04	2145.9	15.8	2051.8	5.1	2472.2	65.41	14.5	6846.7	21.0	11.3
Q4'04	2572.3	15.5	2393.6	5.4	2741.0	62.29	14.5	7399.3	21.0	11.5
Q1'05	2901.5	15.4	2538.0	5.3	2821.7	61.6	14.0	7619.3	20.9	11.3
Q2'05	3260.7	13.5	2614.0	5.2	2728.0	61.5	13.0	8117.9	19.6	11.2
Q3'05	3596.2	12.7	2709.5	5.1	2800.0	54.2	12.5	8976.9	18.7	11.0
Q4'05	3792.3	11.5	2800.0	5.1	2800.0	62.5	12.5	9990.5	17.8	10.9
Q1'06	4057.8	11.3	3463.7	5.0	2611.0	65	12.5	10761.6	18.3	11.0
Q2'06	3911.0	11.1	4184.9	5.2	2600.0	65	12.5	11520.0	17.8	11.0
Q3'06	3711.5	11.8	4579.3	5.2	2594.0	65	12.5	12319.7	18.2	11.1
Q4'06	4202.0	13.2	4893.2	5.3	2594.0	70	14.0	13767.8	18.5	11.3
Q1'07	4734.9	14.0	5283.3	5.3	2470.0	68	14.5	13879.0	18.6	11.1
Q2'07	5455.3	14.8	5370.0	5.8	2470.0	67	13.5	14821.0	18.7	11.0
Q3'07	6328.6	14.9	5420.0	5.9	2470.0	66	13.5	14980.0	18.8	10.9
Q4'07	7455.9	15.1	5500.0	6.0	2350.0	65	16.0	15600.0	18.9	10.9
Q1'08p	7850.0	15.3	5700.0	6.2	2650.0	68	16.0	17000.0	19.2	11.1
Q2'08p	8560.0	15.7	5900.0	6.3	2650.0	67	17.0	18000.0	20.0	11.3
Q3'08p	9100.0	15.6	6050.0	6.3	2750.0	66	16.0	18500.0	20.0	11.3
Q4'08p	9900.0	15.7	6150.0	6.4	2900.0	65	16.0	19000.0	19.8	11.1

Surse: BNM; calcule și prognoze de ME

Tabelul 12. Salarii

	Salariul lunar nominal, MDL (media perioadei)	Creșterea reală față de trimestrul precedent, % ajustată sezonier	Valoarea minimului de existență (medii lunare pe o persoană, lei), media perioadei	Raportul dintre salariul mediu nominal și minimum de existență, %
Q1'02	579.0	8.4	571.8	101.3
Q2'02	646.8	8.6	566.7	114.4
Q3'02	705.5	4.5	452.3	156.0
Q4'02	885.3	2.0	495.8	178.6
Q1'03	775.7	11.0	702.0	110.5
Q2'03	864.2	0.7	656.8	131.6
Q3'03	921.3	3.4	541.9	170.0
Q4'03	1088.7	6.8	619.1	175.7
Q1'04	976.0	-2.1	702.0	139.0
Q2'04	1087.7	4.7	726.9	149.6
Q3'04	1123.3	4.1	584.1	192.3
Q4'04	1282.3	2.9	682.4	187.9
Q1'05	1148.0	-10.4	771.7	148.7
Q2'05	1296.0	12.9	766.7	169.0
Q3'05	1335.3	3.0	647.1	206.4
Q4'05	1532.7	14.7	771.7	198.6
Q1'06	1454.3	-5.1	878.7	165.5
Q2'06	1684.0	15.8	968.2	173.9
Q3'06	1774.0	5.3	816.6	217.2
Q4'06	1948.0	9.8	929.0	209.7
Q1'07	1850.0	-5.0	980.2	188.7
Q2'07	1926.0	7.6	1062.6	181.4
Q3'07	2190.0	6.5	1025.3	213.6
Q4'07	2063.0	10.8	1142.1	180.6
Q1'08p	2150.0	7.0	1190.0	180.7
Q2'08p	2300.0	8.0	1165.0	197.4
Q3'08p	2500.0	8.0	1210.0	206.6
Q4'08p	2450.0	9.0	1290.0	189.9

Surse: BNS; calcule și programe de ME

Tabelul 13. Structura populației ocupate, mii oameni

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007e	2008p
Total populație	3639	3635	3627	3618	3607	3600	3589	3581	3573
Populația de peste 15 ani	2778	2807	2840	2868	2881	2899	2910	2915	2910
Populația ocupată în economie	1515	1499	1505	1356	1316	1319	1301	1390	1320
Șomeri	140	118	110	117	116	104	102	104	100
Rata de ocupare	0.55	0.54	0.53	0.48	0.46	0.45	0.45	0.47	0.45
Rata de dependență economică	1.40	1.42	1.41	1.66	1.57	1.58	1.60	1.66	1.63

Surse: BNS; estimări și programe de ME

Tabelul 14. Rata inflației, %

	Ian	Feb	Mar	Apr	Mai	Iun	Iul	Aug	Sep	Oct	Noi	Dec	Față de decembrie anul precedent	Media anuală
1997	1.9	1.4	1.0	0.8	0.6	2.0	-1.0	-0.8	1.2	0.9	1.1	1.5	11.2	12.0
1998	1.3	0.4	-0.1	0.7	0.2	-1.1	-1.4	-0.6	0.2	1.4	8.6	7.8	18.3	8.0
1999	5.4	1.5	0.6	2.0	4.1	7.2	2.5	0.7	1.7	2.1	4.3	5.0	43.7	39.0
2000	2.9	1.3	0.1	1.6	1.4	4.4	0.7	0.8	1.4	1.0	0.8	0.8	18.4	31.0
2001	1.2	0.3	0.3	1.5	0.5	-3.5	-1.7	-0.5	0.9	1.3	1.1	1.9	6.3	10.0
2002	1.3	-3.4	0.5	1.9	1.6	-3.4	-1.5	-0.6	0.8	1.2	1.2	1.9	4.4	5.2
2003	1.9	1.8	0.9	1.5	0.5	1	1.3	0.4	1.6	2.1	1.1	0.7	15.7	11.6
2004	1.5	0.9	0.6	0.9	0.5	0.1	0.3	0.5	1	2.2	1.8	1.6	12.5	12.4
2005	1.1	2.1	0.8	1.4	0.1	-0.8	-1.1	0.2	1.2	1.5	1.9	1.4	10.0	11.9
2006	1.9	1.4	1.5	1.0	1.2	0.2	-0.4	0.8	1.1	1.6	1.7	1.2	14.1	12.7
2007e	0.8	0.6	0.6	1.0	0.9	0.0	1.1	2.2	1.6	1.6	1.3	0.9	13.1	12.3
2008p	1.5	1.5	1.1	1.0	0.8	0.1	-0.1	0.5	0.7	1.1	1.1	0.8	10.8	10.0

Surse: BNS; BNM; programe de ME

Tabelul 15. Balanța de plăti și poziția investițională netă, milioane USD

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007e
Contul curent	-46.99	-120.92	-108.05	-103.14	-142.09	-113	-285.0	-448.7	-473.9
Soldul balanței comerțului cu mărfuri	-134.7	-306.62	-312.92	-378.25	-622.3	-758.3	-1190.8	-1486.7	-1656.9
Exporturi FOB	474.84	476.58	569.43	659.8	806.3	995.2	1104.4	1058.5	1270.2
Importuri FOB	-609.54	-783.2	-882.35	-1038.1	-1428.6	-1753.5	-2295.2	-2545.2	-2927.1
Balanța serviciilor	-32.05	-43.13	-48.75	-38.8	-39.47	-54.8	-20.2	-12.0	-2.2
Venituri, inclusiv	33.99	72.25	100.78	159.27	215.04	336.5	358.8	395.0	445.0
Compensare pentru muncă	90.05	126.24	183.67	239.05	278	480	476.8	570.0	630.0
Transferuri curente	85.77	156.58	152.84	154.64	304.64	363.6	567.3	655.0	740.0
Contul de capital și finanțări (fără modificarea netă a rezervelor BNM)	121.27	169.46	80.32	86.35	67.29	143.45	172.9	264.1	313.0
Contul de capital	116.61	-11.97	-20.66	-15.32	-12.81	-5.35	-3.8	3.0	-2.0
Investiții directe	37.83	135.99	146.05	116.18	58.37	147.92	225.5	240.5	280.0
Investiții de portofoliu	-140.06	117.03	-32	-27.48	-21.21	-10.41	-7.0	5.0	8.0
Alte investiții	106.89	-71.59	-13.07	12.97	42.94	11.29	8.4	15.6	35.0
Modificarea netă a rezervelor BNM	-48.7	-47.42	-9.47	-26.96	-14.07	-147.99	-80	72.6	-26.0
Erori / omisiuni	-25.58	-1.12	37.2	43.75	88.87	117.54	192.1	-112.0	-186.9
Pozitia investițională netă	-1364.41	-1473.31	-1535.8	-1649.66	-1694.5	-1637	-1665.7	-1645.0	-1620.0

Surse: BNM; estimări și programe de ME

Tabelul 16. Creșterea PIB în principalele țări-partener

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007e	Ponderea în exporturile Moldovei, %, 2005	Ponderea în produsul mondial, %
Rusia	-4.9	5.4	9.0	5.0	4.3	7.3	6.1	6.4	6.7	6.5	35.8	2.7
Zona Euro:	2.9	2.8	3.5	1.5	0.9	0.5	1.9	1.3	2.7	1.6	30.1	15.7
Italia	1.8	1.7	3.1	1.8	0.4	0.4	1.2	0.1	1.8	0.8	13.9	3.0
Germania	2.0	2.0	2.9	0.8	0.2	-0.1	1.7	0.9	2.7	1.3	7.3	4.4
Fransa	3.5	3.2	4.2	2.1	1.2	0.5	2.4	1.4	2.3	1.5	1.1	3.2
România	-4.8	-1.2	2.1	5.7	4.9	4.5	8.0	4.1	7.7	4.8	10.0	0
Ucraina	-1.9	-0.2	5.9	9.2	5.2	9.4	12.0	2.8	7.1	4.1	6.6	0
Belarus	8.4	3.4	5.8	4.7	4.7	6.8	11.0	9.2	9.9	8.2	6.0	0
USA	4.3	4.1	3.8	0.3	2.4	3.0	4.4	3.2	3.3	3.4	4.3	21.1

Surse: FMI, estimări și programe de ME

Tabelul 17. Importurile Moldovei după țările de origini, milioane USD

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006e	2007p	2008p
CSI	440.2	221.9	252.7	334.5	434.8	593.4	764.8	915.9	1020.8	1333.7	1845,2
Rusia	233.0	118.8	104.6	136.3	168.6	183	212.3	273.6	417.0	498.6	-
Ucraina	151.6	78	112.4	164.2	225.3	309.3	436.3	491.4	516.5	687.0	-
Belarus	50.6	21.3	32.7	38.7	39.1	50.6	64.3	84.5	74.6	118.7	-
Altele	5.0	3.8	3.0	4.7	1.8	50.5	51.9	66.4	12.7	29.4	-
UE	281.2	156.6	209.3	249.0	290.6	505.8	581.1	752.3	837.5	1681.3	2196,0
România*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	449.1	-
Germania	91.9	66.2	85.4	93.6	101.3	135.6	150.2	190.9	214.1	319.4	-
Italia	65.1	34.2	45.1	61.1	82.8	118.7	131.6	152.3	196.3	269.3	-
Altele	124.2	56.2	78.8	94.3	106.6	252.5	299.3	409.1	427.1	643.5	-
ALTE ȚĂRI	125.1	103.0	150.5	135.2	170.7	167.9	270.9	424.3	576.8	369.7	-
România*	112.9	90.1	129.3	107.1	126.2	98.2	164.1	257.4	345.9	-	-
China	1.6	1.1	3.0	8.4	11.8	21.5	37.7	73.9	116.8	202.9	-
Turcia	10.6	11.8	18.2	19.7	32.7	48.2	69.1	93.0	113.8	166.8	-
Celealte țări	177.2	91.6	164.9	178.5	207.0	135.7	151.7	219.3	258.1	305.2	1049,0
Total	1023.7	573.1	777.4	897.2	1103.1	1402.8	1768.5	2311.8	2693.2	3689.9	5090,2

Surse: BNM; BNS; programe de ME

*De la 1 ianuarie 2007 România este membră a Uniunii Europene

Tabelul 18. Exporturile Moldovei după țările de destinație, milioane USD

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007p	2008p
CSI	429.1	256.3	279.7	348.0	368.8	423.8	502.4	551.2	424.1	550.3	793,5
Rusia	336.8	191.8	212.5	249.9	251.7	308.4	353.3	347.5	182.0	232.7	-
Ucraina	48.7	35.2	36.5	62.0	64.9	56.2	64.8	99.7	128.8	167.9	-
Belarus	31.8	21.7	21.8	30.2	39.6	41.1	58.7	71.2	74.0	82.0	-
Altele	11.8	7.6	8.9	5.9	12.6	18.1	25.6	32.8	39.3	67.7	-
UE	82.9	98.4	103.3	122.3	172.9	211.0	296.3	324.3	368.0	679.3	877,7
România*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	211.2	-
Germania	23.9	36.9	36.3	41.1	52.6	56.2	71.3	47.4	51.9	86.3	-
Italia	22.3	25.9	36.6	47.7	64.4	82.4	136.4	133.6	116.9	140.2	-
Altele	36.7	35.6	30.4	33.6	56.0	72.4	88.6	143.3	199.2	241.6	-
ALTE ȚĂRI	65.4	45.0	42.1	42.5	65.1	97.5	111.3	137.0	184.5	33.0	146,5
România*	60.8	42.1	39.1	40.2	59.7	90.2	98.9	111.7	155.6	-	-
China	-	-	1.0	-	1.3	0.1	0.1	0.6	0.4	0.9	-
Turcia	4.6	2.9	2.0	2.3	4.1	7.2	12.3	24.7	28.5	32.1	-
Celealte țări	54.7	62.8	46.4	57.4	103.8	57.7	75.2	78.8	75.0	79.2	-
Total	632.1	462.3	471.5	570.2	710.6	790.0	985.2	1091.3	1051.6	1341.8	1817,7

Surse: BNM; BNS; programe de ME

*De la 1 ianuarie 2007, România este membră a Uniunii Europene

Tabelul 19. Comerțul cu amănuntul, servicii și construcții de case particulare, milioane MDL, dacă nu este indicat altceva

	Comerțul cu amănuntul	Creșterea anuală reală, %	Servicii prestate populației	Creșterea anuală reală, %	Investiții în construcții de case particulare
1997	3971	-7.7	1237	10.2	122
1998	3679	-14.2	1299	-11.7	114
1999	3602	-29.6	1897	-10.2	94
2000	6012	27.4	2600	0.1	67
2001	7612	14.8	3404.4	21.2	92
2002	10753	34.2	4221.7	11.8	105
2003	14537	18.2	5298.9	13.3	114
2004	16575.8	5.6	6970.4	5.3	150
2005	19487.7	5.3	8209.5	9.2	180
2006	23356.6	6.9	9964.0	5.6	-
2007	28304.0	8.0	11853.2	3.9	-
2008p	32887.0	8.0	12942.0	6.0	-

Surse: BNS; estimări și progroneze de ME

Tabelul 20. Veniturile nominale disponibile și cheltuielile de consum ale gospodăriilor casnice, milioane MDL

Anul	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007e	2008
Venitul disponibil	5833	8105	10492	13961	18285	23838	28913	33249	3989.9	4350.0
salarii	2065	3023	3966	5166	6820	9003	12237	15908	17816.9	19500.0
din activități agricole	2246	2796	3347	4174	5284	6510	6945	7300	7800	8200
din activități individuale	193	243	283	363	713	1098	1320	1550	1900	2300
din proprietate	23	16	31	14	110	157	210	230	280	330
indemnizații sociale	484	778	1144	1969	2560	3379	4075	4686.3	5249	5980
alte indemnizații	23	32	42	42	18	22	38	45	51	57
alte transferuri curente	799	1216	1679	2234	2779	3669	4088	4880	2010	2340
Cheltuieli de consum	6144	8380	10831	14144	18610	24156	30150	34672	35088	36100

Surse: BNS; estimări și progroneze de ME